

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Ústav historických věd

Pedagogické časopisy pro děti a mládež v 19. století

Lucie Herklocová

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Herklocová**
Osobní číslo: **H10731**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Pedagogické časopisy pro děti a mládež v 19. století**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Provést rešerši, jaké pedagogické časopisy vycházely v dlouhém 19. století a byly určeny pro děti a mládež (Knihovna Pedagogického muzea Jana Ámose Komenského, případně Knihovna Východočeského muzea v Pardubicích.) Zodpovědět otázku, kdo byl vydavatelem těchto časopisů, na jaké věkové skupiny byly zaměřeny a zda byly zaměřeny na určité pohlaví. Provést obsahovou analýzu vybraného časopisu a zodpovědět otázku, zda se obsah v průběhu 19. století nějak proměnil, zamyslet se proč.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Martina Halířová, Ph.D.**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

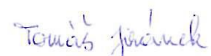
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Příloha zadání bakalářské práce

Seznam odborné literatury:

Literatura CACH, Josef. Počátky nových škol v českých zemích. Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-219-7. CACH, Josef. Otakar Kádner: pedagogika, školství a jejich dějiny. Praha, 1981. CIPRO, Miroslav. Modernizace základního vzdělání. Praha, 1968. CIPRO, Miroslav. Principy výchovy. Praha, 1987. CIPRO, Miroslav. Škola v přerodu. Praha, 1959. CIPRO, Miroslav. Pedagogika a společnost. Praha, 1999. ISBN 80-238-1767-1. CHALOUPKA, Otakar, VORÁČEK, Jaroslav. Kontury české literatury pro děti a mládež. Praha, 1984. KÁDNER, Otakar. Dějiny pedagogiky II. - III. Praha, 1910 a 1912. KÁDNER, Otakar. Rodina a škola. Praha, 1917. KÁDNER, Otakar. Stručné dějiny pedagogiky a školství. Praha, 1912. KÁDNER, Otakar. O typech představitelství dětské a jich významu pedagogickém. Zábřeh, 1907. LENDEROVÁ, Milena., RÝDL, Karel. Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století. Praha, 2006. ISBN 80-7185-647-9. PEŠEK, Josef. České časopisy pedagogické v době obrozenecké. Praha, 1912. ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. Výchova čtenáře v české počáteční škole (1774-1948). Olomouc, 1999. ISBN 80-244-0044-8. ŠALDA, Jaroslav. Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace. Praha, 2001. ISBN 80-238-8732-7. POLÁK, Josef. Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a četby mládeže. Praha, 1987. Články JIRÁNEK, T. Učedník, mučedník - In. Jiránek, T. - Kubeš, J. (edd.): Dítě a dětství napříč staletími. Pardubice, 2002. LENDEROVÁ, M. Ikonografické prameny k dějinám dětství - možnosti jejich interpretace (příklad 19. století). In. Jiránek, T. - Kubeš, J. (edd.): Dítě a dětství napříč staletími. Pardubice, 2002. MACHÁČOVÁ, J. Jaké bylo dětství v českých zemích v 19. století- In. Jiránek, T. - Kubeš, J. (edd.): Dítě a dětství napříč staletími. Pardubice. 2002. ŘEŘICHOVÁ, V. Proměny čtenářství a funkcí četby dětí od konce 18. století do 21. století. In. Jiránek, T. ? Kubeš, J. (edd.): Dítě a dětství napříč staletími. Pardubice, 2002.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla veškerou použitou literaturu a prameny.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 12/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 18. 3. 2013

.....
Lucie Herklocová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Martině Halířové Ph.D. za veškeré rady a připomínky. Dále chci poděkovat pracovníci muzejní knihovny Východočeského muzea v Pardubicích, Mgr. Renátě Tetřevové, za ochotnou spolupráci a bezproblémové zpřístupnění všech potřebných pramenů. Poděkování rovněž patří panu Antonínu Podzimkovi a PaedDr. Janě Sochůrkové, kteří mi pomohli s gramatickou a stylistickou úpravou mé práce. Na závěr bych ráda poděkovala své rodině a příteli za trpělivost a podporu, kterou mi projevovali po celou dobu mého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se nazývá „Pedagogické časopisy pro děti a mládež v 19. století“. V první části se zabývá především historickým vývojem periodik v českých zemích od jejich vzniku až po první světovou válku. Dále přináší kompletní rešerši všech česky psaných časopisů, jež vycházely pro děti a mládež v průběhu 19. století a analýzu několika vybraných periodik. Cílem je stanovit k čemu konkrétně časopisy své čtenáře vedly, na jaké věkové kategorie se zaměřovaly a zda periodika během své existence prodělala nějaké výraznější změny.

KLÍČOVÁ SLOVA

Časopis, děti, mládež, 19. století, výchova

ANNOTATION

The bachelor's work is called „Education magazines for children and youth in the 19. century.“ The first part deals with the historical development of periodicals in the Czech lands from their origin to the first world war. Further provides a complete research of all Czech language journals, which were printed for children and youth during the 19. century and the analysis of several periodicals. The aim is to determine what specifically magazines led their readers, on what age readers focused and whether periodical during its existence has undergone some significant changes.

KEY WORDS

Journal, children, youth, 19. century, education

Obsah

Úvod.....	1
1. Vznik a vývoj periodického tisku v českých zemích do roku 1918.....	5
2. Česky psané časopisy pro děti a mládež vycházející v 19. století – tabulka.....	12
3. Analýza použitých časopisů.....	23
3.1 Anděl strážný.....	23
3.2 Budečská zahrada.....	30
3.3 Jarý věk.....	38
3.4 Květy mládeže.....	45
3.5 Naší mládeži.....	52
3.6 Noviny mládeže.....	59
3.7 Vzkříšení.....	68
4. Vzájemné porovnání analýz jednotlivých časopisů.....	75
Závěr.....	79
Prameny a literatura.....	80
Prameny.....	80
Bibliografie.....	80
Literatura.....	80
Webové odkazy.....	82
Obrazové přílohy.....	83
Resumé.....	99

Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolila české časopisy pro děti a mládež, které vycházely v průběhu dlouhého 19. století. Důvodem této volby, byl můj zájem pohlédnout do počátků žurnalistické tvorby zaměřující se na děti. České časopisy pro děti a mládež začaly vycházet až ve druhé polovině 19. století. Má práce se zabývá právě tímto obdobím a podává informace o počátcích vydávání dětských periodik. Současně s časopisy českými vycházela na území Čech, Moravy i Slezska rovněž německá periodika pro děti a mládež. Moje práce se však německojazyčnou tvorbou nezaobírá. Vzhledem k přílišnému množství informací by nebylo možné v rozsahu bakalářské práce srovnávat českou i německou časopiseckou tvorbu, proniknout hlouběji do této problematiky a dopracovat se nějakých konkrétních závěrů. Česká periodika jsem si zvolila proto, že mě jako Češku zajímá tvorba mého národa, zejména počátek českého časopisectví pro děti.

Bakalářská práce pokrývá časové období od počátku 16. století, kdy dochází ke změnám, jež vedly ke vzniku prvních periodik, až po konec první světové války v roce 1918. Výjimkou je pouze časopis „Anděl strážný“, u kterého jsem se dostala až k roku 1923. Důvodem byly změny ve vedení a v ceně časopisu po první světové válce, které jsem považovala za důležité zmínit. Cílem je provést rešerši všech česky psaných pedagogických časopisů pro děti a mládež, které během 19. století vycházely a určit, kdo byl jejich vydavatelem, kde byly vydávány a jak dlouho vycházely. Dalším cílem je provést důkladnou analýzu několika časopisů a zjistit co nejvíce informací, které bude možné v závěru práce porovnat. Například pro jakou věkovou skupinu byla periodika určena, zda byla zaměřena na určité pohlaví, k čemu čtenáře vedla a jestli časopisy během svého vydávání prodělaly nějakou výraznou změnu ve svém vzhledu. Na závěr se pokusím shrnout, v jakých oborech by mohly mít mnou získané informace uplatnění.

Literatura, která by se přímo týkala českých časopisů určených pro děti a mládež v 19. století v podstatě neexistuje, takže jsem neměla žádný vzor, který by mi mohl poskytnout informace, jaké metody práce bych měla použít. Musela jsem se tedy sama rozhodnout, jak budu postupovat. Nakonec jsem zvolila metodu analýzy, díky které jsem mohla získat podrobné informace o zkoumaných časopisech. Dále jsem použila metodu rešerše, prostřednictvím které jsem mohla sestavit kompletní přehled všech česky psaných časopisů pro děti a mládež v 19. století.

Práce čerpá zejména z literatury pojednávající o dějinách pedagogiky a žurnalistiky, kde je možné nalézt zmínky i o české časopisecké tvorbě pro děti. Původním úmyslem bylo

získat informace zejména z literatury týkající se historie pedagogiky. Po nastudování literatury se však ukázalo, že se zde nenacházejí informace potřebné pro téma práce. Musela jsem sáhnout k dalším titulům, zabývajícím se hlavně dějinami žurnalistiky, a k několika bibliografiím, které shrnují českou časopiseckou produkci v 19. století.

Bakalářská práce je rozčleněna celkem na čtyři kapitoly. První kapitola s názvem „Vznik a vývoj periodického tisku v českých zemích do roku 1918“ se zabývá vývojem žurnalistiky od jejích úplných počátků až po vznik prvních českých časopisů. Popisuje důvod samotného vzniku periodik, představuje předchůdce novin a připomíná úskalí, jakými vydavatelé novin a časopisů museli v průběhu dějin projít. Druhá kapitola obsahuje rozsáhlou tabulku, jež představuje přehled česky psaných časopisů pro děti a mládež vycházejících až do roku 1918. Třetí kapitola uvádí celkem sedm konkrétních časopisů a jejich podrobnou analýzu. Závěrečná, čtvrtá kapitola je vzájemným srovnáním analýz jednotlivých časopisů.

Pro první kapitolu bakalářské práce byly stěžejní čtyři tituly pocházející od různých autorů. Jedná se o „Počátky českého a slovenského novinářství“ od Vladimíra Klimeše,¹ „Dějiny československé žurnalistiky: český periodický tisk do roku 1918, 1. díl“ od Mileny Beránkové,² „Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky a bibliografie“ od Jaromíra Kubíčka³ a „Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918“ od Milady Wurmové.⁴ Kromě knihy Milady Wurmové se všechny uvedené tituly zabývají dějinami žurnalistiky v českých zemích od úplného počátku až do roku 1918. Informace uvedené na stránkách těchto publikací se shodují a vzájemně doplňují, až na jedinou výjimku. Zatímco Jaromír Kubíček uvádí jako rok zániku novinářských kaucí rok 1897,⁵ Milada Wurmová považuje za správný rok 1894.⁶ Jedná se o ojedinělý rozpor, na jiné nesrovnalosti jsem v průběhu práce nenarazila. Publikace Milady Wurmové, na rozdíl od ostatních, začíná až revolučním rokem 1848, který přinesl do oblasti tisku nejvíce změn. Ačkoliv je kniha Milady Wurmové v podstatě bibliografií mapující pouze časopisy vydávané na území Moravy, v úvodní části poměrně podrobně rozebírá vývoj tisku i na území Čech. Tyto čtyři publikace poskytly dostatek informací pro zpracování stručnějšího přehledu vzniku a vývoje novin a časopisů na území Čech.

¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955.

² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: český periodický tisk do roku 1918, 1. díl*. Praha, 1981.

³ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky a bibliografie*. Brno, 2001.

⁴ WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955.

⁵ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918....* Brno, 2001, s. 12.

⁶ WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955, s. 6.

Jelikož jedním z cílů bylo zpracovat rešerši všech vycházejících česky psaných časopisů pro děti a mládež v 19. století, bylo nutné sehnat vhodné bibliografie, jež by obsahovaly potřebné informace. V tomto ohledu jsem narazila na problém. Vzhledem k tomu, že téma práce zní „Pedagogické časopisy pro děti a mládež v 19. století“, zaměřila jsem se nejprve na bibliografie pedagogických časopisů. Konkrétně se jednalo o „Bibliografii českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1950“ od Jiřího Štrause⁷ a „Soupis českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1965“ od Tomáše Heneka.⁸ Ani jedna z bibliografií však neobsahovala žádné časopisy určené přímo pro děti či mládež. Jedná se o bibliografie obsahující pouze informace o časopisech určených pro učitele, jež měly pedagogům pomoci s výukou a výchovou dětí. Rovněž se v nich občas objevují odkazy na periodika určená pro rodiče, jejichž cílem byla opět správná výchova mládeže. Bylo tedy nutné vydat se jinou cestou. Bibliografií, ve které se nacházejí všechny potřebné informace, je „Česká retrospektivní bibliografie – řada 1, časopisy“ od Jaromíra Kubíčka.⁹ Jedná se o publikaci, jež shrnuje všechny časopisy vydávané na území Čech, Moravy a Slezska až do roku 1918. Právě tato bibliografie se stala hlavním zdrojem pro vytvoření tabulky mapující českou časopiseckou tvorbu pro děti během 19. století (viz. strana 12).

Zcela výchozí jsou však pro tuto bakalářskou práci prameny v podobě dobových česky psaných pedagogických časopisů pro děti a mládež. Rozhodla jsem se použít sbírku pedagogických časopisů uložených v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích (dále pouze VČM). Veškeré časopisy uváděné v této práci pocházejí z fondu VČM. Samotnou analýzu časopisů jsem prováděla na základě důkladného prostudování všech dostupných výtisků zvoleného periodika v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích. Pro svou práci jsem vybrala celkem sedm titulů, které měly v knihovně nejrozsáhlejší zastoupení. Ve sbírce VČM je k dispozici celkem 23 časopisů pro děti a mládež z 19. století. U většiny periodik se však zachovaly pouze jeden nebo dva ročníky, což je pro provedení důkladnější analýzy nedostatečné. Vybrala jsem si proto časopisy „Anděl strážný“, „Budečská zahrada“, „Jarý věk“, „Květy mládeže“, „Naší mládeži“, „Noviny mládeže“ a „Vzkříšení“. Vzhledem k délce doby jejich vycházení byl u nich k dispozici dostatečný počet ročníků. U časopisů „Jarý věk“ a „Noviny mládeže“ se ve VČM zachovaly všechny ročníky, navíc zcela kompletní. Pravděpodobně proto, že „Jarý věk“ vycházel jen šest let a „Noviny mládeže“ pouhé tři roky. Velmi dobré zastoupení měla rovněž periodika „Květy mládeže“ a

⁷ ŠTRAUS, Jiří. *Bibliografie českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1950*. Praha, 1968.

⁸ HENEK, Tomáš. *Soupis českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1965*. Praha, 1967.

⁹ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918*. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-1-3.

„Vzkříšení“. U „Květů mládeže“ chyběl pouze I. ročník, zbylé tři ročníky byly kompletně k dispozici a u časopisu „Vzkříšení“ naopak chyběl pouze poslední, IX. ročník.

Zbylá periodika už neměla tak kompletní zastoupení, poněvadž vycházela podstatně déle. Časopis „Naší mládeži“ vydal celkem osmnáct ročníků, z toho je ve sbírce VČM uloženo jedenáct kompletních ročníků, včetně I. i XVIII. ročníku. Časopis „Budečská zahrada“ vyšel dohromady dvacetkrát, z toho je ve VČM k dispozici rovná polovina vydaných ročníků. Poslední časopis „Anděl strážný“ vycházel nejdéle. První ročník vyšel v roce 1882 a poslední v roce 1948. Celkem bylo vydáno šedesát čtyři ročníků. Ve sbírce VČM je k dispozici sedmnáct ročníků, což se vzhledem k počtu všech vyšlých ročníků může zdát jako nedostatečné. Ze sedmnácti ročníků jich však třináct spadá do období konce 19. století a počátku 20. století, zbylé čtyři ročníky pocházejí z let 1919-1923. Vzhledem k tomu, že mým hlavním zájmem byla analýza časopisů vycházejících v 19. století, u „Anděla strážného“ jsem měla pro dané období dostatečný vzorek.

Největším problémem při provádění analýz jednotlivých periodik bylo určit, kdo byli autoři, kteří do časopisů přispívali. Jediným periodikem, které zpočátku alespoň u pedagogů označovalo zaměstnání a místo jeho vykonávání, byl časopis „Naší mládeži“ a i ten od IV. ročníku s označováním učitelů přestal. U ostatních periodik nebylo zaměstnání přispěvatelů udáváno nikdy, takže pokud nešlo o veřejně známou osobu, nedá se už dnes zjistit, o koho se jednalo. Přestože nelze určit, zda autoři článků byli převážně pedagogové, lze periodika označit za pedagogická, poněvadž prakticky každý analyzovaný časopis se snažil prostřednictvím svých příspěvků o vzdělávání a výchovu mládeže. Na další problém jsem narazila při srovnání informací získaných z časopisů a informací pocházejících z Kubičkovy bibliografie. Na titulní straně časopisu „Jarý věk“ byl po celou dobu vydávání od roku 1883 do roku 1888 uváděn jako vydavatel František Šimáček, ačkoli v roce 1885 zemřel. Pravděpodobně se jednalo o projev úcty ze strany redakce. Jaromír Kubiček však ve své bibliografii označuje za vydavatele „Jarého věku“ v roce 1885 Františka Topiče a v letech 1886-1888 Františka Hudečka.¹⁰ Reálně tedy nejspíš pomáhali řídit časopis tito dva muži, časopis „Jarý věk“ se ale o nich nikdy nezmínil.

¹⁰ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*.Brno, 2010.

1. Vznik a vývoj periodického tisku v českých zemích do roku 1918

Dříve než se budu zabývat časopisy určenými pro děti a mládež, je třeba se na okamžik vrátit dále do minulosti a zastavit se u vývoje samotného periodického tisku v Čechách, ale i v Evropě, jelikož právě tento vývoj vedl k postupnému vzniku časopisů zaměřujících se na děti.

Na přelomu 15. a 16. století dochází ve střední Evropě k mnoha změnám. Ve velkém se rozvíjí věda, umění, řemeslná i zemědělská výroba a v souvislosti s tím se začíná objevovat dálkový obchod, jelikož místní trhy už čím dál mohutnější výrobě nestačí. Na tento značný rozvoj měly vliv zejména zámořské objevy, které přinesly do Evropy množství finančních prostředků. Výroba se rozvíjela hlavně ve městech, což vedlo k bohatnutí městského obyvatelstva. To se postupně mění ve zcela novou společenskou třídu zvanou měšťanstvo, která začíná zastiňovat šlechtu. Právě měšťanstvo jako první vyžaduje aktuální zpravodajství a je ochotné za něj platit. Důvodem byl již zmíněný dálkový obchod. Bylo nutné udržovat informační spojení mezi jednotlivými městy, ale i se zbylým okolním světem. Zpočátku si potřebné informace obstarávaly jednotlivé obchodní a výrobní společnosti samostatně, ale časem se ze zpravodajství stává samostatná výdělečná činnost, která vyžaduje vznik novin a později také časopisů.¹¹ Rozvoji novin napomohly rovněž okolnosti politické a ideologické. Moc a bohatství měšťanstva vzrůstaly, a tak se postupem času snažilo získat čím dál významnější postavení ve státní správě, což vedlo ke konfliktům s panovníky i šlechtou. Všechny tyto jmenované strany často používaly noviny k propagování vlastní ideologie.¹²

Prvotní formy zpravodajství nebyly takové, na jaké jsme zvyklí dnes. Zpočátku se zprávy předávaly zejména písemnou formou v dopisech. Písemná forma se dokonce udržela i po rozšíření knihtisku především z důvodů cenzury oficiálních novin, která byla za panování rodu Habsburků běžná.¹³ Byl to právě knihtisk, a s ním související výroba papíru, který umožnil masové rozšiřování zpráv i mezi běžný lid.¹⁴ Knih tisk vynalezl v Německu Johann Gutenberg už v roce 1440, ale jeho šíření probíhalo jen pozvolna.¹⁵ Zpravodajství vycházelo v podobě jednolistových tisků, novinových letáků a letákových novin a to zejména v 16.

¹¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 13-14.

¹² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: český periodický tisk do roku 1918*, 1. díl. Praha, 1981, s. 16.

¹³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 17.

¹⁴ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 17.

¹⁵ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky a bibliografie*. Brno, 2001, s. 9. ISBN: 80-7051-133-8.

století.¹⁶ Jednolistové tisky byly v podstatě ilustrované letáky potištěné pouze po jedné straně. Většinou přinášely zprávy o události, která vyvolala všeobecný zájem. Tyto zprávy byly ale velice stručné, někdy až heslovité a pouze doplňovaly výrazné obrázky. Oproti tomu novinové letáky byly tištěny po obou stranách papíru a většinou tvořily malé sešity s několika stranami, které obsahovaly už poněkud serióznější informace o jedné události. Pokud takovýto sešit obsahoval více zpráv, byl nazýván letákovými novinami. Ty se nejvíce přibližovaly podobě skutečných novin. Oba typy přinášely zprávy o význačných událostech, jako byly například novinky ze zámořských objevů.¹⁷ České novinové letáky a listy zpočátku přinášely zejména informace o událostech politických a válečných. Oblíbené čtenáři byly hlavně zprávy informující o válkách s Turky. Senzační náměty jako živelné pohromy či zázraky nebyly u českých novinových letáků příliš časté.¹⁸ Poté, co Ferdinand Habsburský v roce 1526 nastupuje na český trůn, a dostává se kvůli svým absolutistickým snahám do konfliktu s českými stavy, jsou novinové letáky a listy používány k vyjádření politického odporu stavů.¹⁹ Panovník se snažil dostat situaci pod kontrolu pomocí nejrůznějších nařízení, zavedením cenzury i vlastní tiskovou propagandou.²⁰ I přes jeho veškeré pokusy a snahy jeho nástupců, se ale až do třicetileté války nikomu nepodařilo veškerý český tisk podřídit stoprocentní cenzuře.²¹

Zatímco 16. století je i u nás stoletím rozmachu zpravodajství, 17. století je obdobím jeho postupného úpadku jak v kvalitě, tak i v množství. Je to způsobeno hlavně tím, že po třicetileté válce probíhající v letech 1618 – 1648 dochází k vyhnání velké části nekatolického měšťanstva, které bylo hlavním a pravidelným odběratelem zpravodajských listů. Zpravodajství začíná být tedy určeno zejména venkovskému obyvatelstvu a má spíše senzační náměty. Jeho kvalita tak postupně upadá. Navíc v 17. století už v některých zemích vznikají periodické noviny a letáky postupně začínají být zastaralé. U nás byl vývoj periodických novin z důvodu třicetileté války zpožděn.²²

Počátky periodických novin v českých zemích nebyly snadné a o jejich úplných začátcích máme jen kusé informace. V roce 1657 získala Ludmila Sedlčanská, vdova po pražském impresoru Danielu Sedlčanském od císaře povolení stát se dvorskou knihtiskařkou a v roce 1658 získala rovněž povolení pro vydávání novin. Není ale doloženo, že by za svého

¹⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 18.

¹⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 23.

¹⁸ *Tamtéž*, s. 35.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 29.

²⁰ *Tamtéž*, s. 32-33,

²¹ *Tamtéž*, s. 36.

²² BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 23.

života nějaké tištěné periodické noviny vydávala. Noviny začala vydávat až její dcera, jménem rovněž Ludmila Sedlčanská, ale žádné bližší informace bohužel nejsou známy.²³ V roce 1672 se Ludmila Sedlčanská dostala do sporu o právo na vydávání novin s malostranským tiskařem Janem Arnoltem z Dobroslavína, jelikož nebyla vdovou po tiskaři a tak neměla tzv. „vdovské právo“ provozovat impresorskou živnost. Spor mezi nimi nakonec v roce 1672 ukončil Leopold I., když udělil privilegium tisknout noviny pouze Janu Arnoltu z Dobroslavína.²⁴ Periodické noviny, které Jan Arnolt z Dobroslavína vydával, byly německé a jejich název nebyl ustálený. V dochovaných výtiscích se objevuje jak název „Ordinary Postzeitungen“ tak i „Extraordinari Zeitungen“.²⁵ Udělování císařského privilegia na vydávání novin zrušil až Josef II., čímž umožnil jejich svobodnější rozvoj. Na konci své vlády ale jejich vydávání opět omezil, a to dekretem z 16. 7. 1790, který zaváděl kolkování každého výtisku novin.²⁶

První česky psané periodické noviny začal vydávat 4. února 1719 Karel František Rosenmüller. Jejich původní název byl značně rozsáhlý: „Sobotní (Outerní) Pražské Poštovské noviny z Rozličných Zemí a Krajin přicházející s obzvláštním Jeho Císařské a Královské Milosti Nadáním obdarované“. Zároveň měl celý ročník společný titulní list: „Český Postyilion neboližto Noviny České, jenž s obzvláštním Jeho Milosti Císařské nadáním od Karla Františka Rosenmüllera, Impresora a Měšťěnína Královského Starého Města Pražského najevo se vydávají“. Postupně se jejich název zkracoval až k verzi „Pražské české noviny“ která se dále omezila na prosté „Pražské noviny“.²⁷ Vycházely dvakrát týdně a měly pouze čtyři strany. Objevovaly se v nich zejména zprávy ze světa a z habsburského dvora ve Vídni. Zprávy z Čech přinášely jen výjimečně ve velice stručné podobě.²⁸ I přesto, že Pražské noviny je třeba označit za silně protireformační a spolupracující s Habsburky, kladou velký důraz na rozkvět české řeči a obranu našeho jazyka. V zachovaných exemplářích se například objevují zprávy i o tom, kdo a kde oslovil císaře česky.²⁹ Tyto noviny vycházely od roku 1719 až do roku 1772, s krátkou přestávkou v letech 1742-1744. V posledních letech vydávání jejich obsah značně upadal. Důvodem bylo úmrtí Františka Rosenmüllera, nástup jeho syna Františka na jeho místo a také nedostatek čtenářů. České noviny byly znovu obnoveny až o

²³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 45.

²⁴ *Tamtéž*, s. 46.

²⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 24.

²⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918...* Brno, 2001, s. 9.

²⁷ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 26.

²⁸ *Tamtéž*, s. 27.

²⁹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 57.

deset let později, tedy v roce 1782 a nesly název Pražské české noviny.³⁰ Byly vydávány dědici Rosenmüllera mladšího a jeho ženy Žofie Klauserové. Nevydržely příliš dlouho. Poslední známý ročník, který ještě vyšel jejich nákladem, je z roku 1784. Následně právo na vydávání jak českých tak i německých novin koupil knihtiskařský velkopodnikatel Jan Ferdinand šlechtic ze Schönfeldu.³¹ Jeho noviny nesly název „Schönfeldské císařskokrálovské pražské noviny“ a jejich redaktorem se v roce 1786 stává Václav Matěj Kramerius.³² Kvůli neustálým sporům se Schönfeldem vydržel Kramerius v „Schönfeldských císařskokrálovských pražských novinách“ pouze čtyři roky a poté se rozhodl vydávat vlastní noviny. Jejich první číslo vyšlo 4. července 1789 a původně se jmenovaly „Krameriusovy c.k. pražské poštovské noviny“. V roce 1791 se jejich název změnil na „Krameriusovy c.k. vlastenecké noviny“. Vycházely jednou týdně a jednalo se o úplně nový typ novin.³³ Kramerius se na stránkách svých novin zabýval nejen válečnými událostmi a císařským dvorem, ale rovněž například životními podmínkami prostých lidí. Zároveň se snažil o rozšiřování duševního obzoru svých čtenářů a podporování vlastenectví.³⁴ Po jeho smrti v roce 1808 dochází k postupnému úpadku novin, který vedl až k jejich zániku v roce 1825. I přesto, že již během fungování Kramériových novin i po jejich zániku existovalo u nás několik dalších českých novin, žádné se kvalitou a oblibou u čtenářů nemohly Kramériovým novinám vyrovnat.³⁵

Co se týče prvních českých časopisů, jejich prosazení byl mnohem těžší úkol, než prosazení novin. Bylo to zejména z důvodu nezbytnosti českých novin pro rakouské úředníky, jelikož pomocí nich se Češi seznamovali s obsahem nejrůznějších vyhlášek a patentů. Na rozdíl od toho časopisy sloužily hlavně k šíření myšlenek národně osvobozenického hnutí, proto jim byla věnována mimořádná pozornost a z tohoto důvodu také často zanikaly. I přesto na přelomu 18. a 19. století vznikala řada kvalitních časopisů, které byly spojeny s významnými jmény jako Josef Dobrovský, Josef Jungmann nebo František Palacký.³⁶ První česky psané časopisy vycházely sice už koncem 18. století, ale tato periodika se nedají označit za časopisy skutečně samostatné. Jednalo se spíše o napodobování a někdy dokonce o přesné překládání periodik německých. Mezi ně patřil i náš nejstarší česky psaný měsíčník „Učitel lidu“, který vycházel od roku 1786 a byl v podstatě pouze překladem německého časopisu

³⁰ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 29.

³¹ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 59-60.

³² *Tamtéž*, s. 71.

³³ *Tamtéž*, s. 72-73.

³⁴ Popsáno *Tamtéž*, s. 74-89.

³⁵ *Tamtéž*, s. 89.

³⁶ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 50.

„Der Volkslehrer“. Vydavatelem německého listu i jeho českého překladu byl nejvyšší pražský purkrabí Karel Egon Fürstenberg. Jeho hlavním cílem bylo směřovat učitele k tomu, aby děti učili loajalitě k panovníkovi a vládnoucí vrstvě. Dalšími obdobnými periodiky byly například „Měsíční spis k poučení a obveselení obecného lidu“ nebo „Český poutník“.³⁷

Prvním samostatným a kvalitním česky psaným časopisem byl „Hlasatel český“, označovaný rovněž jako „spis čtvrtletní k prospěchu a potěšení všech vlastenců“. Jednalo se o literární a beletristický čtvrtletník vydávaný Janem Nejedlým od roku 1806. Kolem čtvrtletníku shromáždil mnoho významných osobností své doby, jako Františka Tomsu, Václava Matěje Krameria, Josefa Jungmanna či Josefa Zieglera. Josef Jungmann se postupně stal vedoucí osobností časopisu, a právě to vedlo k tomu, že ho Jan Nejedlý po třech ročnících zastavil.³⁸ Právě v Hlasateli byl zveřejněn nový program obrozeneckého hnutí, jehož hlavním cílem byla především obrana češství a slovanství celkově. I když se po deseti letech snažil Nejedlý časopis obnovit, Hlasatel vycházel pouhý rok a poté v roce 1819 opět zanikl.³⁹

Po úpadku Hlasatele bylo třeba zaplnit mezeru, kterou za sebou zanechal. O to se snažila celá řada nepřilíh zdařilých časopisů, například „Český lidomil“, který byl pouhým překladem německého listu „Der Volksfreund“. Skutečně se to podařilo až časopisu „Krok“. Vycházel v letech 1821-1840 s podtitulem „Veřejný spis všenaučný pro vzdělance národu Československého“. V čele časopisu stál Josef Jungmann a mezi jeho spolupracovníky patřil například i Jan Evangelista Purkyně.⁴⁰ Jednalo se o naši první vědeckou revue, která ale nevycházela příliš pravidelně. Jejím cílem bylo vydávat články z oblastí věd technických, přírodních i společenských. Valná část článků se věnovala zejména přírodním vědám a byla poměrně vysoké odborné úrovně. Časopis neměl příliš mnoho spolupracovníků i odběratelů, což vedlo k jeho postupnému zániku.⁴¹

Od roku 1827 začíná vycházet další významný národní časopis a na dlouhou dobu se stává vedoucím českým vědeckým listem. Jeho zakladatelem byl František Palacký a přispívala do něj řada českých odborníků, například Josef Jungmann, František Ladislav Čelakovský nebo Jan Kollár. Původní název byl „Časopis Společnosti Vlastenského museum v Čechách“, později se změnil na „Časopis Českého museum“.⁴² Obvykle byl ale nazýván zkráceným názvem „Musejník“ a objevovaly se v něm nejen články literární, ale i

³⁷ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 108.

³⁸ *Tamtéž*, s. 109.

³⁹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 53.

⁴⁰ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 122.

⁴¹ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 55.

⁴² *Tamtéž*, s. 57.

historické.⁴³ Palacký v jeho čele zůstal až do roku 1838, kdy ho vystřídal Pavel Josef Šafařík. Ten na pozici redaktora zůstal do roku 1842 a poté se jeho funkce ujal Jan Erazim Vocel.⁴⁴ Ve dvacátých a třicátých letech to byl v podstatě jediný časopis, který se zabýval jak vědeckými tak i kulturními otázkami na vysoké odborné úrovni.⁴⁵ V následujících letech vyšla ještě celá řada českých časopisů, ale právě tato tři periodika byla průkopníky českého odborného tisku.

Důležitým rokem v dějinách tisku je rok 1848. Přináší rozmach českého tisku v takové míře, že už se ho nikdy nepodařilo, dokonce ani násilím, zastavit. Revoluční události, které vypukly v roce 1848, vedly k tomu, že panovník byl donucen poskytnout lidu alespoň základní občanské svobody. Mezi ně patřila i svoboda tisku a zrušení cenzury.⁴⁶ Od března 1848 tak na území bývalého Rakouska vzniklo více než 300 nových časopisů. Mnohé z nich ale měly velice krátký život. Konec většiny z nich přišel po rozeznání Kroměřížského sněmu a po vydání oktrojované ústavy. Po těchto událostech se postupně začaly odstraňovat těžce vydobyté občanské svobody. Myšlenka nezávislého tisku se stala opět nepřijatelnou a přistoupilo se k jeho postupnému omezování. Volnost vydávání periodik byla omezena zejména podmínkou složení kauce u všech časopisů, které se zabývaly politickými nebo každodenními událostmi. Kauce činila 3000 až 10 000 zlatých a zapříčila zánik většiny periodik.⁴⁷ Kauce byly peněžní jistinou pro případ, že by na periodikum byla uvalena pokuta. Rovněž byla uložena povinnost předkládat krajským úřadům povinný výtisk. Pouliční prodej byl zakázán, takže si lidé periodika museli předplácet a nechat si je zasílat poštou. Za obsah listu byl odpovědný nejen autor článku, ale také vydavatel, tiskař či rozšiřovatel tisku. Postihována tak mohla být každá osoba, která měla s vydáváním periodik cokoliv společného.

Podmínky pro vydávání periodik se neustále zhoršovaly. Vyvrcholením tohoto vývoje bylo přijetí tiskového zákona 27. května 1852. Monarchie tím získala neomezenou moc nad novinami i časopisy. Od vyhlášení tohoto zákona se situace téměř po celých 10 let prakticky nezměnila.⁴⁸ Zákon nařizoval zavedení vydavatelského povolení, požadavek koncese, skládání kaucí i možnost zastavit vydávání periodika na tři měsíce pokud i po dvou výzvách opětovně obsahem pobuřoval proti říši, náboženství či mravnosti.⁴⁹

Situace se zlepšuje až po roce 1861, kdy dochází k vyhlášení konstituční monarchie a nastává celkové uvolnění poměrů. K zlepšení situace ve vydáváním novin a časopisů došlo 17.

⁴³ KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 129.

⁴⁴ *Tamtéž*, s. 132.

⁴⁵ BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky...*, 1. díl. Praha, 1981, s. 57.

⁴⁶ WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955, s. 3.

⁴⁷ *Tamtéž*, s. 4.

⁴⁸ *Tamtéž*, s. 5

⁴⁹ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918....* Brno, 2001, s. 11.

prosince 1862, kdy byl vydán nový tiskový zákon.⁵⁰ Nový tiskový zákon udával, že každý, kdo chce vydávat politické periodikum, musí svůj záměr oznámit státnímu zastupitelství a nejbližšímu politickému úřadu.⁵¹ Jaromír Kubiček ve své knize „Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918“ uvádí, co taková žádost musela obsahovat. V první řadě bylo nutné uvést název, časové období vydávání listu a jeho obsahové zaměření. Politický úřad následně podle programového zaměření a vydavatele zařadil list k politickému směru. Dále bylo povinné oznámit jméno a bydliště odpovědného redaktora, tiskaře a vydavatele. Změny údajů musel vydavatel hlásit ještě před jejich provedením, nepředvídané změny do tří dnů.⁵² Nadále zůstalo podmínkou skládání vydavatelských kaucí, lepení novinových kolků a odvádění daní za zveřejněné inzeráty. Zatímco daň z inzerátů byla zrušena už v roce 1874, kauce a kolky byly zrušeny až v letech 1897 a 1899.⁵³ Závadné články i nadále mohly být konfiskovány a po opakovaných konfiskacích mohlo být periodikum rovněž zastaveno. Tento zákon platil až do vzniku Československa, následně byl 10. července 1933 doplněn tzv. malým tiskovým zákonem.⁵⁴

K omezení novin a časopisů opět dochází až na počátku první světové války. Noviny znovu začaly podléhat cenzuře a zpravodajství se muselo omezit pouze na oficiální zprávy. Tento stav trval až do konce války roku 1918. Během této doby došlo k zániku mnoha časopisů, a to nejen z důvodů samotných omezení, ale také proto, že jednotlivá periodika byla většinou závislá na svém redaktorovi, který byl ve většině případů povolán na frontu.⁵⁵

⁵⁰ WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955, s. 6.

⁵¹ KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918....* Brno, 2001, s. 11.

⁵² *Tamtéž*, s. 11-12.

⁵³ *Tamtéž*, s. 12. Rok zrušení kaucí, které Jaromír Kubiček ve své knize uvádí, nelze pokládat za zcela přesný.

V publikacích dalších autorů lze najít rozdílná data.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 12.

⁵⁵ WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955, s. 6.

2. České časopisy pro děti a mládež vycházející v 19. století

Česky psané časopisy určené pro děti a mládež začaly vycházet od 50. let 19. století. První časopis zaměřený na děti a mládež, vycházející v českém jazyce, byl časopis „Včelka“, který založil učitel Jan Sluníčko pocházející z Humpolce. Vycházel od roku 1849 až do roku 1855 a odstartoval vznik mnoha dalších českých časopisů. Následujícím byl časopis „Zlaté klasy“, dále „Štěpnice“, „Budečská zahrada“ a mnoho dalších. Převážně byly vydávány učiteli.⁵⁶

Následující tabulka obsahuje kompletní seznam všech časopisů pro děti a mládež, které byly vydávány v průběhu 19. století. V prvním sloupci je vždy uveden kompletní název časopisu, přičemž hlavní název je vyznačen tučně. Rovněž obsahuje celý podnázev, pokud ho časopis měl, a případné změny, které název i podnázev během let vydávání prodělaly. Ve druhém sloupci je uvedeno celé jméno vydavatele, případně vydavatelů, pokud se tito během existence časopisu měnili a doba jejich působení. Třetí sloupec označuje místo vydávání časopisu. Pokud se místo vydávání během existence periodika změnilo, tento sloupec uvádí roky, během kterých byl časopis vydáván na určitém místě. Poslední sloupec obsahuje měsíc a rok prvního a posledního vydání časopisu. V některých případech se mi nepodařilo zjistit konkrétní měsíce, v tom případě jsou v tabulkách k dispozici pouze roky prvního a posledního vydání časopisu. Pokud se jedná o periodikum, jež je uloženo v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích, ve spodní části posledního sloupce je na tuto skutečnost vždy tučně upozorněno. Tabulka byla vyhotovena na základě informací získaných z „České retrospektivní bibliografie“ od Jaromíra Kubíčka.⁵⁷

⁵⁶ LENDEROVÁ, Milena – RÝDL, Karel: Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století, s. 224. Praha, 2006. ISBN 80-7185-647-9

⁵⁷ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-1-3.

Tabulka - Veškeré české časopisy pro děti a mládež vycházející v 19. století

Název	Vydavatel	Místo vydávání	Měsíc a rok prvního/posledního vydání
Akademické listy – Orgán českého studentstva Od roku 1880 Akademické listy (bez podnázvu)	leden-červen 1878 Otakar Pražák a R. Přerovský; 1878-1880 J. Otto; červenec 1880-1881 František Ludvík Vykoukal	1878 -1880 Praha; 1880-1881 Vídeň	leden 1878/duben 1881
Akademie – Orgán socialistické mládeže. Organ der sozialistischen Jugend; Od roku 1898 Akademie – Revue socialistická. Sozialistische Revue; Od roku 1900 Akademie – Revue socialistická	1897-1899 František Tomášek a Otto Pohl; 1900-1908 František Tomášek; 1909 František Modráček; Od roku 1910 Bohumír Šmeral	Praha	leden 1897/červen 1928
Anděl strážný – Časopis pro křesťanskou mládež	1882-1889 P. Placidus a J. Mathon; 1890-1918 Knihtiskárna benediktinů rajhradských Od roku 1919 Občanská knihtiskárna sp. s.r.o.	1882-1889 Rajhrad; Od roku 1890 Brno	leden 1882/1948 uložen v knihovně VČM
Anežka – List pro křesťanské panny	1879-1908 Antonín Skočdopole; Leden 1909 Karel Balík; únor-březen 1909 K. Slavík; duben 1909-1911 J. Budař Od roku 1912 Jan Seidenglanz	České Budějovice	leden 1879/únor 1943
Besídka malých – Pramen poučení i zábavy pro mládež; 1881-1890 Besídka malých – Pramen poučení i zábavy československé mládeže;	1879-1883 Jan Svoboda; 1884-1890 V. Neubert; 1890-1892 František Hoblík; 1892-1901 Jan Svoboda;	1879 Jimravov; 1879-1883 Hořátev; 1884-1889 Praha; 1890-1892 Pardubice; 1892-1901 Hořátev; 1901-1913 Praha	únor 1879/červen 1913

1890-1892 Besídka malých – Časopis československé mládeže. Pramen poučení a zábavy; 1892-1901 Besídka malých – Pramen poučení i zábavy české mládeže; 1901-1913 Besídka malých – Pramen poučení i zábavy mládeže československé	1901-1913 J. Rokyta		uložen v knihovně VČM
Besídka hlasů z Pošumaví	Vladimír Havel	Čekanice	prosinec 1900/prosinec 1901
Budečská zahrada – Obrázkový časopis pro mládež	1869-1874 I. L. Kober; 1874-1889 J. Otto	Praha	říjen 1869/prosinec 1889 uložen v knihovně VČM
Česká mládež – Obrázkový časopis pro mládež	František Šimáček	Praha	1898/1899
České mládeži	Františka Mašínová	Praha	září 1893/červen 1895
České mládeži	František Eliáš a Rudolf Eliáš	Ostrava	září 1905/květen 1909
Český jinoch – Časopis pro dospělejší mládež československou	1895-1897 Družina sv. Vojtěcha; 1897-1914 Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba	Praha	květen 1895/červen 1914 uložen v knihovně VČM
Dětské květy – obrázkový časopis pro českou mládež	V. Neubert	Praha	září 1901/červenec 1903
Dětské noviny pro žactvo nejnižších tříd školy obecné	František Bačkovský	Praha	září 1906/červen 1909
Dětský koutek – Obrázkový měsíčník pro žáky škol národních	Ota Havel	Kolín	leden 1904/únor 1906
Dětský máj – Obrázkový časopis pro českou mládež;	František Hrnčíř	Nymburk	září 1904/1914 uložen v knihovně VČM
Dětský módní svět	Karel Vačlena	Mladá Boleslav	1904/1905
Dítě	Bedřich Kočí	Praha	prosinec 1908/červen 1910
Dítka mariánské	Serafinské dílo lásky pro země česko-	České Budějovice	1911/1912

	slovanské		
Dívčí práce – Časopis pro výchovu vkusu	Bedřich Kočí	Praha	říjen 1915/červen 1921
Dorost – Ústřední list Sdružení české mládeže křesťansko-sociální; 3. 1. 1913 – 23. 1. 1913 Dorost – List československé mládeže katolické; 23. 1. 1913 - 1915 Dorost – List české mládeže katolické	Sdružení české mládeže křesťansko-sociální	Hradec Králové	leden 1911/prosinec 1915
Chudobky opuštěných dětí Ochranný mládeže v Brně, na Vídeňce	Zdislava, křesťansko-sociální spolek českých žen a dívek	Brno	prosinec 1911/1920
Jaro – Pokrokový časopis pro děti	1907-1911 Československá sociálně demokratická strana dělnická; Od roku 1912 Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství	Praha	září 1907/červen 1914 a září 1920/červen 1921 uložen v knihovně VČM
Jaro mládí; 1909-1910 Jaro mládí – Časopis československé mládeže venkovské	František Jelínek	1908 Praha; 1909-1910 Ždánice	leden 1908/prosinec 1910
Jarý věk – Obrázkový časopis pro mládež	1883-1885 František Šimáček; 1885 František Topič; 1886-1888 František Hudeček	Praha	leden 1883/prosinec 1888 uložen v knihovně VČM
Klíčení – čtení pro děti	Michal Kácha	Praha	1908
Klín – List pokrokové mládeže	leden – březen 1913 Josef Logaj; Duben 1913-1914 E. Pištora	Praha	leden 1913/červenec 1914
Komenský – Časopis obrázkový pro mládež	Slovanské knihkupectví Josef Novák	Praha	leden 1865/1866
Krásné čtení; 1905-1906 Krásné	Alois Holub	Lysá nad Labem	1904/červen 1914 a 1920/1937

čtení – Měsíčník pro mládež; Od roku 1907 Česká dívka			uložen v knihovně VČM
Květy mládeže	Spolek dědictví Komenského	Praha	září 1894/leden 1898 uložen v knihovně VČM
Kvítky – Časopis katolické školní mládeže; 1911-1915 Kvítky – Obrazkový časopis školní mládeže	František Svatek	Praha	říjen 1908/prosinec 1915 uložen v knihovně VČM
Lístková čítanka českých dětí na Znojemsku; 1914-1916 Lístková čítanka	Josef Jahoda	Moravské Budějovice	září 1911/únor 1916
Maják – list proletářského dorostu	František Hanzlíček	Praha	červen 1918
Malé noviny pro děti, které nedávno naučily se čísti; 1913-1914 Malé noviny	František Bačkovský	Praha	1902/1906 a 1913/1914 uložen v knihovně VČM
Malý černoch – Obrazkový katolický měsíčník pro dívky k šíření lásky k našim ubohým černým bratřím a sestrám	Družina sv. Petra Klavéra	Brno	leden 1914/červen 1940
Malý čtenář – Školské mládeži československé pro poučení a zábavu; 1883-1892 Malý čtenář – Časopis pro českou mládež; Od září 1892 Malý čtenář – Kniha české mládeže	1881-1885 František Hoblík; 1885-1888 Gabriel Smetana a Josef Zelený; Od roku 1888 Josef R. Vilímek	1881-1885 Pardubice; 1885-1888 Kolín; Od roku 1888 Praha	1881/květen 1941 uložen v knihovně VČM
Malice dětek – Zásoba povídek, básní, písní a říkání pro školy mateřské a četba pro mladistvé čtenářstvo; 1886-1889 Malice dětek – Četba pro mladistvé čtenářstvo a zásobník povídek, básní, písní a říkání pro	1885-1886 Antonín Konstantin Víták; 1886-1889 Stanislav Pospíšil; 1890-1892 František Hoblík; 1892-1895 František Horálek	1885-1886 Polička; 1886-1889 Chrudim; 1890-1892 Pardubice; 1892-1895 Praha	leden 1885/prosinec 1895

školy mateřské a pro nejnižší třídy škol obecných; 1890-1895 Matice dítek – Časopis mládeže školní			uložen v knihovně VČM
Mladá generace – Měsíčník státoprávně-pokrokové omladiny	Rudolf V. Svoboda	Praha	únor 1911 (pouze jedno číslo)
Mladé Rakousko – List věnovaný mládeži	Jaroslav Karásek	Brno	1916/1917 uložen v knihovně VČM
Mladé proudy – List národní mládeže socialistické; 1908-1909 Mladé proudy – List mládeže národně-sociální; 1910 Mladé proudy – List mládeže socialistické; 1911 Mladé proudy – List dělnické národní mládeže socialistické; 1912 Mladé proudy – List dělnické mládeže národně socialistické	1901-1904 V. Pejmon; Od roku 1906 Emil Špatný	Praha	červen 1901/březen 1939
Mládež – Orgán katolické mládeže; 1910-1914 Mládež – Orgán křesťansko-sociální mládež	V. Boleslav Pavlík-Sychra	České Budějovice	říjen 1909/červenec 1914
Mládeži česko-slovanské	Serafinské dílo lásky pro země česko-slovanské	České Budějovice	1912/1918
Mládí – Časopis věnovaný nejmladší generaci	Jan V. Vávrů	Praha	listopad 1899/únor 1900
Mládí	Bedřich Kočí	Praha	listopad 1907/říjen 1908
Mládí – Obrázkový měsíčník pro mládež, dorost sokolský a studentstvo	F. V. Pokorný	Brno	1914 a únor 1919/leden 1941
Mladý Čech – List pro zábavu a poučení mládeže dospívající	Bohuslav Šimáček	Praha	březen 1900/červenec 1902 uložen v knihovně VČM
Mladý průkopník – Neodvislý orgán české mládeže anarchisticko-socialistické	Leopold Pinkava	Louny	duben 1910/říjen 1910

Mladý Slovan – Nejlacinější obrázkový časopis pro naši milou mládež	Alois Neubert	Jilemnice	září 1904/červen 1905
Naším dětem	Zdenka Wiedermannová- Motyčková	Brno	únor 1911/květen 1912
Naší mládeži – Zábavo-poučný list pro mládež dospělejší; 1876-1884 Naší mládeži – Časopis pro mládež dospělejší; 1885-1892 Naší mládeži – Zábavný a lehce poučný obrázkový časopis pro mládež dospělejší	1873-1885 Josef Vlastimil Krátký; 1885-1892 Josef R. Vilímek	1873-1875 Planá u Tábora; 1876-1885 Sušice; 1885-1892 Praha	únor 1873/prosinec 1892 uložen v knihovně VČM
Náš rozkvět – Ilustrovaný časopis pro dospívající mládež; 1913-1914 Náš rozkvět – Časopis obrázkový pro dospívající mládež	Tomáš Pospíšil	Ostrava	1912/1914
Noviny mládeže	Nakladatelské družstvo Máje	Praha	září 1904/červen 1907 uložen v knihovně VČM
Omladina – Orgán mládeže československé; Od roku 1894 Nová omladina	1893 Karel Rosák; 1894 Antonín Rubeš	Most	listopad 1893/říjen 1894
Pán přichází – Časopis katolické mládeže, věnovaný úctě nejsvětější svátosti oltářní	Matice cyrilometodějská	Olomouc	říjen 1913/květen 1941
Poupě – Nejlacinější moravský poučný a zábavný časopis pro mládež	Jakub Župka	Prostějov	září 1908/říjen 1908
Přítel dítek – Časopis pro mládež; 1894-1908 – Přítel dítek – Ilustrovaný časopis pro mládež; 1909-1916 Přítel dítek – Obrázkový časopis pro mládež; 1917-1926 Přítel dítek – Ilustrovaný časopis	1874-1883 Josef Baštecký; Od roku 1884 Spolek dědictví Komenského	1874-1875 Pardubice; 1876-1926 Praha	leden 1874/červen 1926

pro mládež			uložen v knihovně VČM
Přítel dítek – Časopis pro výchování a zachránění křesťanské mládeže; 1900-1901 Křesťanský přítel dítek – Časopis pro výchovu a záchranu mládeže	1887-1896 Spolek Přítel dítek; 1900-1901 Katolický spolek Přítel dítek	Brno	1887/1896 a 1900/1901
Přítel mládeže – Obrázkový časopis pro českou mládež	Bratři Peřinové	Hradec Králové	říjen 1888/červen 1889
Rajská zahrádka – Obrázkový časopis pro mládež	1892-1898 Václav Špaček; Od roku 1899 Václav Kotrba	Praha	březen 1892/březen 1943 uložen v knihovně VČM
Rajské sady mládeže	Václav Neubert	Praha	prosinec 1893 (pouze jedno číslo)
Rozhledy mládeže – List české sociálně demokratické mládeže; 1913 Rozhledy mládeže – Časopis české sociálně demokratické mládeže; 1914 Rozhledy mládeže – Časopis české dělnické mládeže sociálně demokratické	Svaz mezinárodních dělnických tělocvičných jednot v Rakousku	Brno	duben 1912/červenec 1914
Selka – Noviny pro naše selské ženy a děvušky; Od roku 1912 Selka – Noviny pro křesťanské ženy a děvušky	Josef Šamalík	Brno	březen 1902/květen 1941
Sokolík – Časopis pro děti	Ota Havel	Praha	leden 1905/únor 1906
Svět – Vzorný časopis pro mládež	A. Chmela	Brno	říjen 1912
Svítání – Čtení pro děti	Frank Mužík	Praha	září 1915/červen 1918
Štěpnice – Příloha pedagogického časopisu Škola a život;	1855-1861 B. Rohlíček; Od roku 1862	Praha	1855/1887

1877 Štěpnice – Obrázkový časopis pro mládež československou; 1878 - 1887 Štěpnice – Časopis pro mládež československou	Rohlíček a Sievers v arcibiskupském semináři		
Úroda – Časopis věnovaný poučné a zábavné četbě pro mládež	B. Kočí	Praha	listopad 1908/únor 1909
Václav – list pro křesťanské jinochy a muže Od roku 1900 Václav – list pro křesťanské jinochy a muže	1880-1908 Antonín Skočdopole; leden 1909 Karel Balík; únor-březen 1909 K. Slavík; duben 1909-1911 J. Budař Od roku 1912 Jan Seidenglanz	České Budějovice	leden 1880/prosinec 1940
Včelka – Zábavný a poučný list pro mládež	Jan Sluníčko	Humpolec	březen 1850/únor 1856
Vínek pro dívky československé	Božena Kozáková	Praha	leden 1888/červenec 1888
Volná tribuna – Revue mladých snah	Ladislav J. Horák	Rakovník	leden 1906/březen 1906
Volnost – List socialistického studenstva	Zdeněk J. Voráček	Praha	prosinec 1918/říjen 1919
Vzkříšení – Vzdělávací list pro mládež; 1906-1914 Vzkříšení - Výchovně vzdělávací novinky	Edvard Navrátil	Pardubice	září 1905/červen 1914 uložen v knihovně VČM
Zahrádka maličkých – ilustrovaný časopis naší mládeže	Kramář a Procházka	Olomouc	leden 1888/prosinec 1888
Zlaté mládí – Časopis pro naši mládež; 1886 – 1893 Zlaté mládí – Obrázkový časopis pro naši mládež; 1893- 1895 Zlaté mládí - Obrázkový časopis	1885-1886 Alois Hynek; 1886-1888 M. Knapp; 1888-1890 Alois Wiesner; 1890-1895 František Šimáček	Praha	říjen 1885/červenec 1895

pro mládež československou			

Z tabulky vyplývá, že v průběhu 19. století vycházelo celkem 74 česky psaných časopisů určených pro děti a mládež a z toho celkem 22 periodik je uloženo v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích. Periodika zaměřená na děti převážně vydávaly soukromé osoby. Pouze v patnácti případech byly časopisy vydávány knihtiskárnou či spolkem. Každý z těchto patnácti časopisů měl jiného vydavatele kromě periodik „Dítka Mariánské“ a „Mládeži česko-slovenské“,⁵⁸ která vydával spolek Serafinské dílo lásky pro země česko-slovenské a periodik „Květy mládeže“ a „Přítel dítek“,⁵⁹ které vydával Spolek dědictví Komenského. V případě časopisu „Anděla strážného“ se na pozici vydavatele vystřídal soukromé osoby i knihtiskárny. Zatímco v letech 1882-1889 bylo periodikum vydáváno pány P. Placidusem a J. Mathonem, v letech 1890-1918 tuto funkci převzala Knihovna benediktinů rajhradských a v následujících letech Občanská knihtiskárna sp. s r.o.⁶⁰

Soukromníkem, který vydával nejvíce periodik pro děti, byl Bedřich Kočí.⁶¹ Postupně vydával časopisy „Mládí“, „Úroda“, „Dítě“ a „Dívčí práce“ a byl jediným vydavatelem po celou dobu vydávání všech těchto časopisů. Jeho periodika však neměla příliš dlouhou životnost. „Mládí“ i „Úroda“ vycházely pouze rok a „Dítě“ dva roky. Nejdéle se udržela „Dívčí práce“, která vycházela šest let.⁶²

Několikrát je jako vydavatel časopisu uváděn také František Šimáček, konkrétně u periodik „Česká mládež“, „Jarý věk“ a „Zlaté mládí“. Nejedná se však o jednu osobu. Vydavatel „Jarého věku“ František Šimáček zemřel v roce 1885, na což bylo na stránkách časopisu také upozorněno.⁶³ Časopis „Česká mládež“ vycházel v letech 1898-1899 a časopis „Zlaté mládí“ v letech 1885-1895.⁶⁴ Nemohlo se tudíž jednat o stejného Františka Šimáčka, který vydával časopis „Jarý věk“. Nepodařilo se mi zjistit, zda se jednalo o shodu jmen či šlo o příbuzného vydavatele „Jarého věku“.

⁵⁸ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918, sv. 3, s. 169. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-3.

⁵⁹ *Květy mládeže - Tamtéž*, sv. 2, s. 307. „Přítel dítek“ - *Tamtéž*, sv. 3, s. 128.

⁶⁰ *Tamtéž*, s. 50.

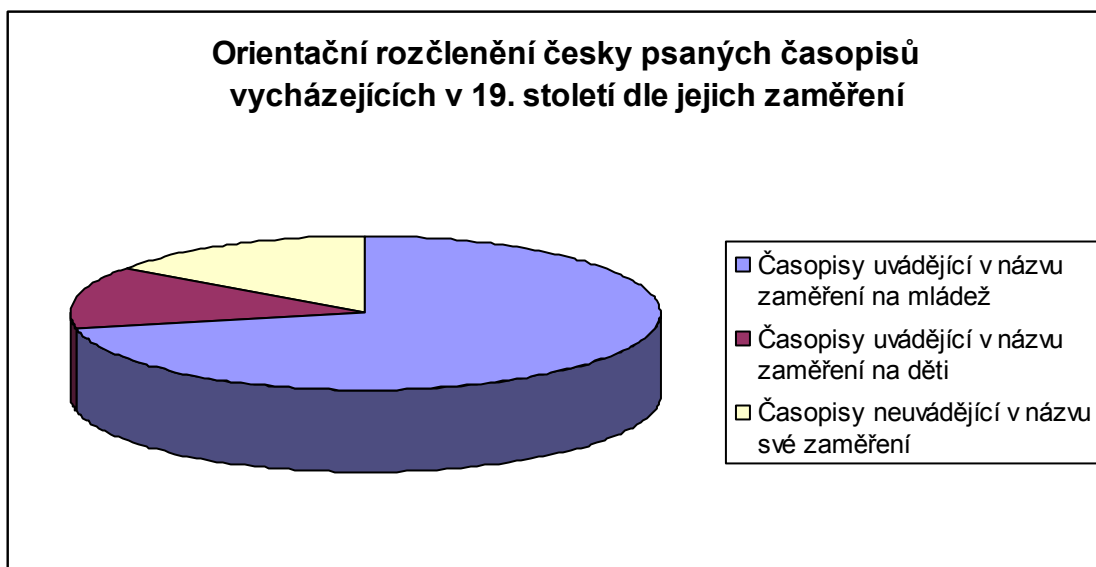
⁶¹ Bedřich Kočí (1869-1955) – český spisovatel, nakladatel a léčitel .

Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/bedrich-koci-17606>> [cit. 2013-3-4].

⁶² „Mládí“ - *Tamtéž*, s. 371. „Úroda“ - *Tamtéž*, sv. 3, s. 244. „Dítě“ - *Tamtéž*, sv. 2, s. 167. „Dívčí práce“ - *Tamtéž*, sv. 2, s. 169.

⁶³ *Jarý věk* roč. III. /9 1885, s. 166.

⁶⁴ *Česká mládež* - KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918, sv. 2, s. 114. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-3. „Zlaté mládí“ - *Tamtéž*, sv. 3, s. 376.

Naprostá většina časopisů byla určena spíše pro mládež než pro malé děti. Fyzicky jsem měla k dispozici pouze časopisy nacházející se ve sbírce knihovny VČM. Podle jejich názvů a podnázvů si lze udělat představu o zaměření periodik. Z celkového množství 74 časopisů jich celkem 53 v názvu nebo podnázvu uvádí, že jsou určeny pro mládež, omladinu, studentstvo, dívky či mladíky. Ze zbylých 21 periodik je 10 časopisů podle názvů a podnázvů určeno pro malé děti a 11 časopisů v názvech zaměření neurčuje.⁶⁵ Jelikož bibliografie uvádí pouze zkratkovitě základní informace a popis zaměření časopisu v nich nebývá uveden, jediným způsobem, jak zjistit pro jakou věkovou skupinu bylo určeno zbylých 11 časopisů, by bylo jejich získání ve fyzické podobě a provedení analýzy obsahu.

Z dvaceti dvou periodik, která jsou uložena v knihovně VČM, jsou pouze tři zaměřena na menší děti. Jedná se o časopisy „Jaro“, „Malé noviny pro děti, které nedávno naučily se čísti“ a „Matice dítek“. Zbylých devatenáct časopisů je jasně určeno pro mládež. O převaze časopisů určených pro mládež tedy nemůže být pochyb. Následující graf znázorňuje orientační zastoupení časopisů s různým věkovým zaměřením.

⁶⁵ Počty periodik určených pro mládež a pro malé děti jsou jen orientační. Rozdělení jsem prováděla pouze na základě názvů a podnázvů jednotlivých časopisů.

3. Analýza použitých časopisů

3.1 Anděl strážný

Celý název časopisu zněl „Anděl strážný – časopis pro křesťanskou mládež“. Název se nezměnil od prvního čísla, které vyšlo v roce 1882 až do posledního čísla z roku 1948.⁶⁶ Nejstarší ročník, který jsem měla ve fyzické podobě k dispozici, je ročník IV. z roku 1885. Odpovědným redaktorem byl Vilém Ambrož, katecheta na vyšší dívčí škole v Brně.⁶⁷ Za redaktora je označován ještě v ročníku z roku 1901,⁶⁸ v roce 1906 byl již odpovědným redaktorem Jan Dvořáček, učitel z Brna.⁶⁹ Časopis vycházel tiskem a nákladem Knihotiskárny benediktinů rajhradských v Brně a ve IV. ročníku byli navíc za vydavatele označeni pánové P. Placidus a J. Mathon.⁷⁰ V XXI. ročníku už uvádění nejsou, zmiňovaná je pouze Knihotiskárna benediktinů rajhradských.⁷¹ Od roku 1919 vydávala časopis tiskem i nákladem Občanská tiskárna, sp. s r. o. v Brně.⁷² Náročnost matematických úloh a hádanek, stejně jako velký podíl faktografických článků, potvrzuje, že časopis byl zaměřen na mládež a nikoliv na menší děti. Konkrétně se „Anděl strážný“ soustředil na mládež vychovávanou ke křesťanské víře, což dokazuje velký podíl nábožensky orientovaných článků a povídek.

„Anděl strážný“ vycházel jednou měsíčně, v roce 1885 od ledna do prosince, tudíž měl dvanáct čísel ročně.⁷³ Od roku 1901 vycházelo v každém ročníku pouze deset čísel. Ročník začínal zářím a končil červnem následujícího roku, takže během dvou měsíců letních prázdnin nevycházel. Tento zvyk se udržel až do roku 1923.⁷⁴ Výjimkou je ročník XXXVII., ve kterém čísla osm, devět a deset vyšla společně v jednom svazku o 45 stranách.⁷⁵ Stejně tak došlo i ke změně počtu stran jednotlivých čísel. Zatímco v roce 1885 se jednalo o 24 stran na číslo,⁷⁶ v roce 1901 už je to 32 stran a následující čísla se tohoto počtu drží až do roku 1917,⁷⁷ kdy se časopis opět vrátil k původním 24 stranám.⁷⁸ Který konkrétní den v měsíci vycházel, nelze určit, časopis tuto informaci na titulních stranách neuveřejňoval. „Anděla strážného“ si čtenáři

⁶⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy české republiky od počátku do roku 1918, sv. 2, s. 50. Brno, 2010. ISBN: 80-86249-35-2.

⁶⁷ *Anděl strážný* – časopis pro křesťanskou mládež, roč. IV./2 1885, s. 25.

⁶⁸ *Anděl strážný*, roč. XXI. 1901-2 – titulní strana ročníku.

⁶⁹ *Anděl strážný*, roč. XXVI. 1906-7 – titulní strana ročníku.

⁷⁰ *Anděl strážný*, roč. IV. 1885 – titulní strana ročníku.

⁷¹ *Anděl strážný*, roč. XXI. 1901-2 – titulní strana ročníku.

⁷² *Anděl strážný*, roč. XXXIX. 1919-20 – titulní strana ročníku.

⁷³ *Anděl strážný*, roč. IV. 1885.

⁷⁴ *Anděl strážný*, roč. XXI. 1901-2 – roč. XLII. 1922-3.

⁷⁵ *Anděl strážný*, roč. XXXVII./8-10 1917-18.

⁷⁶ *Anděl strážný*, roč. IV. 1885.

⁷⁷ *Anděl strážný*, od roč. XXI. 1901-2 – roč. XXXVI. 1916-17.

⁷⁸ *Anděl strážný*, od roč. XXXVII. 1917-18 – roč. XLII. 1922-3.

mohli předplatit v roce 1885 na celý rok za 80 krejcarů. Výše předplatného byla vždy uvedena na titulní straně každého čísla.⁷⁹ V roce 1901 už časopis žádné informace o předplatném na titulních stranách neobsahoval, stejně jako všechna následující čísla. Výši předplatného se mi podařilo nalézt až u XXXIII. ročníku, který vyšel v roce 1913. Předplatné bylo uvedeno na papírových deskách obalujících každé jednotlivé číslo a jeho výše činila 1 korunu a 60 haléřů na rok. Kromě předplatného desky obsahovaly také upozornění na vycházející knihy vhodné pro mládež a byly vydávány v různých barvách.⁸⁰ K další změně předplatného došlo v roce 1915, kdy bylo navýšeno o deset haléřů.⁸¹ Radikálnější zvýšení předplatného přišlo v roce 1918. Od tohoto roku stálo roční předplatné „Anděla strážného“ 4 koruny a jednotlivá čísla bylo možné zakoupit po 60 haléřích.⁸² Největší skok v ceně se uskutečnil za dva roky. V roce 1920 byla zvýšena na 10 korun ročně a jednotlivá čísla byla dostupná za 1 korunu a 20 haléřů.⁸³ Za tuto cenu byl časopis prodáván ještě v roce 1922.

Formát, ve kterém časopis vycházel, byl značně proměnlivý. Zatímco v roce 1885 měl rozměry 21 cm x 13,5 cm, v roce 1901 byl zvětšen na 23 cm x 15 cm. V roce 1906 se rozměry zvětšily o pouhé centimetry na 24 cm x 16 cm a v této podobě zůstaly až do roku 1913, kdy byly upraveny na velikost 25 cm x 17 cm.⁸⁴ Nejednalo se o trvalou změnu, v roce 1920 došlo k návratu k původním rozměrům z roku 1906.⁸⁵

Průběhem času docházelo ke značnému rozšiřování obrazové přílohy. IV. ročník přinesl v roce 1885 na svých stranách kolem 35 černobílých obrázků. Oproti tomu XXI. ročník obsahoval 60 a XXVI. ročník dokonce 70 obrázků. V následujících letech už se počet ilustrací držel kolem 70 obrázků na ročník. K útlumu dochází kolem roku 1917, kdy byly ilustrace omezeny obvykle na 50 obrázků na ročník.⁸⁶ Časopis nezůstával pouze u kreslených ilustrací, od XXI. ročníku se začínají objevovat i fotografie a od XXVII. ročníku jich rapidně přibývá. Například u zeměpisného článku týkajícího se Žďáru nad Sázavou bylo zveřejněno šest doprovodných fotografií.⁸⁷ Všechny obrázky a fotografie zůstávaly černobílé. V roce 1912 „Anděl strážný“ vydal jako přílohu fotografii s názvem „Jeho Eminence Dr. František Bauer, prvý kardinál z občanského rodu českého“, která byla vytištěna na velice kvalitním

⁷⁹ *Anděl strážný*, roč. IV./1 1885, s. 1.

⁸⁰ *Anděl strážný*, roč. XXXIII. 1913-14 – přední strana papírových desek.

⁸¹ *Anděl strážný*, roč. XXXV. 1915-16 – přední strana papírových desek.

⁸² *Anděl strážný*, roč. XXXVIII. 1918-19 – přední strana papírových desek.

⁸³ *Anděl strážný*, roč. XL. 1920-1 – přední strana papírových desek.

⁸⁴ *Anděl strážný*, od roč. XXXIII. 1913-4 – roč. XXXIX. 1919-20.

⁸⁵ *Anděl strážný*, od roč. XL. 1920-1 – roč. XLII. 1922-3.

⁸⁶ *Anděl strážný*, od roč. XXXVII. 1917-8 – roč. XLII. 1922-3.

⁸⁷ *Anděl strážný*, roč. XXVII./2 1907-8, s. 40-53.

lesklém papíře. To samé se opakovalo ještě v roce 1915, tentokrát se jednalo o obrázek „Sv. František z Assisi oře“. Ani tyto přílohy nebyly vydány barevně.⁸⁸

IV. ročník z roku 1885 pravidelně obsahoval rubriky „Strýčkovy ořechy“, „Hádanky“ a „Rébusy“, které se nacházely na posledních dvou stranách časopisu. „Strýčkovy ořechy“ obsahovaly nejčastěji matematické úlohy, hádanky a jazykolamy. Další poměrně pravidelnou částí časopisu byla rubrika „Milé děti“. Jednalo se o dopisy od redaktora směřované dětem. V dopisech je například upozorňoval na důležité křesťanské svátky, vysvětloval, jak se mají chovat v době půstu, podával informace o svatém přijímání a snažil se vést děti k dobrým mravům. Všechny tyto rubriky obsahoval i XXI. ročník z roku 1901.⁸⁹ V XXVI. ročníku už se nenachází rubrika „Milé děti“ a „Strýčkovy ořechy“. Místo ořechů byla v prvním čísle zveřejněna rubrika „Rozmanitosti“ přinášející zajímavosti na různá témata, jako například „Něco o brejlích“ nebo „Slovo Bůh v rozličných jazycích“.⁹⁰ Od třetího čísla byla rubrika „Rozmanitosti“ přejmenována na „Zábavné čtení pro děti“ a objevila se pouze několikrát. Zachovala se jen po dobu vycházení XXVI. ročníku, v následujících letech byla zrušena. Rubrika „Rozmanitosti“ se na stránky časopisu vrátila až v roce 1917 a kromě zajímavostí nyní obsahovala i krátké poučné příběhy ze života.⁹¹ Jediná část, která nezmizela, byla rubrika „Hádanky a rébusy“.⁹²

Hlavním cílem „Anděla strážného“ bylo, jak už napovídá sám název, vést děti ke katolické víře a lásce k bohu. Toho se snažil docílit zejména prostřednictvím pomocí povídek vyprávějících o božích zázracích a šťastném životě spravedlivých a dobrých lidí. O božím zázraku vypráví povídka s názvem „Zlatý křížek“. Mladá dívka chodí krmit k rybníku kapry. Jednou se příliš nakloní a do vody jí z krku sklouzne křížek. Dívka nařiká, ale Bůh způsobí zázrak. Jeden kapr chytí křížek do tlamy, připluje ke břehu a dívce přívěsek vrátí. Na závěr autor ještě apeluje na dívky, aby nenosily na krku žádné tretky ale pouze svaté znamení kříže.⁹³ Podobných povídek časopis zveřejňoval velké množství. Dalším příkladem může být povídka „Důvěra v Boha nezklame“ vyprávějící o chlapci odcházejícím do Vídně na zkušenou. I když se mu ve Vídni dobře daří, nezapomíná na Boha a každý den se upřímně modlí. Postupně se stává mistrem v tkalcovském závodě, ale stýská se mu po matce, která zůstala v Čechách. Nakonec majitel závodu postaví novou továrnu v Čechách a chlapec se

⁸⁸ Fotografie Františka Bauera - *Anděl strážný*, roč. XXXI./5 1911-12. Obrázek Františka z Assisi – *Tamtéž*, roč. XXXIV./9 1914-15.

⁸⁹ *Anděl strážný*, roč. IV. 1885 a roč. XXI. 1901-2.

⁹⁰ *Anděl strážný*, roč. XXVI./1 1906-7, s. 30.

⁹¹ *Anděl strážný*, roč. XXXVII. 1917-18.

⁹² *Anděl strážný*, od roč. IV. 1885 – roč. XLII. 1922-3.

⁹³ *Anděl strážný*, roč. IV./2 1885, s. 42-45.

stává jejím ředitelem. Znovu se setkává se svou matkou a i přes svůj úspěch se stále modlí k Bohu.⁹⁴

Kromě povídek časopis vedl děti k víře zveřejňováním nových modliteb vhodných pro různé příležitosti nebo různé části dne. Modlitby byly obvykle veršované, aby dokázaly mládež lépe zaujmout, příkladem je „Večerní modlitba“ nebo „Modlitba před jídlem.“⁹⁵ „Anděl strážný“ rovněž děti vzdělával v otázkách katechismu prostřednictvím různorodých článků. Článek „Královna sv. Růžence“ přinášel informace o panně Marii, o jejím náboženském významu a také obsahoval určitý návod, jak se k ní správně modlit.⁹⁶ Článek na pokračování „Následování Ježíše Krista“ zase poskytoval poučení o tom, jak správně žít svůj život, aby člověk dosáhl spasení.⁹⁷ Mimo to se mládež na stránkách časopisu dočetla například o trnové koruně a jejím osudu po ukřižování Krista, jeslích, ve kterých Kristus poprvé ležel i o běžném dni papeže Pia X.⁹⁸ Další součástí „Anděla strážného“ byla série článků „Obrázky z katolických missií“, která vycházela od roku 1906 až do roku 1914. Jednalo se o články popisující pravdivé zážitky katolických misionářů působících v Africe, které byly psané na základě deníků a korespondence. Tyto příspěvky přinášely informace o životě Afričanů, jejich náboženství a o postupném šíření katolické víry mezi zdejší obyvatelstvo.⁹⁹

Cílem časopisu bylo vychovávat z dětí věřící a tím pádem slušné, mravné a milosrdné lidi. Všechny příspěvky „Anděla strážného“ ale nebyly provázány s vírou. Stejně jako mnoho ostatních časopisů pro mládež i tento obsahoval poučné povídky. Kromě úcty k Bohu vedl děti také k poslušnosti vůči rodičům. Příkladem toho je například povídka „Já se nebudu nikdy koupatí“, která vypráví o tragických následcích neposlušnosti vůči rodičům. Malý chlapec neposlechne svou matku, uhřátý po hře skočí do rybníka a začne se topit. I přesto, že ho kamarádi vyloví, chlapec nakonec umírá.¹⁰⁰ Dalším podobným poučným vyprávěním je povídka „Koláč“. Chlapci z bohaté rodiny koupí matka koláč a chlapec ho cestou domů věnuje hladovému sirotkovi, kterého potká. Doma si pak místo něj ukrojí kus chleba a má

⁹⁴ *Anděl strážný*, roč. XXVII./1 1907-8, s. 2-4.

⁹⁵ „Večerní modlitba“ *Anděl strážný*, roč. XXI./3 1901-2, s. 65. „Modlitba před jídlem“ *Tamtéž*, roč. XXXI./8 1901-2, s. 253.

⁹⁶ *Anděl strážný*, roč. XXIX./2 1909-10, s. 50-52.

⁹⁷ *Anděl strážný*, roč. XXIX./6 1909-10, s. 184-187.

⁹⁸ Článek „Kristova trnová koruna“ *Anděl strážný*, roč. XXVI./7 1906-7, s. 198-199. „První lůžko Krista Pána“ *Tamtéž*, roč. XXXIII./5 1913-14, s. 130-132. „Kterak žije náš milý sv. Otec Pius X.“ *Tamtéž*, roč. XXVI./9 1906-7, s. 276-277.

⁹⁹ *Anděl strážný*, od roč. XXVI. 1906-7 – roč. XXXIII. 1913-14.

¹⁰⁰ *Anděl strážný*, roč. IV./7 1885, s. 184-187.

pocit, že je to nejlepší jídlo, jaké kdy jedl. Na konci povídky autor nabádá děti, aby činily dobré skutky, které jsou vždy spravedlivě odměněny.¹⁰¹

„Anděl strážný“ nezanedbával ani vzdělání svých čtenářů. Každé číslo obsahovalo články přírodopisné, zeměpisné i dějepisné. Nechyběly ani články národopisné a poznatky z oblasti vědy. Přírodopisné příspěvky obvykle pojednávaly o určitém zvířeti, nejen českém, ale i zahraničním. Většinou se jednalo o články faktografické, které pouze seznamovaly s podobou a životem zvířete. Existovaly ale i výjimky, jako je například článek „Dudek“, který byl pojat jako zábavné vyprávění o tomto ptáku.¹⁰² Hojnější byly články zeměpisné, obvykle pojednávající o určitém městě, například o Rožnově pod Radhoštěm nebo o Piešťanech.¹⁰³ Pravidelně obsahovaly informace o zeměpisné poloze daného města, počtu jeho obyvatel a jejich zvycích, nejznámějších produktech, které z města pocházejí a zdejších významných místech. Výjimkou nebyly ani články týkající se zahraničních měst, příkladem může být Lisabon nebo hlavní město Cejlonu, Colombo.¹⁰⁴ Právě tyto články byly doprovázeny největším množstvím fotografií. Co se týče historických článků, nebyly zdaleka tak hojné jako články přírodopisné a zeměpisné. Důvodem bylo zejména to, že zeměpisné články byly obvykle doplňovány i historickými informacemi, takže samostatným historickým článkům nebylo věnováno tolik prostoru. Místo toho byly občas zveřejňovány dějepisné povídky obsahující historická fakta jako „Poslední Slavníkovec“ nebo „Poslední cesta“ vypravující o cestě Karla IV. do Francie a jeho následném úmrtí.¹⁰⁵

Protože zeměpisné, přírodopisné i dějepisné články byly převážně faktografické a psané nepřiliš zábavným způsobem, byl obsah časopisu vyrovnáván nejrůznějšími zajímavostmi. Například článek „O meteoru“ je psán formou dopisu, který píše strýc svému synovci, jelikož se mu předtím zmínil, že viděl padat meteor. Synovec má z úkazu obavy a proto mu strýc v dopisu vysvětluje, co je meteor zač, odkud se vzal a přesvědčuje ho, že si kvůli tomu nemusí dělat starosti. Poutavým byl pro mládež pravděpodobně i článek „Sněhové vločky“, který pojednává o sněhových vločkách jako o božím výtvoru, rozebírá jejich různé tvary a zároveň přináší návod na jejich nakreslení.¹⁰⁶ Podobného ražení byl článek popisující

¹⁰¹ *Anděl strážný*, roč. XXXI./7 1911-12, s. 197-198.

¹⁰² *Anděl strážný*, roč. XXVII./1 1907-8, s. 6-9.

¹⁰³ „O hoře Radhošti a lázeňské místo Rožnov“ *Anděl strážný*, roč. IV./7 1885, s. 184-187. „Píšťany“ *Tamtéž*, roč. XXVI./5 1906-7, s. 130-138.

¹⁰⁴ „Lissabon“ *Anděl strážný*, roč. XXVI./1 1906-7, s. 23-26. „Colombo“ *Anděl strážný*, roč. XXXI./3 1911-12, s. 76-78.

¹⁰⁵ „Poslední Slavníkovec“ *Anděl strážný*, roč. XXVII./7 1907-8, s. 250-253. „Poslední cesta“ *Tamtéž*, roč. XXIX./1 1909-10, s. 20-23.

¹⁰⁶ „O meteoru“ *Anděl strážný*, roč. XXI./4 1901-2, s. 102-103. „Sněhové vločky“ *Tamtéž*, roč. XXI./3 1901-2, s. 71-74.

návod na výrobu draka.¹⁰⁷ Dále byly pro zábavu mládeže zveřejňovány písně i s notami a hry, které si děti mohly samostatně secvíčit. Nejvíce písní přinesl XXI. ročník. Jednalo se zejména o písně náboženské. Následující ročníky uveřejňovaly spíše hry, ale obvykle se jednalo o maximálně dvě ročně. S vypuknutím války hry mizí a písní je jen málo. Obvykle mají tesklivý motiv, příkladem může být píseň „Modlitba za tatíčka“.¹⁰⁸ „Anděl strážný“ podporoval i další aktivity dětí a snažil se jim vymýšlet nové. Důkazem toho je „Provolání“ zveřejněné v XXVII. ročníku. Redaktor v něm pobízí děti, aby začaly sbírat různorodý hmyz a usmrcený ho zasílaly na adresu redakce, aby pomohly ve výzkumu hmyzu žijícího v naší vlasti. „Provolání“ obsahovalo i návod jak hmyz správně usmrtit a jak ho odesílat.¹⁰⁹

„Anděl strážný“ velice často přinášel články o Habsburcích, konkrétně o císaři Františku Josefovi I. Tyto příspěvky byly zpravidla pochvalné a opěvovaly císařovu dobrou povahu a jeho skutky. Takovým je například článek „Císař pán jakožto lovec“, který, ačkoliv se zaměřuje na císařovy lovecké úspěchy, na závěr také oslavuje jeho skvělou povahu. Dalším příkladem může být článek „Císař pán a starý vojín“ popisující událost, kdy se císař setkal se starým vyznamenaným vojínem a prokázal mu úctu.¹¹⁰ Příspěvky měly evidentně vést děti k lásce, ale také pokoře vůči císaři Františkovi Josefovi I. Obvyklé jsou i podrobné články podobné reportážím z návštěv Františka Josefa I., jako „Jeho Veličenstvo císař pán mezi námi“ z návštěvy na Moravě nebo „Obrázek z císařských dnů pražských“ z jeho návštěvy v Praze.¹¹¹ V roce 1914 rovněž vyšel článek na počest úmrtí Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky Žofie, včetně jejich velkých portrétů a v roce 1916 oslavný článek o životě a úmrtí Františka Josefa I., který ihned následovalo oznámení o nástupu nového císaře Karla I.¹¹² V roce 1918 už se ale časopis o Habsburcích nijak nezmiňuje, hlavním tématem je nová samostatná Československá republika. „Anděl strážný“ nabádá děti, aby si vážily nabyté svobody a nikdy nezapomněly na statečné muže, kteří padli na frontě ani na dobu útlatku. Zároveň pobízí mládež k neúnavné práci při budování samostatného státu.¹¹³

Po vypuknutí války došlo v obsahu časopisu k některým změnám. Vycházela různá upozornění a rady, která měla mládeži usnadnit smířit se se současnou situací.

¹⁰⁷ *Anděl strážný*, roč. XXI./1 1901-2, s. 13-15.

¹⁰⁸ *Anděl strážný*, roč. XXXIV./9 1914-1915, s. 271.

¹⁰⁹ *Anděl strážný*, roč. XVII./6 1907-8, s. 162-163.

¹¹⁰ „Císař pán jakožto lovec“ *Anděl strážný*, roč. XXIX./1 1909-10, s. 10-12. „Císař pán a starý vojín“ *Tamtéž*, roč. XXXIII./1 1913-14, s. 30.

¹¹¹ „Jeho Veličenstvo císař...“ *Anděl strážný*, roč. XXIX./2 1909-10, s. 45-49. „Obrázek z císařských...“ *Tamtéž*, roč. XXVI./10 1906-7, s. 290-303.

¹¹² „Za zesnulým nejjasnějším pánem Konopišským“ *Anděl strážný*, roč. XXXIV./1 1914-15, s. 19-21. „Jeho veličenstvo císař František Josef“ *Tamtéž*, roč. XXXVI./3 1916-17, s. 76-79. „Jeho veličenstvo císař Karel I.“ *Tamtéž*, s. 79.

¹¹³ *Anděl strážný*, roč. XXXVIII./1 1918-19, s. 3-5.

Nejrozsáhlejším byl článek „Jak se chovati v čas války“ jehož autorem byl J. Sázavský. Upozorňoval na to, že se čím dál hojněji rozšiřují zprávy o strašných zverstvech, které nepřátelé páchají na civilním obyvatelstvu, ale že takovéto klepy nejsou pravdivé. Uklidňoval děti, že tyto praktiky se používaly naposledy ve středověku a díky dobré poloze Čech, Moravy i Slezska není napadení nepřáteli vůbec pravděpodobné. V článku se obracel také na rodiče, které žádal, aby před dětmi nevyprávěli divoké historky z fronty, jelikož jim tím působí špatné sny a aby celkově nevyvolávali mezi ostatními úzkost. Na závěr rovněž apeloval na prevenci proti nakažlivým nemocem.¹¹⁴ Podobných článků vycházelo více, i když ne v takovém rozsahu, například upozornění „Šetřte potravinami“ varující před plýtváním jídlem.¹¹⁵ Příležitostně byla zveřejňována rubrika „Ze zlaté knihy našeho vojska“, ve které byly uváděny příklady hrdinství z války. První uveřejněný příběh v této rubrice popisoval hrdinství pěšího pluku číslo 91 a jeho následné vyznamenání.¹¹⁶ Mimo skutečných hrdinských příběhů zařadil časopis do svého obsahu v období války mnohem více pohádek a veselých povídek, čímž se pravděpodobně snažil přivést mládež na jiné myšlenky.

Co se týče autorů, kteří přispívali do obsahu „Anděla strážného“, příliš známých osobností se mezi nimi nenachází. Bohužel jména jsou u článků psána zkráceně, někdy dokonce pouze v iniciálách a není u nich uvedeno zaměstnání daného člověka. Nedá se tak zjistit, kdo byli nejčastější přispěvatelé „Anděla strážného“, dá se pouze předpokládat, že se jednalo o duchovní a učitele. Několik významných jmen se mezi nimi i přesto najde, jedná se o Františka Hrnčíře, Jana Karla Hraše, Viléma Ambrože, Bohumila Boušku, Svatopluka Čecha, Aloise Dostála a Elišku Krásnohorskou. Ani jeden z těchto autorů ale do časopisu nepřispíval pravidelně, jednalo se o pouhé jednotlivé příspěvky.

Z uvedených poznatků vyplývá, že se „Anděl strážný“ snažil především vést své čtenáře k úctě a poslušnosti vůči rodičům, učitelům, panovníkovi a Bohu. Co se ale na stránkách časopisu nenachází, jsou příspěvky, které by mládež vedly k úctě k vlasti a národu. Články s národnostní tematikou se začínají objevovat až po vzniku Československé republiky v roce 1918, do té doby byla dětem vštěpována láska k panovníkovi. Časopis zanikl v roce 1948. Skutečný důvod zániku se mi nepodařilo dohledat, ale pravděpodobně jím mohl být nástup komunistického režimu, který byl vůči víře a všemu co s ní souvisí velmi nepřátelský.

¹¹⁴ *Anděl strážný*, roč. XXXIV./6 1914-15, s. 181-183.

¹¹⁵ *Anděl strážný*, roč. XXXIV./7 1914-15, s. 221-222.

¹¹⁶ *Anděl strážný*, roč. XXXV./2 1915-16, s. 43-45.

3.2 Budečská zahrada

Nejstarší ročník, který jsem získala ve fyzické podobě ve Východočeském muzeu v Pardubicích, je ročník IX., jehož první číslo vyšlo v Praze 15. října 1877. Celý název periodika zněl „Budečská zahrada – obrázkový časopis pro mládež“¹¹⁷ a takto zůstal zachován až do roku 1889, kdy vyšel poslední, XX. ročník.¹¹⁸ „Budečská zahrada“ začala vycházet už v roce 1869 a až do roku 1874 byl jejím vydavatelem I. L. Kober.¹¹⁹ Následně ho v jeho funkci v roce 1874 vystřídal J. Otto, jehož knihtiskárna sídlící v Praze na Václavském náměstí v čísle 14, časopis začala vydávat tiskem. Jako redaktor časopisu byl v roce 1877 označován J. L. Mašek.¹²⁰ Na konci prvního čísla IX. ročníku je uvedeno, že časopis „péčí Jednoty učitelské „Budeč“ vydává J. Otto“.¹²¹ Žádné další zmínky o této Jednotě učitelské se v časopise neobjevují. Zatímco nakladatel zůstal stejný až do roku 1889, J. L. Maška v roli redaktora vystřídali v roce 1879 pánové Martin Weinfurt¹²² a F. A. Zeman.¹²³ „Budečská zahrada“ zpočátku vycházela pouze jednou měsíčně a to každý patnáctý den v měsíci.¹²⁴ Časopis se v názvu označoval za obrázkový časopis pro mládež. Náročnost matematických úloh, hádanek a některých faktografických článků potvrzuje, že časopis byl v první řadě určen pro mládež a ne pro menší děti.

V roce 1877 činilo předplatné na celý rok 1 zlatý 60 krejcarů, na půl roku 85 krejcarů a na čtvrt roku 45 krejcarů.¹²⁵ Ke změně předplatného dochází zároveň se změnou redakce v roce 1879. Od této chvíle se cena předplatného zvýšila na 3 zlaté a 20 krejcarů za rok. Za půlroční předplatné zaplatili čtenáři 1 zlatý a 70 krejcarů a za čtvrtletní 90 krejcarů.¹²⁶ K tomuto radikálnímu navýšení ceny došlo především z toho důvodu, že noví redaktoři začali vydávat časopis dvakrát měsíčně, vždy patnáctý a poslední den v měsíci. Finanční částky byly zachovány do roku 1899, kdy Budečská zahrada ukončila svou činnost. Od nástupu nových redaktorů také nově na titulní straně přibývá heslo časopisu: „Zdárná mládež – sláva vlasti!“, které se rovněž udrželo do zrušení časopisu.¹²⁷

¹¹⁷ *Budečská zahrada – obrázkový časopis pro mládež*, roč. IX./1 1877-8, s. 1.

¹¹⁸ *Budečská zahrada*, roč. XX./1 1888-9, s. 1.

¹¹⁹ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy české republiky od počátku do roku 1918, sv. 2, s. 84. Brno, 2010. ISBN: 80-86249-35-2.

¹²⁰ *Budečská zahrada* roč. IX./1 1877-8, titulní strana.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 16.

¹²² Martin Weinfurt (1832/1890) – učitel v Praze, český spisovatel a redaktor. KRYŠPÍN, Vojtěch. *Obraz činnosti literární učitelstva československého za posledních 100 let*, s. 305. Praha, 1885.

¹²³ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl I/1 1879, titulní strana.

¹²⁴ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 – roč. X. 1878-9.

¹²⁵ *Budečská zahrada*, roč. IX./1 1877-8, s. 16.

¹²⁶ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl I/1 1879, s. 16.

¹²⁷ *Budečská zahrada*, od roč. XI. 1879-80 – roč. XX. 1888-9.

První číslo IX. ročníku mělo 16 stran a tento rozsah zůstal nezměněn po celou dobu vycházení periodika.¹²⁸ Od roku 1879 časopis začal vycházet dvakrát měsíčně a každý ročník byl rozdělen na dva díly po dvanácti číslech.¹²⁹ První díl vycházel od 15. října do 31. března a druhý díl od 15. dubna do 30. září.¹³⁰ Ke změně dochází v XVI. ročníku z roku 1885. Úvodní číslo prvního dílu vyšlo 15. ledna a poslední 30. června, takže druhý díl vycházel od 15. července do 31. prosince 1885. Všechny následující ročníky pak už začínaly 31. prosince a končily 15. prosince následujícího roku.¹³¹ Z těchto pravidel vybočuje pouze druhý díl XV. ročníku z roku 1884, který se skládal z atypických osmnácti čísel.¹³² Na konci čísla dvanáct redaktoři uvádí, že se rozhodli zareagovat na často slýchaná přání o další rozšíření časopisu, a proto bude druhý díl XV. ročníku končit až číslem osmnáct bez navýšení předplatného.¹³³

Co se týče velikosti formátu Budečské zahrady, jednalo se vždy o formáty pro dnešní dobu atypické. Rozměry 26 x 17 cm měl časopis od ročníku IX. až do ročníku XV.¹³⁴ V následujících letech pak docházelo k častým změnám. Ročník XVI. měl formát o rozměrech 29,5 cm x 20 cm,¹³⁵ zatímco ročník XIX. se vrátil zpět k formátu z roku 1877.¹³⁶ K poslední změně dochází u ročníku XX., jehož rozměry byly 28,7 cm x 20 cm.¹³⁷

V „Budečské zahradě“ hned několikrát proběhla změna kvality papíru. Poprvé k ní došlo v prvním díle ročníku XIV. Zatímco do této chvíle byl časopis tištěn na méně kvalitní, snadno se trhající papír, osmé číslo prvního dílu XIV. ročníku bylo najednou natištěno na mnohem kvalitnější a pevnější narůžovělý papír. Zvláštní je, že byl používán jen v číslech osm, devět, deset a jedenáct,¹³⁸ následující číslo dvanáct bylo již opět natištěno na běžný, méně kvalitní papír.¹³⁹ Redakce k tomu v časopise nepodala žádné informace. Jako vysvětlení se nabízí, že redakce či nakladatel mohl dostat výhodnou nabídku na zakoupení kvalitnějšího papíru, jehož zásoby byly ale omezené a za plnou cenu již nebylo možné kvalitní papír dále nakupovat. Rovněž se mohlo jednat o pouhý experiment, který nedopadl podle očekávání. Kvalitnější papír byl opět použit u ročníku XVI.¹⁴⁰ Nejbližší následující ročník, který jsem měla ve fyzické podobě k dispozici, je ročník XIX., který byl opět tištěn na méně kvalitním

¹²⁸ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 – roč. XX. 1888-9.

¹²⁹ *Budečská zahrada*, od roč. XI. 1879-80 – roč. XX. 1888-9 – kromě roč. XV./II. díl 1884.

¹³⁰ *Budečská zahrada*, od roč. XI. 1879-80 – roč. XV./díle I. 1883.

¹³¹ *Budečská zahrada*, od roč. XVI. 1885 – roč. XX. 1888-9.

¹³² *Budečská zahrada*, roč. XV./díle II 1884.

¹³³ *Budečská zahrada*, roč. XV./díle II/12 1884, s. 192.

¹³⁴ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877 – roč. XV. 1883-4.

¹³⁵ *Budečská zahrada*, roč. XVI. 1885.

¹³⁶ *Budečská zahrada*, roč. XIX. 1887-8.

¹³⁷ *Budečská zahrada*, roč. XX. 1888-9.

¹³⁸ *Budečská zahrada*, roč. XIV./díle I/8-11 1882-3.

¹³⁹ *Tamtéž*/12 1882-3.

¹⁴⁰ *Budečská zahrada*, roč. XVI. 1885.

papíru,¹⁴¹ zatímco ročník XX. znovu přinesl kvalitnější tiskařský materiál.¹⁴² K žádné z těchto změn není v časopise podáno vysvětlení. S největší pravděpodobností chtěla redakce vydávat časopis na kvalitnějším papíru po celou dobu, ale finanční prostředky jí to umožnily pouze v krátkých intervalech.

Časopis měl po celou dobu svého vydávání v názvu označení „obrázkový časopis“. Ilustrace se v něm skutečně nacházejí, ale zpočátku se jednalo obvykle o dva, maximálně tři menší černobílé obrázky na číslo. Výhodou tohoto časopisu je, že na titulní straně každého ročníku (od čísla XI. na titulní straně každého dílu daného ročníku) je uveden počet vyobrazení, které obsahuje.¹⁴³ Díky tomu se nechá snadno pozorovat, jak od nástupu nové redakce dochází k postupnému nárůstu počtu ilustrací. Zatímco v prvním díle ročníku XI. bylo pouze 42 obrázků,¹⁴⁴ ročník XVI. jich obsahoval téměř jednou tolik.¹⁴⁵ Kromě množství se zvyšuje i velikost a kvalita ilustrací, výjimkou nejsou vyobrazení pokrývající dvě strany naráz. Zároveň ale od konce ročníku XVI. dochází k jejich postupnému ubývání, druhá část ročníku XX. obsahuje pouze 49 ilustrací.¹⁴⁶ S reprodukcí fotografie se na stránkách „Budečské zahrady“ setkáváme jen jednou. Jedná se o fotografii rodiště Františka Ladislava Riegera.¹⁴⁷ „Budečská zahrada“ stejně jako fotografie postrádá i jakoukoliv barevnost. To se snaží čtenářů alespoň vynahradit vydáváním speciálních premií pro odběratele ve formě barevných obrazů, které je možné si za určitý doplatek objednat. V ročníku XVI. byl takto za doplatek 60 krejcarů nabízen obraz „Dvě dívenky“. K obrazu si bylo možné doobjednat i lištový rám. Za jednoduchý rám i s napnutím zaplatil odběratel 90 krejcarů a za ozdobnější 1 zlatý a 60 krejcarů.¹⁴⁸

Obsah časopisu se skládal zejména z básní, povídek, pohádek, pověstí, bajek a vzdělávacích článků týkajících se dějepisu, zeměpisu, národopisu či přírodopisu. Dále byl doplňován životopisy, hádankami a rébusy. Obsah zůstal po celou dobu vydávání v podstatě stejný, ale měnil se vzájemný poměr mezi jednotlivými druhy článků připadajících na každé číslo. Zatímco ročník IX. a X. obsahoval rovnoměrné zastoupení jak povídek, básní a bajek, tak i vzdělávacích článků,¹⁴⁹ od nástupu nové redakce v roce 1879 získávají jednoznačnou převahu pohádky, básně, povídky i bajky. Články vzdělávací oproti tomu ustupují do pozadí.

¹⁴¹ *Budečská zahrada*, roč. XIX. 1887-8.

¹⁴² *Budečská zahrada*, roč. XX. 1888-9.

¹⁴³ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 – roč. XX. 1888-9 – titulní strany.

¹⁴⁴ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl I 1879-80 – titulní strana.

¹⁴⁵ *Budečská zahrada*, roč. XVI./díl I 1885 – titulní strana.

¹⁴⁶ *Budečská zahrada*, roč. XX./díl II 1889 – titulní strana.

¹⁴⁷ *Budečská zahrada*, roč. XIX./díl II/12 1888, s. 181.

¹⁴⁸ *Budečská zahrada*, roč. XVI./díl I/3 1885, s. 48.

¹⁴⁹ *Budečská zahrada*, roč. IX. 1877-8 a roč. X. 1878-9 – obsahy.

Tento stav trval až do roku 1881, kdy vzdělávací články opět získávají více prostoru.¹⁵⁰ Ročníky IX. a X. také přinášely na posledních stranách sekci „Drobnosti“, ve které se nacházely nejrůznější zajímavosti, jako například „Největší, nejmenší, nejtěžší a nejstarší člověk“ nebo „Lov žraloků“.¹⁵¹ Stejně tak zde lze najít stručné povídky s ponaučením, příkladem mohou být povídky: „Co znáš na to se neptej“ a „Pes ochráncem života“.¹⁵² „Drobnosti“ se párkrát objevují v prvním díle XI. ročníku, poté už nenávratně mizí.¹⁵³ Stejně dopadá i sekce „Listárna“, ve které bylo v IX. a X. ročníku odpovídáno čtenářům na jejich dotazy.¹⁵⁴ Po změně redakce se na poslední straně zachovaly pouze sekce „Hádanky a rébusy“, „Rozluštění hádanek a rébusů předchozích“ a „Písemnictví a umění“. V sekci „Písemnictví a umění“ byly doporučovány knihy vhodné ke čtení pro mládež. Společně se změnou redakce došlo k jejímu přejmenování na: „Literatura a umění“.¹⁵⁵ Od XIII. ročníku dochází k radikálnímu omezení jak „Literatury a umění“, tak i „Hádanek a rébusů“,¹⁵⁶ ale zatímco „Hádanky a rébusy“ se od XV. ročníku vracejí, ostatní sekce už obnovovány nejsou.¹⁵⁷

I když v obsahu časopisu došlo průběhem času k některým změnám, styl článků se nezměnil vůbec. Hlavním cílem „Budečské zahrady“ byla hlavně mravní výchova a vzdělávání dětí. Prakticky veškeré povídky v sobě skrývají mravní ponaučení, které má děti varovat před nesprávným chováním a jeho následky. Někdy bývají mravoučné povídky prokládány i faktografickými informacemi.¹⁵⁸ Jako příklad může posloužit povídka „Nic není tak tajno, by na slunce nevyšlo“. Jedná se o povídku vypravující o vyšetřování vraždy, která se skutečně stala. Kromě mravního ponaučení na konci, kdy je vrah dopaden a potrestán, obsahuje povídka i pravdivé historické informace. Vše je podáno zajímavou a napínavou formou, která mládež snadno zaujme.¹⁵⁹ Poučné články se někdy uchylují až k dost drastickým námětům. Právě takový námět má povídka „Jiskřičky“. Vypráví o děvčeti, které má hlídat svého malého bratra, ale místo toho si jde hrát s kamarády ven a chlapce nechá samotného doma. Ten mezitím zapálí chalupu, přičemž se sám ošklivě popálí a nakonec

¹⁵⁰ *Budečská zahrada*, roč. XIII./díl I 1881-2 – obsah.

¹⁵¹ Článek „Největší, nejmenší...“ *Budečská zahrada*, roč. IX./2 1877-8, s. 30-31. Článek „Lov žraloků“ *Tamtéž*, roč. X./10 1878-9, s. 160.

¹⁵² Článek „Co znáš...“ *Budečská zahrada*, roč. IX./11 1877-8, s. 175. Článek „Pes ochráncem života“ *Budečská zahrada*, roč. X./1 1878-9, s. 15.

¹⁵³ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl I 1879-80.

¹⁵⁴ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 - roč. X. 1878-9.

¹⁵⁵ *Budečská zahrada*, od roč. XI. 1879-80 – roč. XII. 1880-1.

¹⁵⁶ *Budečská zahrada*, od roč. XIII. 1881-2 – roč. XV. 1883-4.

¹⁵⁷ *Budečská zahrada*, od roč. XV. 1883-4 – roč. XX. 1888-9.

¹⁵⁸ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 – roč. XX. 1888-9.

¹⁵⁹ *Budečská zahrada*, roč. IX./2 1877-8, s. 18-21.

umírá.¹⁶⁰ Mravně poučné články mají v časopise mnoho forem. Někdy se jedná o povídku, jindy o vyprávění o skutečné události nebo se setkáváme i s formou dopisu. Článek „Smutné následky nemoudrého jednání“ má podobu dopisu, který píše babička své vnučce. V něm vnučka prosí, aby se začala chovat lépe, a popisuje jí, jak svou nerozvážeností v dětství zavinila propuštění služky a zkazila jí tak život, což si celý život vyčítá.¹⁶¹

Kromě mravního ponaučení se „Budečská zahrada“ snažila děti vzdělávat po všech stránkách. Přináší články o zvířatech, rostlinách, cizích zemích, národech a historických událostech. Mimo to doplňuje obsah články o na první pohled obyčejných věcech, o nichž podává informace zajímavou formou. Téměř v každém čísle IX. ročníku najdeme článek o nějakém zvířeti i s vyobrazením. Tyto články jsou většinou psány zábavným způsobem, jako je například rozhovor dvou lidí při pozorování určitého zvířete. Takovým je článek o „Nosatci brouku hrachovém“, ve kterém se hospodář radí s učitelem, co jsou zač brouci, kteří mu ničí hrách.¹⁶² V následujících ročnících se už články o zvířatech neobjevují v každém čísle, ale i přesto jsou hodně časté. Nejedná se pouze o zvířata žijící u nás, děti v časopise získávaly informace i o zvířatech exotických jako je nártoun ryšavoruký či sup bělohlavý.¹⁶³ Článek o supovi je opět zpracován jako rozhovor lidí na náměstí, kde je zvíře vystavováno. Opomíjeny nejsou ani články zabývající se rostlinami či houbami, i když nejsou tak frekventované. Důkazem jsou například články „Lanýž čili tartofle“ nebo „Kukuřice“¹⁶⁴. Přírodě se časopis věnoval i dál a to nejčastěji popisem některých přírodních úkazů. V šestém čísle IX. ročníku byl zveřejněn článek „O bouřce“. Jedná se o kombinaci vyprávění a výkladu. Učitel bere svou třídu na procházku, ale v polovině cesty je zastihne bouřka. Všichni se rychle vracejí zpět do školy, kde následně bouřku pozorují z okna a učitel jim vysvětluje, jak vzniká a co může způsobit.¹⁶⁵ Neméně poutavým byl pravděpodobně pro mládež i článek „Něco o měsíci“, ve kterém je podáno vysvětlení měsíčních cyklů a zatmění měsíce. Navíc je článek doplněn šesti velkými ilustracemi zobrazujícími, jak postupně zatmění měsíce probíhá.¹⁶⁶ Pokud byl článek výjimečně psán čistě faktografickou formou, byl zpravidla podstatně kratší než články psané formou zábavnou.

¹⁶⁰ *Budečská zahrada*, roč. XIV./díl II/1 1883, s. 12-14.

¹⁶¹ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl I/5 1879-80, s. 77-79.

¹⁶² *Budečská zahrada*, roč. IX./3 1877-8, s. 37-38.

¹⁶³ Článek „Nártoun ryšavoruký“ *Budečská zahrada*, roč. X./2 1878-9, s. 24-25. Článek „Sup bělohlavý“ *Tamtěž*, roč. XI./díl I/1 1879-80, s. 8-12.

¹⁶⁴ Článek „Lanýž...“ *Tamtěž*, roč. XI./díl I/4 1879-80, s. 56-59. Článek „Kukuřice“ *Tamtěž*, roč. XI./díl I/12, s. 187-188.

¹⁶⁵ *Budečská zahrada*, roč. IX./6 1877-8, s. 87-89.

¹⁶⁶ *Budečská zahrada*, roč. XIX./díl II/8 1888, s. 115-119.

Zatímco články o přírodě jsou skutečně hojné, dějepisných článků se objevuje podstatně méně. Vyskytují se články jako například „Dobytí Prahy Janem Lucemburským“, „Mládí Karla IV.“ nebo „Bitva u Kolína 1757“, ale většinou jsou to texty poměrně stručné a faktografické.¹⁶⁷ Historická povídka se objevuje také pouze výjimečně, jako příklad může posloužit povídka na pokračování „Švédové v Praze“.¹⁶⁸ Hlavní místo v časopisu však zabírají v první řadě povídky mravoučné, kterých je v každém čísle několik. Poměrně dost prostoru je v „Budečské zahradě“ věnováno článkům zeměpisným a národopisným. Často se zaobírají konkrétním městem, jako je Londýn, Cařihrad nebo Brno a seznamují s jejich popisem, historií, správou či roční spotřebou potravin a vody.¹⁶⁹ Národopisné články se zase často zaměřují na konkrétní národy, se kterými se české děti běžně nedostávaly do styku. Jedná se například o Baškiry, beduiny či Peršany. Národopisné články navíc byly doplňovány vyobrazeními daného národa.¹⁷⁰

Obsah časopisu byl oživován články o vzniku a historii i těch na první pohled nejobyčejnějších věcí. Díky tomu se zde děti mohly dočíst informace o historii a výrobě jehel, košíků nebo o objevení, pěstování a zpracovávání kávy.¹⁷¹ Dále byl obsah doplňován matematickými úlohami a návody. V druhé části XI. ročníku byla zveřejněna velice dlouhá matematická úloha pod názvem „Oříšek početní“, za jejíž správné spočítání byla nejrychlejšímu počtáři zaslána kniha.¹⁷² Jindy matematické úlohy vycházely pod názvem „Zábavy počtářské“. V takovém případě se jednalo o matematické úlohy, k nimž byl podáván podrobný návod k vyřešení.¹⁷³ V posledním XX. ročníku byl otištěn návod „Jak lze vypočítati číslo, které si jiný myslil“.¹⁷⁴ „Budečská zahrada“ se tedy evidentně snažila pěstovat v dětech lásku k učení a vědění a chtěla je vzdělávat ve všech důležitých oborech. Pro pobavení dětí byly příležitostně zveřejňovány krátké hry o jednom jednání, které děti mohly samy secvičit a předvádět rodině. Takovou je hra pro dívky „Na výletu“ nebo veselohra „Cukrové koláče“.¹⁷⁵ Od ročníku XII. začala nově vycházet příloha časopisu. Jednalo se o dvě strany písní i

¹⁶⁷ Článek „Dobytí Prahy...“ *Budečská zahrada*, roč. IX./6 1877-8, s. 95-96. Článek „Mládí Karla IV.“ *Tamtéž* roč. IX./8 s. 127-128. Článek „Bitva u Kolína 1757“ *Tamtéž*, roč. XI/díl II/11 1880, s. 166-167.

¹⁶⁸ *Budečská zahrada*, roč. XI/díl II/6 1880, s. 102-104.

¹⁶⁹ Článek „Londýn“ *Budečská zahrada*, roč. IX./11 1877-8, s. 169-174. Článek „Cařihrad“ *Tamtéž*, roč. X./7 1878-9, s. 100-103. Článek „Brno“ *Tamtéž*, roč. XII/díl II/10 1881, s. 166-171.

¹⁷⁰ Článek „Baškýrové“ *Budečská zahrada*, roč. IX./3 1877-8, s. 39-40. Článek „Beduini“ *Tamtéž*, roč. XII/díl I/8 1880-1, s. 131-133. Článek „Persové“ *Tamtéž*, roč. XII/díl II/10 1881, s. 153-156.

¹⁷¹ Článek „O jehlách“ *Budečská zahrada*, roč. IX./5 1877-8, s. 78-79. Článek „Průmysl košařský“ *Tamtéž*, roč. XII./1 1881, s. 10-12. Článek „O kávě“ *Tamtéž*, roč. XV./díl II/10 1884, s. 183-187.

¹⁷² *Budečská zahrada*, roč. XI/díl II/3 1880, s. 47.

¹⁷³ *Budečská zahrada*, roč. XII/díl II/3 1881, s. 45-48.

¹⁷⁴ *Budečská zahrada*, roč. XX./díl II/9 1889, s. 144.

¹⁷⁵ Hra „Na výletu“ *Budečská zahrada*, roč. IX./9 1877-8, s. 131-134. Hra „Cukrové koláče“ *Tamtéž*, roč. XV./díl II/10 1884, s. 154-156.

s notami, které byly přiloženy ke každému ročníku.¹⁷⁶ Ročníkem XIV. vydávání této přílohy na čas končí, znovu se objevuje až u ročníku XVI., kdy byla přiložena k oběma dílům.¹⁷⁷ V ročnících XIX a XX už otištěna nebyla.

Co se týče autorů, kteří do „Budečské zahrady“ psali, jednalo se často o známé osobnosti. Na stránkách periodika se vyskytují jména jako Eliška Krásnohorská nebo Žofie Podlipská, které do časopisu pravidelně přispívaly svými povídkami. Dalším pravidelným přispěvatelem byl Karel Václav Rais, jehož básně a veršované povídky se objevovaly téměř v každém čísle. Mezi autory rovněž patřili archeologové Kliment Čermák a Jan Karel Hraše. Oba psali nejčastěji zeměpisné články formou líčení a samozřejmě články související s archeologií. Kliment Čermák navíc překládal ruské pohádky do češtiny. Výjimečné nejsou ani básně Františka Douchy. Do „Budečské zahrady“ samozřejmě psalo mnohem více osob, které nebyly veřejně známé, ale u jejich jmen nejsou bohužel uváděny žádné podrobnosti, takže nelze určit, kdo nejčastěji byli autoři jednotlivých článků. Ovšem prakticky v každém čísle najdeme článek alespoň jedné známé osobnosti.¹⁷⁸

Ačkoliv je pravda, že „Budečská zahrada“ příležitostně přinášela národnostně laděné básně a písně, jako jsou básně oslavující rodnou zemi „Vlasti“ nebo „Píseň malých vlastenců“, nijak výrazně o vytváření pocitu hrdosti na svůj národ v mládeži neusilovala.¹⁷⁹ Podobně zaměřené básně byly spíše vzácné, oproti tomu se častěji vyskytovaly články chválící habsburské panovníky. Například v sedmém čísle X. ročníku se nachází článek „O našem císaři pánu Františku Josefovi I.“, který oslavuje 25. výročí svatby císaře a císařovny Alžběty. Doplněn je životopisem Františka Josefa I. a jeho portrétem, stejně jako portrétem jeho ženy.¹⁸⁰ Další oslavný příspěvek byl sepsán o rok později, tentokrát na počest padesátých narozenin císaře: „Ku slavnostnímu dnu padesátiletých narozenin J. V. nejjasnějšího císaře a krále Františka Josefa I. 18. dne měsíce srpna 1880“.¹⁸¹ V následujících ročnících se podobných článků objevuje ještě několik a vždy se jedná o chválu habsburského rodu.¹⁸² I přesto byl časopis mezi českou mládeží oblíbený a získal nejvyšší ocenění na

¹⁷⁶ *Budečská zahrada*, od roč. XII. 1880-1 – roč. XIII. 1881-2.

¹⁷⁷ *Budečská zahrada*, roč. XVI/díl I/6 1885. *Tamtéž*, roč. XVI/díl II/1 1885.

¹⁷⁸ *Budečská zahrada*, od roč. IX. 1877-8 – roč. XX. 1888-9.

¹⁷⁹ Báseň „Vlasti“ *Budečská zahrada*, roč. X./1 1878-9, s. 7. Báseň „Píseň malých vlastenců“ *Tamtéž*, roč. XI./díl II/4 1880, s. 57.

¹⁸⁰ *Budečská zahrada*, roč. X./7 1878-8, s. 104-106.

¹⁸¹ *Budečská zahrada*, roč. XI./díl II/9 1880, s. 129.

¹⁸² Básně a články na počest svatby korunního prince Rudolfa a princezny Stefanie: *Budečská zahrada*, roč. XII./díl II/2 1881, s. 17-18. Článek „Štědrota císaře Františka Dobrotivého“ *Tamtéž*, roč. XIV./díl II/8 1883, s. 116-118. Pochvalný článek o Františku Josefu I. „Po čtyřiceti letech“ *Tamtéž*, roč. XIX./díl II/11 1888, s. 163-4. Články a básně o princí Rudolfovi: *Tamtéž*, roč. XX./díl I/4 1888-9, s. 49-54.

školské výstavě v Karlíně, která proběhla v srpnu v roce 1886.¹⁸³ „Budečská zahrada“ ukončila svou činnost XX. ročníkem v roce 1889. Na poslední straně druhého dílu XX. ročníku se nachází rozloučení se čtenáři, ve kterém redaktoři jako důvod ukončení vydávání časopisu uvádějí přílišnou konkurenci ze strany jiných časopisů pro mládež a tím pádem nedostatek odběratelů.¹⁸⁴

¹⁸³ *Budečská zahrada*, roč. XIX./díl I/1 1887-8, s. 16.

¹⁸⁴ *Budečská zahrada*, roč. XX./díl II/12 1889, s. 192.

3.3 Jarý věk

Úvodní číslo I. ročníku časopisu „Jarý věk“ vyšlo dne 15. ledna 1883 pod oficiálním názvem „Jarý věk – obrázkový časopis pro mládež“¹⁸⁵ a název zůstal v nezměněné podobě zachován až do roku 1888, kdy vyšel poslední, VI. ročník.¹⁸⁶ Jeho redaktorem byl Josef Sokol¹⁸⁷ a vydavatelem František Šimáček, jehož knihtiskárna sídlila v Praze.¹⁸⁸ Ačkoliv František Šimáček 5. května 1885 zemřel,¹⁸⁹ na titulní straně každého ročníku byl i v následujících letech označován za vydavatele. Knihotiskárna tedy i po jeho smrti v tištění časopisu pokračovala. Josef Sokol zůstal ve své pozici redaktora po celou dobu vydávání „Jarého věku“.¹⁹⁰

Na stránkách časopisu se často objevovaly básně s dost depresivní tematikou jako je například báseň „Dítka na hrobech vojínů“, „Na hrobě mé babičky“ a „Zpěv sirotka“.¹⁹¹ Tyto básně jsou pro malé děti nevhodné, takže se potvrzuje to, co periodikum uvádí již ve svém názvu, tedy že časopis je zaměřen především na mládež. Kromě těchto básní to potvrzuje i náročnost matematických úloh, hádanek a v pozdějších číslech i náročnost cizojazyčných překladů.

Časopis byl v prvních dvou ročnících vydáván pouze jednou měsíčně a měl rozsah 28 stran.¹⁹² První ročník vycházel každý patnáctý den v měsíci, výjimkou bylo pouze poslední dvanácté číslo, které vyšlo 7. prosince.¹⁹³ Druhý ročník byl oproti tomu vydáván každý první den v měsíci.¹⁹⁴ K větší změně dochází u III. ročníku. Zatímco jeho první dvě čísla měla stále 28 stran a vyšla 1. ledna a 1. února,¹⁹⁵ třetí číslo bylo dostupné už 15. února a mělo pouze 16 stran.¹⁹⁶ Od této chvíle „Jarý věk“ začal vycházet dvakrát měsíčně, vždy první a patnáctý den v měsíci.¹⁹⁷ Ročník III. měl tedy atypických 22 čísel, následující ročníky IV. až VI. měly vždy 24 čísel po 16 stranách.¹⁹⁸ Výjimkou je pouze číslo čtrnáct v V. ročníku, které mělo 14 stran. V V. ročníku došlo také ke zrušení vydávání časopisu každý první a patnáctý den v měsíci a

¹⁸⁵ *Jarý věk – obrázkový časopis pro mládež*, roč. I./1 1883, s. 1.

¹⁸⁶ *Jarý věk*, roč. VI./1 1888, s. 1.

¹⁸⁷ Josef Sokol (1831-1912) – český spisovatel, pedagog a politik, autor učebnic dějepisu, ruštiny, němčiny i čítanek. Dostupné z: <<http://baila.net/autor/20694539/josef-sokol>> [cit. 2013-2-26].

¹⁸⁸ *Jarý věk*, roč. I. 1883 – titulní strana ročníku.

¹⁸⁹ *Jarý věk*, roč. III./9 1885, s. 166.

¹⁹⁰ *Jarý věk*, roč. VI. 1888 – titulní strana ročníku.

¹⁹¹ „Dítka na ...“ *Jarý věk*, roč. I./8 1883, s. 221. „Na hrobě...“ *Tamtéž* roč. I./12 1883, s. 320. „Zpěv sirotka“ *Tamtéž*, roč. II./2 1884, s. 29-30.

¹⁹² *Jarý věk*, od roč. I. 1883 - II. 1884.

¹⁹³ *Jarý věk*, roč. I. 1883.

¹⁹⁴ *Jarý věk*, roč. II. 1884.

¹⁹⁵ *Jarý věk*, roč. III./1 1885, s. 1. *Tamtéž* roč. III./2 1885, s. 1.

¹⁹⁶ *Jarý věk*, roč. III./3 1885, s. 1.

¹⁹⁷ *Jarý věk*, od roč. III. 1885 – roč. IV. 1886.

¹⁹⁸ *Jarý věk*, od roč. IV. 1886 – roč. VI. 1888.

vznikla určitá nepravidelnost. Jeho první číslo bylo například vydáno 7. ledna a druhé číslo 21. ledna. Časopis vycházel obvykle vždy v prvním a třetím týdnu v měsíci, pevné datum nebylo nadále stanoveno a tento stav se zachoval i v VI. ročníku.¹⁹⁹

Stejně nestálým byl i formát časopisu, který se zpočátku často měnil. Vždy se jednalo o formát velký a na dnešní dobu atypický. Zatímco I. ročník měl rozměry 31,5 cm x 25 cm, u II. ročníku došlo ke zmenšení na 29 cm x 23 cm.²⁰⁰ III. ročník zavedl na tři roky stálý formát o rozměrech 30,5 cm x 24,5 cm.²⁰¹ Ke změně dochází až u posledního VI. ročníku, kdy se šířka zmenšila o pouhý centimetr, takže rozměry časopisu nyní činily 30,5 cm x 23,5 cm.²⁰²

„Jarý věk“ lze označit, co se týče vnějšího vzhledu, za časopis kvalitní. Vyznačuje se velkým formátem, který umožňoval tištění rozsáhlých ilustrací a právě této možnosti časopis hojně využíval. Na každé číslo připadá průměrně 10 ilustrací, přičemž některé z nich pokrývají i celou stranu. Jedná se o obrázky kvalitní, vyvedené do nejmenších podrobností a stejně dobrá je i celková grafická úprava časopisu, která se za celých šest let nezměnila. Periodikum je navíc tištěno na pevný a na první pohled dražší papír, od kterého nebylo upuštěno po celou dobu jeho vydávání.

V I. ročníku činilo předplatné na rok i s poštovní zásilkou 4 zlaté, na půl roku 2 zlaté a na čtvrt roku 1 zlatý.²⁰³ Vysoká cena předplatného byla pravděpodobně způsobena především již zmíněným použitím kvalitního papíru, velkým formátem časopisu, dobrou grafikou a bohatou obrazovou přílohou. Informace o předplatném se u I. ročníku zachovala na zadní straně papírových desek, do nichž bylo obaleno každé z dvanácti čísel. Desky pravděpodobně vycházely společně s posledním číslem ročníku. Bohužel u dalších ročníků se tyto desky nedochovaly a tím pádem chybí i informace o předplatném v následujících letech. Na papírových deskách I. ročníku byla uveřejněna i nabídka na zakoupení „skvostných desek ze známého závodu p. Špotta“ za 80 krejcarů, s vazbou za 1 zlatý. Vnitřní strana papírových desek obsahovala recenze na knihy „Ebersův Egypt slovem i obrazem“, jehož české vydání řídil dr. Otakar Hostinský a „Všeobecný zeměpis“, který sepsal prof. Dr. Fr. Studnička.²⁰⁴

¹⁹⁹ *Jarý věk*, od roč. V. 1887 – roč. VI. 1888 – titulní strany jednotlivých čísel.

²⁰⁰ *Jarý věk*, roč. I. 1883 – *Tamtéž* roč. II. 1884.

²⁰¹ *Jarý věk*, od roč. III. 1885 – roč. V. 1887.

²⁰² *Jarý věk*, roč. VI. 1888.

²⁰³ *Jarý věk*, roč. I. 1883 – zadní strana papírových desek.

²⁰⁴ Dr. Otakar Hostinský (1847-1910), profesor na pražské univerzitě, český estetik, teoretik hudby a divadla.

Dostupné z: <<http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hostin.html>> [cit. 2013-2-25].

František Josef Studnička (1836-1903), profesor na pražské univerzitě, český matematik a spisovatel.

Dostupné z: <http://inserv.math.muni.cz/biografie/frantisek_josef_studnicka.html> [cit. 2013-2-25].

Recenze těchto knih otiskly „České noviny“ a časopis „Osvěta“, takže „Jarý věk“ je na své desky pouze převzal.²⁰⁵

Na titulní straně každého ročníku je uvedeno, kteří autoři nejvíce přispěli do obsahu časopisu. Mezi významné osobnosti, které psaly články, povídky a básně pro „Jarý věk“, patřila Eliška Krásnohorská, Sofie Podlipská, Karolina Světlá, Růžena Jesenská, Adolf Heyduk a Karel Václav Rais. Tito autoři přispívali do každého ročníku po celých šest let vydávání „Jarého věku“. Dalšími známými autory, kteří však nepřispívali tak často, byli Svatopluk Čech, Václav Beneš Třebízský, Jan Karel Hraše, Jaroslav Vrchlický, Kliment Čermák a Antonín Kosina.²⁰⁶

Časopis obsahoval stálé rubriky, které se v průběhu času částečně měnily. Všech šest ročníků provázela rubrika s názvem „Lístky a poupata“, která se nacházela na posledních stranách. Obsahovala básničky a krátké povídky sloužící pro pobavení. Obvykle měla rozsah dvě strany, ale v některých číslech byla rozšířena i na tři nebo čtyři strany. Mizí až v patnáctém čísle VI. ročníku, respektive mizí její označení. Poslední strany byly i nadále věnovány básním a krátkým povídkám²⁰⁷ První ročník také obsahoval rubriku „Počtářské a kreslířské zábavky“. V ní se nacházely nejrůznější matematické úlohy, které byly provázeny podrobným návodem na vypočítání, a stejně tak i hádanky často psané ve verších. Rozluštění hádanek bylo obvykle zveřejňováno v následujícím čísle.²⁰⁸ V I. ročníku byla rovněž dvakrát otištěna „Hudební příloha.“ Ve II. ročníku se objevila pouze jednou a poslední „Hudební přílohu“ přinesl ročník IV.²⁰⁹

Zatímco v I. ročníku se „Počtářské a kreslířské zábavky“ objevovaly v každém čísle, ve II. ročníku byly uveřejňovány jen příležitostně a často byly nahrazovány rubrikou „Různé zábavky“, jejíž obsah byl v podstatě stejný jako u „Počtářských a kreslířských zábavek“. Nově vzniká rubrika „Rozmanitosti“, jejímž obsahem byly různé zajímavosti a krátká vyprávění s poučením.²¹⁰ Například ve druhém čísle byla uveřejněna témata „Kolik Slovanů jest v Evropě“ a „Co stojí kolonie“.²¹¹ Čtvrté číslo zase přineslo krátký příběh podle skutečné události. Článek nesl název „Na výstrahu“ a vypravoval o dětech, které vlezly do vykopané jámy a následně je v ní zasypal písek. Jedna dívka při tom přišla o život.²¹² Tato rubrika

²⁰⁵ *Tamtéž.*

²⁰⁶ *Jarý věk*, od roč. I. 1883 – roč. VI. 1888 – titulní strana každého ročníku.

²⁰⁷ *Jarý věk*, od roč. I. 1883 – roč. VI./15 1888.

²⁰⁸ *Jarý věk*, roč. I. 1883.

²⁰⁹ *Jarý věk*, roč. I./3 1884, s. 82. *Tamtéž* roč. I./6 1884, s. 164. *Tamtéž* roč. II./3 1884, s. 81. *Tamtéž* roč. IV./14, s. 221.

²¹⁰ *Jarý věk*, roč. II. 1884.

²¹¹ *Jarý věk*, roč. II./2 1884, s. 53.

²¹² *Jarý věk*, roč. II./4 1884, s. 109.

neměla příliš dlouhého trvání, ve III. ročníku se objevuje pouze jednou v pátém čísle a pak už definitivně ze stránek časopisu mizí.²¹³ Od třetího čísla II. ročníku „Jarý věk“ začal s výukou polštiny u svých čtenářů prostřednictvím rubriky „Kdo uměti chce polsky?“. Zde mládež dostávala informace o správné výslovnosti, gramatice i pravidelnou zásobu polských slovíček.²¹⁴ Ve III. ročníku byla vystřídána „Slovanskou čítankou“, která přinášela texty určené k překladu do polštiny i s řešením a stále nová slovíčka k učení.²¹⁵ Od IV. ročníku časopis začal v rámci „Slovanské čítanky“ s výukou ruštiny, ale i nadále zveřejňoval texty polské.²¹⁶ Ruština definitivně nahradila polštinu v šestém čísle IV. ročníku.²¹⁷ Od V. ročníku ve „Slovanské čítance“ ještě přibyla výuka Slovinštiny, ale ta poměrně rychle mizí.²¹⁸ V posledním ročníku byla „Slovanská čítanka“ doplněna rubrikou „Slovanské pojmosloví v jazyce českém, ruském, polském a charvatském“, ve které jsou jednotlivá česká slova překládána do těchto jazyků. „Slovanská čítanka“ i nadále přinášela ruské texty na překlad.²¹⁹

Hlavním znakem článků uveřejňovaných v „Jarém věku“ je snaha vzbuzovat v mládeži národnostní cítění a hrdost na svůj rodný jazyk. Tyto hodnoty časopis vštěpuje čtenářům nejrůznějšími způsoby. Jednou z forem jsou básně s národnostními motivy, jako: „Cti svou řeč mateřskou“²²⁰, „Příchod Čechů“²²¹ nebo „Kouzlo mateřštiny“.²²² Dalším způsobem jsou povídky, jejichž hlavní postavy se musí vyrovnávat s německým útlakem a hájit svůj národ. Takovou je povídka od Karolíny Světlé „Přece jen do české“. Pojednává o české dívce, která přijde domů s tím, že by ráda začala chodit do čistě německé školy, aby se v dospělosti dostala do „lepší“ společnosti. Její matka jí ale kárá, že každá slušná společnost je dobrá a že má být hrdá na svůj rodný jazyk. Matka dává najevo svou nelibost k německému národu i němčině a na její stranu se přidává i otec, který dceři přiznává, že německy neumí vůbec. Dcera se nakonec na celou situaci dívá jinýma očima a do německé školy už jít nechce.²²³ Další takovým příkladem je povídka „Hrdličky“ od Elišky Krásnohorské. Vypráví o kupci, který nešťastnou shodou okolností přijde o peníze a musí vstoupit do služby. Jednou z možností je zůstat v Čechách, ale rodina nebude moci žít v dosavadním pohodlí. Další možností je odejít i s rodinou do zahraničí, kde se jim povede lépe, ale rodina nebude moci

²¹³ *Jarý věk*, roč. III./5 1885, s. 102.

²¹⁴ *Jarý věk*, roč. II. 1884.

²¹⁵ *Jarý věk*, roč. III. 1885.

²¹⁶ *Jarý věk*, roč. IV./1-5 1886.

²¹⁷ *Jarý věk*, roč. IV./6 1886.

²¹⁸ *Jarý věk*, roč. V./1-11 1887.

²¹⁹ *Jarý věk*, roč. VI. 1888.

²²⁰ *Jarý věk*, roč. I./1 1883, s. 9.

²²¹ *Jarý věk*, roč. II./2 1884, s. 35-36.

²²² *Jarý věk*, roč. III./16 1885, s. 277.

²²³ *Jarý věk*, roč. I./10 1883, s. 261-266.

mluvit česky a bude kvůli své národnosti zažívat ústrky. Nechává o tom rozhodnout své děti a ty se zpočátku přiklánějí k odchodu do ciziny. Vypravují se přemýšlet za dům pod svůj oblíbený strom, na kterém už po několik generací hnízdí hrdličky. Strom se ale právě chystá porazit jejich čeledín, aby z něj vyrobil truhly na stěhování věcí. Vysvětluje jim, že se snažil hrdličky přestěhovat na jiný strom, ale stále se vracejí na svůj rodný. Děti pochopí, že jsou stejné jako tito ptáci a v cizině by byly nešťastné. Nakonec děti zůstávají ve své vlasti a hrdličkám zůstává jejich strom.²²⁴ Právě takovýmto nenásilným způsobem časopis obvykle v dětech vzbuzoval lásku k vlasti. Od II. ročníku se objevuje další forma pěstování národnostního cítění v podobě životopisů významných českých osobností. První takový článek byl zveřejněn ve třetím čísle II. ročníku pod názvem „První úsvit našeho národního probuzení“. Pojednává o postupném vzniku národního obrození a obsahuje životopis a chválu Václava Matěje Krameria.²²⁵ Od této chvíle se podobné články objevují pravidelně, například článek „Zakladatelé vědecké literatury české“ opěvující Jana Evangelistu Purkyně a Jana Svatopluka Presla nebo „Čeští malíři nové doby“ pojednávající o životě Josefa Mánesa a Jaroslava Čermáka.²²⁶ Částečně národnostní motiv má také rubrika „Naše hesla“, která se poprvé objevila ve IV. ročníku. Obsahovala nejružnější hesla a popěvky, týkající se převážně dobrých mravů a národní hrdosti, například: „Vlast' a národ – cnosti zárod“, „Bůh dal ti vlast', ó važ si toho statku, svůj národ miluj jako otce, matku“, „Zachovej svůj český jazyk ryzím, dbej, by nebyl kažen duchem cizím“.²²⁷ Nejednalo se o rubriku pravidelnou, do VI. ročníku se objevila pouze párkrát. V VI. ročníku dochází ke změně, rubrika „Naše hesla“ se stává mnohem častější, ale stále není v každém čísle.²²⁸ Časopis za celých šest ročníků přinesl pouze jeden jediný článek týkající se rodu Habsburků. Jednalo se o článek oslavující čtyřicetileté výročí panování Františka Josefa I.²²⁹

„Jarý věk“ se nezaměřoval pouze na pěstování národní hrdosti v dětech, rovněž se zajímal o jejich vzdělání. Jelikož články zabývající se životopisy významných osobností byly čistě faktografické a tím pádem pro mládež méně zajímavé, snažil se jim to časopis vynahrazovat na poučných člancích týkajících se zeměpisu, přírodopisu, národopisu a historie, které byly většinou psány zajímavějším způsobem. Téměř každé číslo obsahovalo článek seznamující se zvířetem nebo rostlinou. Přírodopisné články byly obvykle psány

²²⁴ *Jarý věk*, roč. II./1 1884, s. 11-13.

²²⁵ *Jarý věk*, roč. II./3 1884, s. 75-77.

²²⁶ „Zakladatelé...“ *Jarý věk*, roč. III./1 1885, s. 9-11. „Čeští malíři...“ *Tamtéž*, roč. IV./7 1886, s. 98-101.

²²⁷ Opsáno bez jazykové korektury z časopisu *Jarý věk*, roč. IV./6 1886, s. 93.

²²⁸ *Jarý věk*, roč. VI. 1888.

²²⁹ „Doba čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále našeho Františka Josefa I.“ *Jarý věk*, roč. VI./21 1888, s. 321-322.

formou líčení nebo vypravování. Takovým je například článek „Co se o zmiji vypravuje“. Jedná se o rozhovor mezi zvířaty, ve kterém zmije vypráví o svém životě. Dalším podobným případem je článek „Prvosenka obecná čili petrklíč“ psaný formou povídky, v níž se objevují informace o této rostlině.²³⁰ Nejvýraznějšími vzdělávacími články jsou články zeměpisné a národopisné nacházející se téměř v každém čísle. Jejich výraznost je dána zejména obrazovou přílohou, která se skládá i z pěti velkých obrázků zobrazujících danou zemi a její obyvatelstvo. Nejčastěji formou líčení popisují polohu země, její přírodní podmínky a podnebí, nejznámější výrobky, které z ní pocházejí, život a zvyky místního obyvatelstva. Časopis se nesnažil pouze dětem vtlučit do hlavy určitá fakta, ale také je zaujmout a nadchnout pro čtení. Někdy dochází i ke křížení historie a zeměpisu, jako je tomu u článku „Z egyptské dávnověkosti“, který popisuje Egypt ze zeměpisného hlediska, ale zároveň přináší informace o životě starověkých Egyptanů a jejich náboženství.²³¹ Ačkoli se časopis i v historických článcích snažil o zábavnější podávání informací, častěji sklouzával k faktografickému výkladu. Najdou se ale i výjimky, jako je článek „Den hrůzy“, který vypráví o výbuchu Vesuvu a zániku Herkulanea, Pompejí a Stabie s doprovodem řady ilustrací.²³²

Časopis se rovněž snažil o mravní výchovu mládeže. K tomu mu nejčastěji sloužily povídky končící morálním ponaučením. Jedná se například o povídku „Pro pero“ vyprávějící o kamarádech Karlovi a Milošovi. Karel ztratí pero a bojí se, že doma dostane vyhubováno. Milošovi je ho líto, a proto mu koupí úplně stejné pero a potají mu ho dá do pouzdra. Karel si toho všimne a myslí si, že mu před tím Miloš pero ukradl. Své podezření mu ale neřekne a přestane s ním mluvit. Nakonec ale své původní pero najde a uvědomí si svou chybu. Běží se Milošovi omluvit a ten mu odpustí. Zároveň si i sám Karel uvědomuje, že je špatné dělat věci potají.²³³ Kromě mravních zásad časopis pomocí povídek mládeži vštěpoval myšlenku nezbytnosti vzdělání. Povídka „Touha po vzdělání“ od Karolíny Světlé je jednou z nich. Vypravuje o dvou sestřích, přičemž jedna je velice pilná a druhá líná. Pilná sestra se vzorně učí a díky tomu je úspěšná i v dospělosti, zatímco líná sestra školu šidí a výsledkem je, že jako dospělá nedokáže vykonávat žádnou práci pořádně a tím pádem si jí nikdo neváží. Kromě toho se vinou své hrdosti dostává do sporů i se svými blízkými.²³⁴ Povídka měla sloužit jako výstraha proti lajdáctví a lenosti.

²³⁰ „Co se o zmiji...“ *Jarý věk*, roč. III./8 1885, s. 142-144. „Prvosenka...“ *Tamtéž* roč. III./4 1885 s. 83-84.

²³¹ *Jarý věk*, roč. III./2 1885, s. 37-41.

²³² *Jarý věk*, roč. I./9 1883, s. 245-246.

²³³ *Jarý věk*, roč. III./3 1885, s. 59-61.

²³⁴ *Jarý věk*, roč. I./3 1883, s. 58-61.

„Jarý věk“ doplňoval svůj obsah články týkajícími se nejrůznější tematiky. Čtenáři v něm našli články podávající informace například o petroleji, elektřině, obchodování s ledem nebo fungování manufaktury.²³⁵ Výjimečné nejsou ani pohádky, bajky nebo pověsti. Pro pobavení mládeže byla v časopise jednou uveřejněna i divadelní hra „Májové jitro“, kterou si děti mohly samy secvičit a předvést.²³⁶ Jindy zase časopis přinesl návod na nejrůznější hry s míčem včetně popěveků a not.²³⁷

„Jarý věk“ svou činnost ukončil z důvodu nedostatku odběratelů a z toho plynoucích finančních problémů. Ve svém „slově na rozloučenou“ redakce „Jarého věku“ označuje svůj časopis za výjimečný, jelikož šel dále než většina jiných časopisů, především tím, že prostřednictvím výuky slovanských jazyků pěstoval v dětech myšlenku slovanské vzájemnosti.²³⁸

²³⁵ „O petroleji“ *Jarý věk*, roč. I./10 1883, s. 177. „O elektřině“ *Tamtéž*, roč. III./17 1885, s. 292-294. „Obchod s ledem“ *Tamtéž*, roč. II./2 1884, s. 48-50. „O dělení práce“ *Tamtéž*, roč. II./4 1884, s. 97-98.

²³⁶ *Jarý věk*, roč. I./6 1883, s. 142-145.

²³⁷ *Jarý věk*, roč. IV./10 1886, s. 151-153.

²³⁸ *Jarý věk*, roč. VI./24 1888, s. 384.

3.4 Květy mládeže

Úvodní číslo I. ročníku vyšlo dne 1. září 1894.²³⁹ Nejstarší číslo, které je ve Východočeském muzeu v Pardubicích k dispozici, je první číslo II. ročníku z roku 1895. Po celou dobu vydávání periodika byl odpovědným redaktorem Jan Dolenský²⁴⁰ a časopis vycházel péčí redakčního odboru Dědictví Komenského, tiskem u Františka Šimáčka v Praze.²⁴¹ Cílem časopisu bylo, jak uvedla redakce, zejména bavit a přiměřeně poučovat. Dále utužovat lásku k rodné zemi a mateřskému jazyku, který má seznamovat s krásami rodné vlasti a se slavnou minulostí předků a budit lásku k dobru a pravdě, stejně jako sdružovat k práci pro vlast a národ.²⁴² Jak už název uvádí, časopis byl určen zejména pro mládež, což také potvrzují faktografické články i hádanky a rébusy, jejichž náročnost vylučuje zaměření časopisu na menší děti.

„Květy mládeže“ byly vydávány vždy první a patnáctý den v měsíci, kromě dvou měsíců letních prázdnin. Každý ročník obsahoval dvacet čísel, přičemž první vyšlo vždy 1. září a poslední 15. června následujícího roku. Časopis byl navíc dělen na dva díly po deseti číslech. První díl zahrnoval čísla vycházející od 1. září do 15. ledna a druhý díl čísla od 1. února do 15. června. Oba díly měly samostatné číslování stránek i jednotlivých čísel, takže druhý díl vždy začínal číslem 1 a stranou 1. Každé číslo mělo rozsah šestnáct stran.²⁴³

Celoroční předplatné stálo celkem 2 koruny a 40 haléřů, zatímco jednotlivá čísla bylo možné zakoupit za 12 haléřů. Zároveň byly v závorkách uváděny i částky ve zlatých a krejcarech, takže celoroční předplatné stálo 1 zlatý a 20 krejcarů a jednotlivá čísla 6 krejcarů.²⁴⁴ Ke změně výše předplatného došlo ve IV. ročníku z roku 1887, kdy byla cena celoročního předplatného snížena na 2 koruny a cena jednotlivých čísel na 10 haléřů. V přepočtu tedy vyšlo předplatné na 1 zlatý a jednotlivá čísla na 5 krejcarů. Za poštovné bylo k předplatnému připočítáváno 40 haléřů, v přepočtu 20 krejcarů.²⁴⁵ Redakce v prvním čísle IV. ročníku uvedla, že ke snížení ceny dochází z toho důvodu, aby byl časopis dostupný skutečně pro všechny děti.²⁴⁶ Formát časopisu se často měnil. Zatímco II. ročník vycházel

²³⁹ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy české republiky od počátku do roku 1918, sv. 2, s. 307. Brno, 2010. ISBN: 80-86249-35-2.

²⁴⁰ Jan Dolenský (1859-1933) – český učitel, spisovatel, redaktor a předkladatel.

Dostupné z: <<http://baila.net/autor/228425409/jan-dolensky>> [cit. 2013-2-26].

²⁴¹ *Květy mládeže*, od roč. II./díl I 1895-6 – roč. IV./díl I. 1897-8. – poslední strana každého čísla.

²⁴² *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/1 1897-8 – zadní strana barevných desek.

²⁴³ *Květy mládeže*, od roč. II. 1895-6 – roč. IV. 1897-8.

²⁴⁴ *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/1 1897-8 – zadní strana barevných desek.

²⁴⁵ *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/1 1897-8, s. 16.

²⁴⁶ *Květy mládeže*, roč. IV. 1897-8 – zadní strana barevných desek.

v rozměrech 27 cm x 18,5 cm,²⁴⁷ u III. ročníku došlo ke zmenšení formátu na 23,5 cm x 15,5 cm.²⁴⁸ Ani formát IV. ročníku nezůstal stejný a byl upraven na rozměry 24 cm x 17,5 cm.²⁴⁹

Druhý ročník časopisu měl velice dobrou grafickou úroveň jak textu, tak i fotografií a kreslených ilustrací. To se změnilo ve III. ročníku, kdy došlo ke zmenšení formátu „Květů mládeže“. Tím značně utrpěla i přehlednost časopisu, poněvadž text byl na sebe značně nahuštěný a nejasně dělený.²⁵⁰ Následně ve IV. ročníku opět dochází ke zvětšení formátu a tím se úroveň grafiky časopisu opět zlepšuje.²⁵¹ Každé číslo „Květů mládeže“ uveřejňovalo většinou minimálně čtyři ilustrace, maximálně deset ilustrací. Kreslené obrázky vždy převažovaly nad fotografiemi, obvykle byly velice kvalitní a vyvedené do nejmenších detailů. Výjimkou nejsou ani ilustrace pokrývající celý prostor dvoustrany. Příležitostně byly otiskovány i ilustrace vyvedené v barvách. Příkladem může být kreslený obrázek s názvem „Štědrý večer v lese“, který byl otištěn v červenohnědé barvě.²⁵² Dalšími příklady jsou fotografie s názvem „Novgorod“ a „Budova oddělení sibiřského“ otištěné ve III. ročníku v červené barvě.²⁵³ K IV. ročníku byla vydána speciální obrazová příloha. Jednalo se o reprodukci obrazu od Karla Pavlíka „Libušin soud“, rovněž vyvedeného v červené barvě.²⁵⁴

Do obsahu „Květů mládeže“ přispívala řada známých osobností. Častými přispívateli byli například Antonín Kosina, Adolf Heyduk, Růžena Jesenská, Karel Václav Rais, Antonín Klášterský, Alois Jirásek, Kliment Čermák, Eliška Krásnohorská nebo Jaroslav Vrchlický. V časopise se objevuje i řada dalších jmen, která nepatří k veřejně známým osobnostem. „Květy mládeže“ u těchto jmen neuváděly povolání osob, takže dnes už nelze zjistit, kdo byli tito neprofesionální autoři. Jména autorů a jejich příspěvků jsou vždy přehledně seřazena v obsahu vydávaném na konci ročníku.²⁵⁵ U obsahu býval pravidelně uveřejněn také seznam takzvané „Knihnice českých dětí“, který upozorňoval na knihy vhodné pro mládež. Takto je zde poukazováno například na knihu „Dětský ráj“ od Karla Václava Raise nebo na knihu „Horymír Neumětelský“ od Žofie Podlipské.²⁵⁶

Zatímco ve II. a III. ročníku se příliš barevnosti neobjevovalo, IV. ročník obohatil časopis barvami pomocí barevných papírových desek, které mělo každé číslo. Desky byly

²⁴⁷ *Květy mládeže*, roč. II. 1895-6.

²⁴⁸ *Květy mládeže*, roč. III. 1896-7.

²⁴⁹ *Květy mládeže*, roč. IV. 1897-8.

²⁵⁰ *Květy mládeže*, roč. III. 1896-7.

²⁵¹ *Květy mládeže*, roč. IV. 1897-8.

²⁵² *Květy mládeže*, roč. II./díl I/8 1895-6, s. 117.

²⁵³ *Květy mládeže*, roč. III./díl I/1 1896-7, s. 13-14.

²⁵⁴ *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/6 1896-7.

²⁵⁵ *Květy mládeže*, od roč. II. 1895-6 – roč. IV. 1897-8.

²⁵⁶ *Květy mládeže*, roč. II. 1895-6 – obsah.

pokaždé jinak barevné a přinesly s sebou nově i heslo časopisu: „Mládeži náleží budoucnost“. Bylo uveřejňováno vždy na přední straně desek pod názvem časopisu. Vnitřní strana desek obsahovala zpravidla nejrůznější říkadla a přísloví, stejně jako upozornění na vhodné knihy pro mládež. Na desky se ve IV. ročníku rovněž přesunula i pravidelná rubrika „Hádanky a rébusy“.²⁵⁷

„Květy mládeže“ ukončily svou činnost prvním dílem IV. ročníku na začátku roku 1898. Poslední dvě čísla, devět a deset, byla vydána dohromady v jednom čísle a na zadní straně barevných desek bylo uveřejněno oznámení. V něm redaktor Jan Dolenský uvedl, že po vydání čtvrtého čísla IV. ročníku odřekl výbor „Dědictví Komenského“ další náklad na „Květy mládeže“ z důvodu finanční ztrátovosti časopisu. Jan Dolenský nechtěl připustit, aby alespoň první část IV. ročníku zůstala nedokončená, vydal proto zbytek prvního dílu na vlastní odpovědnost. Zároveň oznamuje, že se rozhodl společně s Františkem Šimáčkem vydávat nový časopis s názvem „Česká mládež“.²⁵⁸

Pravidelnou součástí časopisu od II. až do IV. ročníku byla rubrika „Dopisy“. Jedná se o fingované dopisy, které píše mladí lidé čtenářům „Květů mládeže“ z různých částí Čech, Moravy i Slezska, stejně jako ze zahraničí. Nejčastější jsou dopisy ze Vsacka na Valašsku, z Chodska nebo z Náměstí nad Oslavou.²⁵⁹ Vždy jsou psány typickým nářečím dané lokality a témata dopisů jsou různorodá. Zatímco zpočátku pisatelé v dopisech popisují zvyky svého domova, později například vypráví o svých zážitcích z prázdnin a dalších běžných věcech. Nechybí ani dopisy ze zahraničí, například z Bosny, Černé Hory nebo Polska, které jsou vždy doprovázené překladem.²⁶⁰ Děti se tak měly učit různým slovanským jazykům.

Další pravidelnou rubrikou „Květů mládeže“ byly „Hádanky a rébusy“. Zatímco zpočátku jim byla věnována pouze třetina poslední strany, postupem času se jejich prostor rozšiřoval až na celou poslední stranu. Od IV. ročníku byla rubrika přesunuta na barevné desky. Kromě hádanek a rébusů do ní spadaly i různé početní oříšky a návody, někdy i krátká říkadla.²⁶¹ V šestém čísle II. ročníku se poprvé objevuje rubrika „Rozmanitosti“. Jejím obsahem byly zejména zábavné stručné povídky a vtipy. Nejednalo se o pravidelnou rubriku, otiskována byla pouze občas. Na stránkách časopisu se udržela celý II. a III. ročník, ve

²⁵⁷ *Květy mládeže*, roč. IV. 1897-8.

²⁵⁸ *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/9-10 1897-1898 – zadní strana barevných desek.

²⁵⁹ Z Vsacka – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/2 1895-6, s. 30. Z Chodska – *Tamtéž*, roč. III./díl I/ 1896-7, s. 31-32. Z Náměstí nad Oslavou – *Tamtéž*, roč. II./díl I/6 1895-6, s. 85.

²⁶⁰ Z Bosny – *Květy mládeže*, roč. II./díl II/2 1895-6, s. 31-32. Z Černé Hory – *Tamtéž*, roč. II./díl II/5 1895-6, s. 79. Z Polska – *Tamtéž*, roč. III./díl I/8 1896-7, s. 125-126.

²⁶¹ *Květy mládeže*, od roč. II. 1895-6 – roč. IV. 1897-8.

IV. ročníku už se nenachází.²⁶² Místo ní byly zavedeny dvě nové rubriky – „Lístky a poupata“ a „Z paměti českého kronikáře“.²⁶³ Zatímco rubrika „Lístky a poupata“ obsahovala různé básně a říkanky, rubrika „Z paměti českého kronikáře“ přinášela články o významných historických událostech psané formou vyprávění. Mládež se zde dočetla například informace o stavbě hladové zdi v Praze nebo o bitvě na Bílé Hoře.²⁶⁴

Jan Dolenský uvedl, že cílem časopisu je zejména utužovat lásku k vlasti a k rodnému jazyku a toho se obsah „Květů mládeže“ držel. Na stránkách časopisu se velice často objevovaly články týkající se Národopisné výstavy, která proběhla v roce 1895. Jedná se například o článek „Z upomínek na národopisnou výstavu“. Ten čtenáře formou reportáže provedl značnou částí Národopisné výstavy a byl doplněn řadou fotografií. Dalším podobným článkem je příspěvek s názvem „Dětská práce“. Jsou zde popsány výsledky dětské činnosti z různých krajů, které byly na Národopisné výstavě vystaveny. Jde zejména o košíky, ozdoby, kraslice a výšivky. Článek zároveň i děti poučuje, aby si vážily všeho, čeho se jim dostává, jelikož některé děti nejsou tak šťastné a na své živobytí si musejí vydělávat. V návaznosti na Národopisnou výstavu byl zveřejněn také článek „Všeruská výstava v Nižním Novgorodě“, informující o ruské národní výstavě. Článek obsahoval v první řadě historické a zeměpisné informace o Novgorodě a následně formou reportáže seznamoval s celou výstavou. S Národopisnou výstavou rovněž souvisel i článek „Československé národopisné muzeum v Praze“. Informoval čtenáře o otevření tohoto muzea, které obsahuje sbírky z předešlé Národopisné výstavy. Příspěvek byl zejména chválou Národopisné výstavy i nově vzniklého muzea.²⁶⁵

Všechny ročníky velice často na titulních stranách uveřejňovaly portréty významných českých osobností a doplňovaly je stručnými životopisy.²⁶⁶ Takto se čtenáři mohli seznámit například s životními osudy Jana Nerudy, Julia Grégra nebo Elišky Krásnohorské.²⁶⁷ Dále „Květy mládeže“ dbaly na to, aby se mládež seznámila se slavnou minulostí českého národa. Kromě rubriky „Z paměti českého kronikáře, k tomu sloužil cyklus článků zveřejňovaný ve II. ročníku pod názvem „Obrazy z českých dějin“.²⁶⁸ Zde se čtenáři dočetli například

²⁶² *Květy mládeže*, roč. II. 1895-6 a roč. III. 1896-7.

²⁶³ *Květy mládeže*, roč. IV. 1897-8.

²⁶⁴ „O Karlu IV.“ – *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/1 1897-8, s. 12-13. „Z dob utrpení českého lidu“ – *Tamtéž*, roč. IV./díl I/3 1897-8, s. 45.

²⁶⁵ „Z upomínek...“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/1 1895-6, s. 6-8. „Dětská práce“ – *Tamtéž*, roč. III./díl I/2 1896-7, s. 29-31. „Všeruská výstava...“ – *Tamtéž*, roč. III./díl I/1 1896-7, s. 12-14. „Československé národopisné...“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/8 1895-6, s. 119-121.

²⁶⁶ *Květy mládeže*, od roč. II. 1895-6 – roč. IV. 1897-8.

²⁶⁷ „Jan Neruda“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/4 1895-6, s. 49. „Julius Grégr“ – *Tamtéž*, roč. III./díl I/4 1896-7, s. 49. „Eliška Krásnohorská“ – *Tamtéž*, roč. IV./díl I/6 1897-8, s. 81-82.

²⁶⁸ *Květy mládeže*, roč. II./díl II 1895-6.

o odchodu Jana Amose Komenského z rodné vlasti po třicetileté válce nebo o působení českého poselstva na sněmu v Basileji.²⁶⁹ Jelikož články cyklu „Obrazy z českých dějin“ byly pouze faktografické, doplňoval časopis historické články také historickými povídkami. Jako příklad může posloužit povídka s názvem „Zlato“ vyprávějící o pražském měšťanu Janu Rotlevovi, který zdědil po otci podíl na zlatých dolech. Zlato z nich mu ale nestačilo, a tak začal hledat zlato v dole v Jílovém. Několik let hledal, všechny peníze utratil, ale zlato nenašel. Nakonec si peníze začal půjčovat a pracoval v dole sám. Jeho rodině nezbylo nic, kromě svatebního závoje jeho manželky a dokonce i ten nakonec prodal. Jednou, když opět sám v noci pracoval v dole, zjistil, že mu myši okusují lůj, kterým si svítil. Hodil po nich vzteky kladivo a to urazilo kus skály. Pod ní se nacházela zlatá žíla. Jan Rotlev znovu zbohatl, a když Karel IV. hledal vhodné místo pro založení nového vysokého učení, tak mu Rotlev ochotně věnoval svůj dům v Praze. Tam bylo nakonec založeno Karolinum. Do povídky byly zároveň zakomponovány historické informace o dolech v Jílovém.²⁷⁰

„Květy mládeže“ se rovněž snažily seznamovat mládež s rodnou vlastí i ze zeměpisného hlediska. K tomu sloužily články z cyklu „Malebné cesty po Čechách, Moravě a Slezsku“ uveřejňované ve II. ročníku,²⁷¹ které čtenáře seznamovaly s různými lokalitami naší země, například s Karlovými Vary, Bezdězem, Vyšehradem a mnoha dalšími místy. Texty byly vždy doplněny řadou fotografií.²⁷² Výjimečně se objevovaly i zeměpisné a národopisné články z cizích zemí, jako například reportáž z cest po ostrově Cejlon nebo národopisný článek popisující běžný školní den japonských školáků.²⁷³ Články týkající se Čech, Moravy a Slezska měly jasnou převahu.

Dalším způsobem, jak mládeži vštěpovat národnostní myšlení, bylo uveřejňování básní s národnostní tematikou. Jedná se zejména o báseň „Mluva mateřská“, která oslavuje krásu rodné řeči, báseň „Rodné zemi“ vyjadřující lásku ke své vlasti a „V Blaníku“ vypravující o nejslavnější české pověsti.²⁷⁴ Rovněž se na stránkách „Květů mládeže“ dvakrát objevila veršovaná modlitba ke sv. Václavovi.²⁷⁵

²⁶⁹ „Jan Amos Komenský na cestě do vyhnanství žehná vlasti“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl II/4 1895-6, s. 54-56.

²⁷⁰ „České poselství na církevním sněmě v Basileji“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/2 1895-6, s. 23-26.

²⁷¹ „Zlato“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/1 1895-6, s. 10-11.

²⁷² *Květy mládeže*, roč. II. 1895-6.

²⁷³ „Karlové Vary“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/7 1895-6, s. 102-105. „Bezděz“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/1 1895-6, s. 10-13. „Vyšehrad“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/2 1895-6, s. 26-28.

²⁷⁴ „Z cesty po Ceylonu“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/1 1895-6, s. 12-13. „V žaponské škole“ – *Tamtéž*, roč. III./díl I/1 1896-7, s. 5-7.

²⁷⁵ „Mluva mateřská“ – *Květy mládeže*, roč. III./díl I/6 1896-7, s. 94. „Rodné zemi“ – *Tamtéž*, roč. II./díl I/1 1895-6, s. 5. „V Blaníku“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/7 1895-6, s. 97.

²⁷⁶ „K sv. Václavu“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/2 1895-6, s. 26. „K sv. Václavu“ – *Tamtéž*, roč. III./díl I/2 1895-6, s. 24.

Redaktoři časopisu nezapomínali ani na články seznamující děti s domácí i zahraniční flórou a faunou. Příspěvek s názvem „Zimní spánek hmyzu“ byl doplněn velkou ilustrací, která zachycovala, jak hluboko pod zemí různý hmyz přezimuje. Článek „Podivný lékař“ zase čtenářům přibližuje život ptáka živícího se larvami z ran raněných zvířat, Klubáka afrického.²⁷⁶ Ve II. ročníku byl rovněž zveřejňován cyklus článků, týkajících se fyziky, s názvem „Zrcadlo ve službách lidských“. Příspěvky byly psány formou rozhovoru mezi chlapcem a sklenářem, který mu ve své dílně ukazuje například kouzelnické pomůcky fungující na základě odrazu světla v zrcadlech. Článek „Měsíční svět“ zase seznamoval čtenáře s měsíčními cykly, podobou povrchu Měsíce či jeho vzdáleností od Země.²⁷⁷ Časopis vzdělával děti i v oblasti cizích jazyků. V příspěvku „Jak mluví různí národové“ byla věta „Pozor na hlavu a na nohy pro blízkost stromů podél dráhy.“ přeložena do dvaceti tří různých jazyků, například do ruštiny, angličtiny, polštiny či maďarštiny.²⁷⁸

„Květy mládeže“ se nezaměřovaly pouze na vzdělávání dětí a vštěpování vlasteneckých myšlenek, rovněž se snažily z dětí vychovávat slušné a poctivé lidi bez předsudků vůči ostatním. Prostředkem tohoto snažení byla zejména poučná povídka. Právě před předsudky varovala povídka „Z památníku školáka Václava Racka - O psu Lupíkovi“, vyprávějící o malém chlapci, jemuž na návěs uteče jeho milovaný pes, kde ho následně odchytil a odnese antoušek. S pláčem běží za dědečkem a ten se s ním vypraví do antouškovy chalupy. Chlapec antouška nenávidí a má z něj velký strach. Když přijdou k chalupě, najdou zde starou babičku a dvě malé děti hrající si na zápraží. Babička jim řekne, že dětem včera zemřela matka. Rodina nic nemá a přežívá, jak se dá. Dokonce i jejich psa by nakonec museli sníst, aby neumřeli hlady. Dvě starší děti pomáhají, jak jen mohou, a Václav se za sebe začne stydět, že doma své matce vždy odmlouvá, když má cokoli udělat. Když přijde domů antoušek Pazderka, ochotně jim vrátí zpátky psa a dědeček rodině dá pár mincí. Během cesty domů poučuje chlapce, že antoušek je hodný muž a jeho řemeslo je potřeba, i když se mnohým nelíbí. Tudíž není správné se ho bát nebo si z něj tropit posměšky. Václav se velice stydí za své předešlé myšlenky a zapřísahá se, že už nikdy nebude ostatní soudit dříve, než je dobře pozná.²⁷⁹

Před nevděčností zase varovala povídka s názvem „Karla Blažková“. Karla Blažková je chudá dívka, která ve škole často trpí hlady a nemůže se soustředit na učení. Její učitelka si

²⁷⁶ „Zimní spánek hmyzu“ – *Květy mládeže*, roč. II./díl I/6 1895-6, s. 89-90. „Podivný lékař“ – *Tamtéž*, roč. II./díl I/10 1895-6, s. 148-150.

²⁷⁷ „Zrcadlo ve službách...“ – *Květy mládeže*, od roč. II./díl I/4 1895-6, s. 59-61 – roč. II./díl I/6 1895-6, s. 93-94. „Měsíční svět“ – *Tamtéž*, roč. II./díl II/4 1895-6, s. 61-63.

²⁷⁸ *Květy mládeže*, roč. IV./díl I/9 a 10 1897-8, s. 142-143.

²⁷⁹ *Květy mládeže*, roč. II./díl I/3 1895-6, s. 35-36.

toho všimne a brzy i zjistí, z jak nuzných poměrů dívka pochází. Má však štěstí, jelikož právě v té době dochází ke značnému rozvoji péče úřadů o chudé děti i šíření zájmu o chudé mezi bohatými rodinami. Učitelka vše oznámí řediteli školy, který vše s úřady vyřídí, a Karla následně dostane nové teplé oblečení i boty. Společně s dalšími chudými dětmi získá bezplatné obědy a také vstup do útulku, kde může společně s dalšími nemajetnými dětmi trávit čas po škole. Stejně tak dostane i veškeré potřeby pro výuku. Jednoho dne ale přijde do školy znovu nešťastná, protože jí právě zemřel otec. Po jeho úmrtí je o ni ze strany úřadů postaráno ještě lépe. Navíc se Karla začne přátelit s dcerou z bohaté rodiny Staňků. Staňkovi si ji rychle oblíbí a rádi začnou pomáhat jí i celé její rodině. Karla však brzy získá pocit, že celý svět je povinen se o ni starat a přestane být za štědré dary vděčná. Začne zanedbávat školu a dokonce i špatné známky vnímá jako křivdu ze strany učitelky. I Staňkům se její chování nelíbí a přestanou ji k sobě zvat. Poté, co opustí školu, hledá zaměstnání, jelikož je už nyní odkázána zcela sama na sebe. Nikde však dlouho nevydrží, protože lidé vždy rychle odhalí její špatnou povahu. Karla střídá zaměstnání tak často, až ji už nikde zaměstnat nechtějí. Zoufalá dívka bez jediného přítele si postupně začne uvědomovat své chyby a upřímně jich litovat. Navštíví znovu svou starou školu a všem se zde omluví, stejně jako Staňkovým. Všichni jsou šťastní, že Karla není zcela ztracena. Staňkovi ji nechají bydlet ve svém domě a seženou jí dobrou práci, ve které už Karla zůstane.²⁸⁰

Pro pobavení dětí časopis pravidelně přinášel řadu zábavných básní, povídek, pohádek, bajek i pověstí. Nejrozsáhlejší tvorbou, která se na stránkách časopisu objevovala celý II. i III. ročník, byla pohádka „Palečkovi“ od Elišky Krásnohorské.²⁸¹ O rodu Habsburků se „Květy mládeže“ téměř nezmiňovaly. Výjimkou byl článek „Jeho císař a král. Výsost arcivévoda Karel Ludvík“ informující o úmrtí nejstaršího bratra císaře Františka Josefa I. Článek byl doplněn velkým portrétem Karla Ludvíka a jeho životopisem. Jedná se o pochvalný článek, vyzdvihující kvality Karla Ludvíka, stejně jako i jeho bratra Františka Josefa I.²⁸²

Dle obsahu „Květů mládeže“ lze soudit, že se jednalo o národnostní časopis, jehož hlavním cílem bylo vychovávat slušné a vzdělané vlastence, kteří budou schopni reprezentovat svůj národ.

²⁸⁰ *Květy mládeže*, roč. III./díl I/2 1896-7, s. 22-23.

²⁸¹ *Květy mládeže*, od roč. II. 1896-7 – roč. III. 1897-8.

²⁸² *Květy mládeže*, roč. III./díl I/9 1897-8, s. 129-132.

3.5 Naší mládeži

První ročník tohoto časopisu byl vydán v roce 1873 pod celým názvem „Naší mládeži – zábavo-poučný list pro mládež dospělejší“ a jeho redaktorem byl sušický učitel Josef Vlastimil Krátký. Časopis vycházel nákladem redakce a tiskem Jana Nedvídka v Táboře každý patnáctý den v měsíci.²⁸³⁾ Jak uvádí sám název, časopis byl určen pro dospělejší mládež, čemuž také odpovídá jeho obsah. Složitost hádanek a rébusů, stejně jako velký podíl faktografických článků jasně potvrzuje, že periodikum bylo v první řadě určeno pro mládež a nikoliv pro menší děti.

První číslo vyšlo 17. února 1873, mělo rozsah 8 stran a předplatné na čtvrt roku stálo 35 krejcarů, půlroční 60 krejcarů a předplatné na celý rok vyšlo na 1 zlatý a 20 krejcarů.²⁸⁴ Stejný počet stran mělo i číslo následující, ale díky prosbám čtenářů, kteří požadovali rozšíření časopisu, mělo třetí číslo již 12 stran.²⁸⁵ Rozsah časopisu ale první rok neustále kolísal, páté číslo mělo opět 8 stran, stejně jako následujících pět čísel. Teprve číslo jedenáct se vrací k rozšíření na 12 stran a poslední dvanácté číslo mělo zcela atypických 10 stran. První rok časopis vycházel černobíle ve zmenšeném formátu A4 o rozměrech 24,9 cm x 19 cm,²⁸⁶ ale již II. ročník, jehož první číslo vyšlo 15. ledna 1874, byl vydán ve větším formátu a rozsahu 16 stran v lepší grafické úpravě. Předplatné se ale díky tomu také zvýšilo čtvrtletně na 65 krejcarů. Půlroční předplatné tak vyšlo odběratele na 1 zlatý a 30 krejcarů a celoroční na 2 zlaté a 60 krejcarů, což ale čtenáře od odebrání neodradilo.²⁸⁷

O stálosti časopisu Naší mládeži, co se týče formátu, rozsahu stran a dne vycházení, skutečně nelze mluvit, což potvrzuje už výše uvedený vývoj prvního ročníku. V letech 1873-1892 prošel časopis řadou změn.²⁸⁸ Zatímco zpočátku vycházel tiskem Jana Nedvídka v Táboře,²⁸⁹ v roce 1876 se tisk přesunul do Klatov, kde ho zajišťoval Max Čermák.²⁹⁰ Tento stav však neměl dlouhého trvání, už roku 1877 začal časopis vycházet tiskem Josefa R. Vilímka v Praze,²⁹¹ u kterého zůstal až do roku 1892.²⁹² Do roku 1876 se v časopise odehrálo více změn, než byla jen změna místa tisku. Název časopisu byl zkrácen na „Naší mládeži –

²⁸³ *Naší mládeži* – zábavo-poučný list pro mládež dospělejší, roč. I./1 1873, s. 1.

²⁸⁴ *Naší mládeži*, roč. I./1 1873, s. 1 a 8.

²⁸⁵ O prosebných dopisech a úmyslu rozšíření stran časopisu se vydavatel zmiňuje v časopisu *Naší mládeži*, roč. I./2 1873, s. 16.

²⁸⁶ *Naší mládeži*, roč. I./1-12 1873.

²⁸⁷ Druhý ročník časopisu *Naší mládeži* se mi ve fyzické podobě najít nepodařilo, o plánovaných změnách do druhého ročníku ale redaktor píše v časopisu *Naší mládeži*, roč. I./12 1873, s. 101-102.

²⁸⁸ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

²⁸⁹ *Naší mládeži*, roč. I./1 1873, s. 1.

²⁹⁰ *Naší mládeži*, roč. III./1 1876, s. 1.

²⁹¹ *Naší mládeži*, roč. IV./1 1877-8, s. 1.

²⁹² *Naší mládeži*, od roč. IV. 1877-8 – roč. XVIII. 1892.

časopis pro mládež dospělejší“,²⁹³ navíc začal vycházet částečně barevně a měl 16 stran. V barvě byly vyvedeny jak nadpisy, tak i rámečky, ve kterých byly texty umístěny a iluminace. Každé číslo mělo jinou barvu, ale v rámci každého samostatného čísla byla barva vždy jednotná.²⁹⁴ Na titulní straně se navíc objevuje heslo časopisu: „Vzděláváním mládeže vzrůstá síla, vzkvétá i blaho vlasti“, které se zde udrželo až do roku 1892.²⁹⁵ K úpravě názvu došlo ještě dvakrát. V roce 1882 byl změněn na: „Naší mládeži - zábavný a lehce poučný časopis pro mládež dospělejší“.²⁹⁶ Tento název se ale už v následujícím roce dále upravil a jeho plné znění tedy bylo: „Naší mládeži - zábavný a lehce poučný obrázkový časopis pro mládež dospělejší“.²⁹⁷ Takto zůstal nezměněn až do roku 1892.²⁹⁸ Ačkoliv byl časopis nyní označován za obrázkový, jednotlivá čísla příliš bohatě ilustrována nebyla. Obvykle výtisk obsahoval maximálně tři obrázky, které byly zpravidla černobílé.²⁹⁹ Ilustrací přibývá až v roce 1885, od té doby obrázky nabývají jak do počtu, tak i do velikosti.³⁰⁰ Ve XIV. ročníku z roku 1888 jsou už otištěny i černobílé reprodukce fotografií.³⁰¹ V roce 1892 se dokonce objevuje jako příloha reprodukce obrazu Věnceslava Černého „Oldřich a Božena“, který byl vyveden barevně na kvalitním papíru.³⁰²

Rozsah 16 stran se zachoval až do roku 1881.³⁰³ V roce 1882 se kromě již zmíněné změny názvu, rozsah zkrátil na 12 stran a časopis nyní vycházel dvakrát měsíčně, vždy první a patnáctý den v měsíci. V souvislosti s tím dochází i ke změně předplatného.³⁰⁴ Zatímco od roku 1877 činilo roční předplatné 2 zlaté 80 krejcarů, v roce 1882 je nově stanoveno na 4 zlaté a 20 krejcarů.³⁰⁵ Některá čísla příležitostně vycházela společně jako dvojčíslí v jeden den. Tento rozsah a četnost vydávání byla zachována do roku 1885,³⁰⁶ kdy časopis opět začal vycházet pouze první den měsíce a počet stran se rozšířil na 24 stran na každé číslo.³⁰⁷ Další změna nastala v roce 1888, kdy přibývají další 4 strany a předplatné je zvýšeno na 3 zlaté za rok. Kromě toho se vydávání časopisu přesunuje na poslední den v měsíci.³⁰⁸ Rozsah 28 stran

²⁹³ *Naší mládeži*, roč. III./1 1876, s. 1.

²⁹⁴ *Naší mládeži*, roč. III. 1876.

²⁹⁵ *Naší mládeži*, od roč. III. 1876 – roč. XVIII. 1892.

²⁹⁶ *Naší mládeži*, roč. IX./1 1882-3, s. 1.

²⁹⁷ *Naší mládeži*, roč. X./1 1883-4, s. 1.

²⁹⁸ *Naší mládeži*, od roč. X. 1883-4 – roč. XVIII. 1892.

²⁹⁹ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XI. 1884-5.

³⁰⁰ *Naší mládeži*, roč. XII. 1885-6.

³⁰¹ *Naší mládeži*, roč. XIV./4 1888, s. 15.

³⁰² *Naší mládeži*, roč. XVIII./11 1892.

³⁰³ *Naší mládeži*, od roč. III. 1876 – roč. VII. 1880-1.

³⁰⁴ *Naší mládeži*, roč. IX. 1882-3.

³⁰⁵ *Naší mládeži*, od roč. IV. 1877-8 – roč. VII. 1880-1.

³⁰⁶ *Naší mládeži*, od roč. IX. 1882-3 – roč. XI. 1884-5.

³⁰⁷ *Naší mládeži*, roč. XII. 1885-86.

³⁰⁸ *Naší mládeži*, roč. XIV. 1888.

se udržel až do roku 1892, kdy už byl časopis opět k dispozici každý první den v měsíci. V roce 1892 došlo k ukončení činnosti časopisu. Kolísající byl také formát periodika. V roce 1876 měl rozměry 26,9 cm x 21,5 cm,³⁰⁹ následující rok však došlo k drobné změně a rozměry byly upraveny na 27,6 cm x 20,7 cm.³¹⁰ Od VII. ročníku, jež vyšel v roce 1880 až do ročníku XIII. z roku 1887 si časopis udržoval formát o rozměrech 30 cm x 22,5 cm.³¹¹ Následující XIV. ročník byl zmenšen na rozměry 27,5 cm x 19,5 cm a stejné rozměry měl i poslední XVIII. ročník z roku 1892.³¹²

První ročník, který vycházel částečně barevně, byl výše zmíněný III. ročník z roku 1876.³¹³ Barevnost byla ale zrušena hned následující rok³¹⁴ Z jakého důvodu bylo od barevnosti upuštěno, se v časopise nedočteme, nicméně se dá předpokládat, že hlavním důvodem byly vysoké náklady, které s sebou používání barev přinášelo. V jiné podobě se barevnost vrátila až v roce 1885, kdy každý výtisk začal vycházet v barevných papírových deskách, na které byla přesunuta část obsahu výtisku. Rovněž sem byly zařazeny i kladné posudky, které vnesly jiné časopisy na adresu „Naší mládeže“.³¹⁵ Tyto posudky se poprvé v časopise objevují v roce 1884, příležitostně pak až do roku 1892.³¹⁶ Naopak barevné desky už v čísle z roku 1892 nenajdeme.³¹⁷ Kromě kladných ohlasů bylo na poslední straně „Naší mládeže“ v XI. ročníku občas uveřejňováno i upozornění na jiné vycházející časopisy, které byly doporučovány k zakoupení.³¹⁸ Mezi ně patřil například módní list pro dámy „Bazar“ nebo obrázkový týdeník „Zlatá Praha“.³¹⁹

Už po přečtení několika stran prvního čísla je jasné, že časopis si vzal v první řadě za úkol vštěpovat mládeži hrdost na svůj národ a rodný jazyk. Objevují se zde povídky, jejichž tématikou je historie českého národa, články zabývající se českou přírodou a zeměpisem stejně jako životopisy slavných českých osobností,³²⁰ jako je Jan Amos Komenský či František Palacký. Tyto životopisy byly navíc většinou doplněny také vyobrazením dané osobnosti.³²¹ Další cíl, který si časopis zjevně kladl, bylo vzdělávání mládeže a doplnění

³⁰⁹ *Naší mládeže*, roč. III. 1876.

³¹⁰ *Naší mládeže*, roč. IV. 1877-8.

³¹¹ *Naší mládeže*, od roč. VII. 1880-1 – roč. XIII. 1887.

³¹² *Naší mládeže*, roč. XIV. 1888 a roč. XVIII. 1892.

³¹³ *Naší mládeže*, roč. III. 1876.

³¹⁴ *Naší mládeže*, roč. IV. 1877-8.

³¹⁵ *Naší mládeže*, roč. XII. 1885-6.

³¹⁶ *Naší mládeže*, od roč. X. 1883-4 – roč. XVIII. 1892.

³¹⁷ *Naší mládeže*, roč. XVIII. 1892.

³¹⁸ *Naší mládeže*, od roč. XI. 1884-5 – roč. XVIII. 1892.

³¹⁹ *Bazar - Naší mládeže*, roč. XI/ 8 a 9 1884-5, s. 108. *Zlatá Praha – Tamtéž*, roč. XI/11 a 12 1884-5, s. 144.

³²⁰ *Naší mládeže*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

³²¹ Životopis o J. A. Komenském - *Naší mládeže*, roč. I/9 1873, s. 73. Životopis o F. Palackém - *Naší mládeže*, roč. III./6 1876, s. 82.

jejích znalostí. Narážíme zde na články pojednávající i o těch na první pohled nejobyčejnějších věcech, například o historii obilí, vodě či papíru.³²² První ročník časopisu rovněž příležitostně přinášel cyklus článků „Ze starověkých povídek“, které ve stručnosti představovaly významné osobnosti a události starověku.³²³

V každém výtisku se objevují básně různorodé tematiky a s postupným rozšiřováním časopisu i básní v jednotlivých číslech přibývá.³²⁴ Právě témata básní jistě nebyla vhodná pro menší děti, jelikož pokud nepojednávaly o hrdinné minulosti Čechů, uchylovaly se někdy k tematice smrti či neštěstí. Příkladem takových básní je například „Oběť matčina“, která vypráví o matce, jež běží do ohně pro své dítě a nakonec i s ním uhoří nebo „Mrtvé děvčátko“ popisující mrtvé děvče ležící v rakvi.³²⁵ Rovněž historická povídka, která je rozdělena na pokračování a je součástí téměř každého čísla, je psaná formou, která byla například pro sedmileté dítě jen těžko pochopitelná a zajímavá. Je pravda, že s měnícími se autory povídek se mění částečně i jejich styl, i přesto se ale nejedná o články, které by byly schopny malého čtenáře zaujmout. Součástí většiny čísel byly také tzv. „Rozličnosti“. Jednalo se o několik stručných článků, ve kterých byla velice stručně rozebrána různorodá témata, která spolu nijak nesouvisela.³²⁶ Například zde vedle sebe v jednom čísle nalézáme témata jako hloubka moře, obyčejce a vynálezci skla³²⁷, v jiném jsou to zase dějiny prstenů, užívání slunečníků a deštníků či velikost Londýna.³²⁸

Poslední část časopisu byla zpravidla věnována „Hádankám a rébusům“, za jejichž správné vyřešení byly nejrychlejším luštitelům zasílány odměny ve formě knih. Náročnost rébusů a hádanek opět odpovídá zaměření časopisu na odrostlejší mládež.³²⁹ Kromě toho se v poslední části rovněž vyskytuje sekce, která v prvním roce vydávání nesla název „Seznam kněh redakci „Naší mládeže“ zaslaných“ a byla věnována aktuálnímu seznamu nově vyšlých knih, které mají význam pro vzdělávání mládeže.³³⁰ V prvním čísle I. ročníku je k této sekci v poznámce uvedeno: „Pod záhlavím tímto oznamují se nové knihy, které redakci zaslány budou, nač se hlavně pp. nakladatelé knih českých pro mládež upozorňují“. ³³¹ Později byl

³²² Článek o obilí – *Naší mládeži*, roč. I./1 1873, s. 3-4. Článek o vodě – *Tamtěž*, roč. XI./16 a 17 1884-5, s. 197-200. Článek o papíru – *Tamtěž*, roč. I./4 1873, s. 32-33.

³²³ *Naší mládeži*, roč. I. 1873.

³²⁴ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

³²⁵ Báseň „Oběť matčina“ – *Naší mládeži*, roč. I./1 1873, s. 4-5. Báseň „Mrtvé děvčátko“ – *Tamtěž*, roč. IV./2 1877-8, s. 17.

³²⁶ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

³²⁷ *Naší mládeži*, roč. I./2 1873, s. 16.

³²⁸ *Naší mládeži*, roč. III./12 1876, s. 189-190.

³²⁹ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

³³⁰ *Naší mládeži*, roč. I./1-12 1873.

³³¹ Opsáno bez jazykové korektury z časopisu *Naší mládeži*, roč. I./1 1873, s. 7.

název zjednodušen na prosté „Seznam knih“.³³² Stejně tak na posledních stranách najdeme i tzv. „Listárnu“, kde jsou zveřejňovány odpovědi na dotazy čtenářů a také informace o tom, které básně a povídky čtenářů budou v časopise otištěny a které nikoliv.³³³ Zatímco ještě v roce 1888 v „Naší mládeži“ všechny tyto rubriky včetně „Rozličností“ najdeme, v roce 1892 bez výjimky všechny mizí.³³⁴ Místo „Hádanek a rébusů“ zde nacházíme návody na nejrůznější fyzikální pokusy.³³⁵

Postupem času se mění nejen vzhled a rozsah časopisu, ale také obsah a forma, jakou jsou jednotlivé články psány. Základní obsah je zachován, nadále vychází historická povídka, stále se objevují témata přírody, historie i zeměpisu, ale postupně se některé články stávají méně faktografickými a jsou psány více formou líčení, která má učinit čtení příjemnějším a méně suchopárným.³³⁶ Příkladem takového poučného článku, který zároveň přináší i zábavu, je článek nesoucí název „Kočkodani“. Jedná se v podstatě o určitou formu povídky, ve které otec přiveze dětem domů dvě opice. Zatímco děti zvířata obdivují, otec jim podává výklad o tom, co opice jedí, odkud pocházejí a jak žijí. Článek je zakončen popisem veselých příhod, které děti s opicemi zažívají.³³⁷ Zatímco první tři ročníky se snaží přinést hlavně poučení, bez větší snahy děti pobavit, od čtvrtého ročníku časopis svůj přístup zcela mění. Výrazně přibývá bajek, pohádek, anekdot a také povídek bez historického tématu, které mají za úkol rozesmát, ale také poučit. Stejně tak se umírňují i témata básní, která se odvracejí od smrti a neštěstí a přicházejí s náměty přírody, rodinného života či dětských her.³³⁸ Díky tomu se časopis sice stává přístupnějším i pro menší děti, ale i přesto je stále zaměřen hlavně na mládež. To se projevuje například ve článcích týkajících se matematiky, které svou náročností potvrzují orientaci na starší děti. Jako příklad může posloužit článek s názvem „Vlastnosti některých čísel“, který podává návod, jak násobit čísla tak, aby vycházely samé devítky nebo čtyřky.³³⁹ Tato zábavnější forma časopisu přetrvávala až do roku 1892, s výjimkou let 1883-1885, kdy se obsah na čas vrátil ke svému starému obrazu. V tomto období v podstatě mizí bajky a pohádky, zatímco poučných článků na jejich úkor přibývá. Nehistorická povídka postupně mizí, a pokud se objeví, jejím tématem je převážně nešťastný osud člověka. Není jasné, co zapříčinilo tento návrat ke starému vzoru. Jediná změna, ke které během let 1883-1885 v časopise dochází, je úprava názvu na „Naší mládeži - zábavný a lehce poučný obrázkový

³³² *Naší mládeži*, od roč. III. 1876 – roč. XVIII. 1892.

³³³ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

³³⁴ *Naší mládeži*, od roč. XIV. 1888 – roč. XVIII. 1892.

³³⁵ *Naší mládeži*, roč. XVIII. 1892.

³³⁶ *Naší mládeži*, od roč. III. 1876 – roč. XVIII. 1892.

³³⁷ *Naší mládeži*, roč. XVIII./7 1892, s. 183.

³³⁸ *Naší mládeži*, roč. IV. 1877-8.

³³⁹ *Naší mládeži*, roč. VII./7 1880-1, s. 101.

časopis pro mládež dospělejší“, vše ostatní zůstalo při starém.³⁴⁰ Každopádně od listopadu 1885, kdy začal vycházet XII. ročník, se opět vrací zábavnější forma časopisu.³⁴¹ Zvyšuje se obliba dobrodružných povídek. V roce 1888 si tak děti na stránkách časopisu mohly přečíst povídku na pokračování „Syn lovce medvědův“ o slavné dvojici Vinnetoua a Old Shatterhanda či dobrodružnou povídku „Do výše 12000 metrů“, popisující let balónem.³⁴² Neméně dobrodružný byl i román na pokračování s názvem „Mezi nebem a zemí“ od slavného spisovatele Julese Verna, který časopis otiskl v roce 1892.³⁴³ V tomto roce rovněž časopisu výrazně dominují povídky a články o Česích žijících v Americe, stejně jako cestopisy a zeměpisné články s Amerikou související.³⁴⁴

Autory článků zveřejňovaných v „Naší mládeži“ byli převážně učitelé, respektive pouze u učitelů bylo uváděno povolání a místo jeho vykonávání. U ostatních autorů, pokud se nejedná o známé osobnosti, tedy nelze zjistit, čím se živili a odkud pocházeli. Nejvíce učitelů přispívalo do I. ročníku, který vyšel v roce 1873. Jednalo se například o J. Rennera, učitele ve Vodňanech, Václava Petřů, ředitele reálného gymnázia v Pelhřimově, Františka Čerycha, učitele občanské školy v Táboře nebo Jana Vítka, učitele měšťanských škol v Březnici.³⁴⁵ Ve III. ročníku z roku 1876 už lze najít jako autora z pedagogických řad pouze učitele Jana Vítka, jiní pedagogové do časopisu v tomto roce nepřispívali.³⁴⁶ Oproti tomu v následujícím IV. ročníku učitelé jako autoři opět v „Naší mládeži“ převažují. Tentokrát se jednalo o zejména o Jindřicha Stejskala, profesora gymnasia v Pelhřimově, Ludvíka Ungera, učitele občanské školy ve Vysokém Mýtě, Josefa Bergera, učitele ve Šlapánicích na Moravě a Jindřicha Soukala, profesora gymnasia v Pelhřimově.³⁴⁷ Následující ročník, který jsem měla k dispozici, byl VII. ročník z roku 1880. V něm ani v žádném následujícím ročníku se už u žádného autora nenachází označení jeho povolání.³⁴⁸ Jednou z možností je, že se časopis přeorientoval z pedagogů na jinou skupinu autorů nebo se jednoduše redakce rozhodla neoznačovat už povolání u žádného přispěvatele. Příliš významných osobností do časopisu nepřispívalo. Poměrně pravidelně se ale na stránkách časopisu objevovala jména Františka Douchy, Antonína Kosiny, Jana Hulakovského, Karla Václava Raise a Klimenta Čermáka.³⁴⁹

³⁴⁰ *Naší mládeži*, od roč. X. 1883-4 – roč. XI. 1884-5.

³⁴¹ *Naší mládeži*, roč. XII. 1885-6.

³⁴² Povídka „Syn lovce medvědův“ - *Naší mládeži*, roč. XIV./1 1888, s. 11-17. Povídka „Do výše 12000 metrů“ – *Tamtéž*, roč. XIV./1 1888, s. 20-24.

³⁴³ *Naší mládeži*, roč. XVIII./1 1892, s. 20-25.

³⁴⁴ *Naší mládeži*, roč. XVIII. 1892.

³⁴⁵ *Naší mládeži*, roč. I. 1873.

³⁴⁶ *Naší mládeži*, roč. III. 1876.

³⁴⁷ *Naší mládeži*, roč. IV. 1877-8.

³⁴⁸ *Naší mládeži*, od roč. VII. 1880-1 – roč. XVIII. 1892.

³⁴⁹ *Naší mládeži*, od roč. I. 1873 – roč. XVIII. 1892.

Ačkoliv do „Naší mládeže“ přispívala řada pedagogů, článek, jehož autorkou by byla učitelka, se v časopise nikdy neobjevil.

Co se týče oslavných článků a básní na rod Habsburků, mezi výtisky „Naší mládeže“ najdeme pouze dvě čísla, která je obsahují. Vyšla v roce 1881 a v prvním najdeme básně i články, které oslavují svatbu korunního prince Rudolfa s princeznou Stefanií, stejně jako jejich životopisy a velké portréty.³⁵⁰ Další číslo obsahovalo už pouze jeden článek „Kterak jest korunní princ Rudolf pravým a jedině oprávněným dědicem královského trůnu českého“, který popisuje střídání panovníků na českém trůnu od vymření Přemyslovců v roce 1306.³⁵¹ Jiné pocty se Habsburkům nedostává, jelikož časopis se snaží v dětech pěstovat hrdost na český národ, jeho dějiny i řeč. Důkazem je například článek „O důležitosti jazyka mateřského“, který dětem vštěpuje, aby ctily krásu českého jazyka a učily se ho dobře ovládat.³⁵² Z tohoto i dalších mnoha článků čiší vlastenectví, které se časopis snažil předávat dál. Časopis „Naší mládeži“ ukončil svou činnost v roce 1892, aniž by uvedl nějaké konkrétní vysvětlení.³⁵³ Důvodem mohl být nedostatek odběratelů a tím způsobené finanční potíže. Jedná se ovšem pouze o domněnku.

³⁵⁰ *Naší mládeži*, roč. VII./8 1880-1, s. 15.

³⁵¹ *Naší mládeži*, roč. VII./9 1880-1, s. 143.

³⁵² *Naší mládeži*, roč. X./14 a 15 1883-4, s. 166-167.

³⁵³ *Naší mládeži*, roč. XVIII. 1892.

3.6 Noviny mládeže

Časopis s názvem „Noviny mládeže“ poprvé vyšel 16. září 1904.³⁵⁴ Jeho redaktory byli Václav Štěch a JUDr. Rudolf Jaroslav Kronbauer,³⁵⁵ kteří ve své funkci zůstali až do vydání posledního čísla, které vyšlo 14. června 1907. Redakce „Novin mládeže“ se nacházela ve Štěpánské ulici číslo 67 v Praze. Časopis vydávalo Nakladatelské družstvo Máje v Praze a tisk zajišťovala knihtiskárna Dr. Eduarda Grégra a syna v Praze.³⁵⁶ Stejně jako redaktoři, i tyto instituce se na svých pozicích udržely až do ukončení činnosti „Novin mládeže“.³⁵⁷

První číslo obsahovalo článek redaktorů, ve kterém vysvětlovali důvod založení „Novin mládeže“. Časopis byl určen k tomu, aby sloužil zejména k poučení a byl zdrojem ušlechtilé zábavy. Hlavní důraz kladl na to, aby si mládež začala všimnout reálného života kolem sebe. Redaktoři varují, že pokud bude mládež číst jenom pohádky a historiky, nepřipraví ji to nikdy na těžké životní situace a úkoly. Neodsuzují čtení bájí, pověstí, dokonce ani pohádek, ale chtějí upřít pozornost dětí na skutečné dění ve světě. Redaktoři se v článku zavazují, že časopis bude zábavný, pestrý a také laciný. Zároveň podotýkají, že podobné periodikum pro mládež nebylo ani u nás, ani jinde ve světě nikdy vydáváno. Redakce upozorňuje i na to, že v „Novinách mládeže“ bude na pokračování vycházet první původní dětský román „Stříbrná věž“, v němž Václav Štěch líčí osudy žáka kuklenské školy na Královéhradecku. Podkladem románu jsou především události války v roce 1866.³⁵⁸ Věkové zaměření časopisu odpovídalo jeho názvu. Ačkoliv poučné povídky a pohádky byly vhodné pro všechny věkové kategorie, zprávy týkající se aktuálního dění a faktografické vzdělávací články by mladší děti pravděpodobně příliš nezaujaly. Stejně tak i náročnost hádanek a rébusů odpovídala zaměření časopisu na mládež.

„Noviny mládeže“ vycházely každý pátek v osm hodin ráno, kromě dvou měsíců letních prázdnin, kdy bylo jejich vydávání zastaveno.³⁵⁹ Ke změně dochází u II. ročníku, kdy časopis začal vycházet každý druhý pátek v měsíci, což bylo zachováno i ve III. ročníku.³⁶⁰ Redaktoři na stránkách „Novin mládeže“ uvedli, že tuto změnu zavádějí proto, aby se časopis stal přístupnější i pro chudší děti, kterým vydávání periodika jednou za čtrnáct dní mělo

³⁵⁴ *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 1.

³⁵⁵ Václav Štěch (1859-1947) – učitel ve Slaném, český prozaik, novinář a dramatik.

Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/vaclav-stech-19702>> [cit. 2013-2-26].

Rudolf Jaroslav Kronbauer (1864-1915) – český právník, novinář, spisovatel a divadelní kritik.

Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/rudolf-jaroslav-kronbauer-22839>> [cit. 2013-2-26].

³⁵⁶ Eduard Grégr (1827-1907) – docent lékařské fyziky, redaktor, tiskař, nakladatel a politik.

Dostupné z: <<http://baila.net/autor/247319429/eduard-gregr>> [cit. 2013-2-26].

³⁵⁷ *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7 – titulní strany každého čísla.

³⁵⁸ *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 1.

³⁵⁹ *Noviny mládeže*, roč. I. 1904-5 – titulní strana.

³⁶⁰ *Noviny mládeže*, roč. II. 1905-6 a roč. III. 1906-7.

umožnit koupi každého čísla. V týdnech, kdy „Noviny mládeže“ nevycházely, začala být místo nich vydávána příloha „Knihovna Novin mládeže“, v jejímž čele stál Antonín Klášterský.³⁶¹ Informace o četnosti, konkrétním dnu a hodině vydávání periodika, byla vždy uvedena v hlavičce titulní strany každého čísla „Novin mládeže“. Dále se pravidelně v hlavičce titulní strany oznamovalo, že není dovoleno články, obrázky ani fotografie, obsažené v časopisu, jinde otiskovat nebo je překládat. Je možné otisknout v „Novinách mládeže“ drobné zprávy čtenářů, pokud ale uvedou pramen, ze kterého čerpali. Časopis si zjevně pečlivě chránil svá autorská práva a stejně tak respektoval i autorská práva ostatních autorů.

Kromě informací o vydávání časopisu a autorských právech, hlavička titulní strany vždy čtenáře seznamovala s cenou „Novin mládeže“. Její výše se měnila podle toho, zda byl časopis prodáván na venkově nebo v Praze. Důvodem byly pravděpodobně náklady na dopravu při převážení časopisů na venkov.³⁶² Od září roku 1904 až do prosince roku 1906 bylo možné „Noviny mládeže“ v Praze zakoupit za 4 krejcarů a na venkově za 5 krejcarů. Předplatné na půl roku vycházelo na 80 krejcarů, s poštou nebo donáškou na 1 zlatý. Ceny byly zároveň v závorce uvedeny i v korunách a v haléřích. V Praze tedy „Noviny mládeže“ stály 8 haléřů a na venkově 10 haléřů, takže předplatné vyšlo bez pošty či donášky na 1 korunu 60 haléřů, s donáškou na 2 koruny.³⁶³ Příloha „Knihovna Novin mládeže“ byla dostupná za 10 krejcarů, v přepočtu za 20 haléřů.³⁶⁴ Ke změně došlo od počátku roku 1907, kdy byla cena zvýšena o jeden krejcar, tedy o dva haléře. Redaktoři k tomu v devátém čísle III. ročníku uveřejnili dlouhé vysvětlení. Jako hlavní důvod uvedli zvyšování požadavků tiskáren a následné zdražení papíru i veškerých prací, které s vydáváním časopisu souvisejí. Redaktoři uvedli, že existují pouze dvě řešení situace, a to je buď úplné zrušení časopisu, nebo jeho zdražení. Vzhledem k četným dopisům od dětí, rodičů i učitelů, kteří chválili obsah časopisu, se redaktoři nakonec rozhodli zvýšit předplatné a „Noviny mládeže“ zachovat.³⁶⁵ Zánik časopisu se ale podařilo odvrátit o pouhých několik měsíců. Svou činnost ukončil v červnu 1907. Rozloučení se čtenáři bylo uveřejněno na poslední straně dvacátého čísla III. ročníku. Redaktoři neuvádějí, proč periodikum zaniká, ale nabízejí k prodeji desky k časopisu celé vázané v plátně s rytinou za 1 korunu a 20 haléřů. Stejně tak upozorňují i na

³⁶¹ *Noviny mládeže*, roč. II./1 1905-6, s. 9-10.

³⁶² *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7 – titulní strany.

³⁶³ *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III./9 1906-7.

³⁶⁴ *Noviny mládeže*, od roč. II. 1905-6 – roč. III./9 1906-7.

³⁶⁵ *Noviny mládeže*, roč. III./9 1906-7, s. 129.

desky vytvořené pro přílohu „Knihovna Novin mládeže“ za 80 haléřů.³⁶⁶ Zdražení časopisu o pouhý 1 krejcar pravděpodobně nestačilo na pokrytí všech nákladů, které s sebou neslo zdražení papíru i prací spojených s vydáváním časopisu. Rovněž je možné, že zdražení časopisu řadu čtenářů odradilo.

Původně bylo zamýšleno, že polovina čísel I. ročníku bude mít 8 stran a druhá polovina 6 stran, ale už během prvních čtyř čísel se přihlásilo více odběratelů, než se očekávalo, a tak všechna čísla I. ročníku měla nakonec 8 stran.³⁶⁷ Oproti tomu II. a III. ročník měly rozsah 16 stran.³⁶⁸ Výjimkou je poslední čtyřicáté šesté číslo I. ročníku, které mělo pouhých 6 stran a poslední dvacáté číslo III. ročníku zkrácené na 12 stran.³⁶⁹ Množství textu i obrázků se v podstatě nezměnilo, protože se zároveň se změnou počtu stran zásadně změnily rozměry formátu časopisu. I. ročník měl rozměry 37,5 cm x 26,6 cm,³⁷⁰ zatímco II. a III. ročník 27 cm x 19 cm.³⁷¹ Tato změna se odehrála na základě prosb čtenářů, kteří žádali, aby časopis dostal formát, který se snadněji může zařadit do běžné knihovny.³⁷²

Časopis byl velice bohatě ilustrovaný, a to nejen kreslenými obrázky, ale také fotografiemi. V průměru I. ročník obsahoval 7 až 8 ilustrací na jedno číslo. Zatímco první čísla obsahovala i 9 ilustrací, přičemž poměr obrázků a fotografií byl rovnoměrný, pozdější čísla přinášela i pouhých 5 nebo 6 ilustrací, mezi kterými jasně převažovaly fotografie.³⁷³ Ve II. ročníku ilustrací přibývá. Některá čísla obsahovala i 14 obrázků a fotografií, průměr se pohyboval kolem 9 ilustrací na číslo. Na rozdíl od I. ročníku, ve II. ročníku početně jasně převažovaly kreslené obrázky nad fotografiemi.³⁷⁴ Ve III. ročníku obrázků a fotografií ubývá. Bylo uveřejňováno maximálně kolem 11 ilustrací na číslo, průměr byl obvykle 8 ilustrací na jeden výtisk.³⁷⁵ Často jich časopis obsahoval i mnohem méně, například dvacáté číslo III. ročníku uveřejnilo pouze 4 fotografie.³⁷⁶ I nadále trvala převaha kreslených obrázků nad fotografiemi. Všechny ročníky měly společný jeden znak. Zatímco první čísla obsahovala ilustrací nejvíce, postupně docházelo k jejich úbytku a poslední čísla bývala zpravidla nejchudší. S největší pravděpodobností to bylo způsobeno tím, že zatímco u prvních čísel byl peněz dostatek, u posledních čísel bylo nutné omezovat náklady, aby byl dodržen určitý

³⁶⁶ *Noviny mládeže*, roč. III./20 1906-7, s. 316.

³⁶⁷ *Zprávy - Noviny mládeže*, roč. I./5 1904-5, s. 37

³⁶⁸ *Noviny mládeže*, roč. II. 1905-6 a roč. III. 1906-7.

³⁶⁹ *Noviny mládeže*, roč. I./46 1904-5 a roč. III./20 1906-7.

³⁷⁰ *Noviny mládeže*, roč. I. 1904-5.

³⁷¹ *Noviny mládeže*, roč. II. 1905-6 a roč. III. 1906-7.

³⁷² *Noviny mládeže*, roč. II./1 1905-6, s. 9-10.

³⁷³ *Noviny mládeže*, roč. I. 1904-5.

³⁷⁴ *Noviny mládeže*, roč. II. 1905-6.

³⁷⁵ *Noviny mládeže*, roč. III. 1906-7.

³⁷⁶ *Noviny mládeže*, roč. III./20 1906-7.

rozpočet. Fotografie i obrázky byly zpravidla černobílé. V roce 1907 připravily „Noviny mládeže“ pro své čtenáře speciální prémii. Jednalo se o vydání alba nejkrásnějších pohledů na Prahu, které bylo vytištěno na kvalitním křídovém papíru ve velkém formátu. Pro odběratele „Novin mládeže“ bylo dostupné za 1 korunu 50 haléřů, s poštovním za 1 korunu 80 haléřů.³⁷⁷

Bohužel u jmen autorů jednotlivých článků zveřejňovaných v „Novinách mládeže“ není uváděno povolání. Takže pokud se nejedná o známé osobnosti, nelze zjistit, kdo byli ostatní přispěvatelé časopisu. Do „Novin mládeže“ pravidelně psali zejména Jaroslav Vrchlický, Václav Štěch, Adolf Wenig, Adolf Heyduk, Antonín Klášterský a Josef Štolba. Jména autorů a jejich články jsou přehledně utříděny v obsahu, který byl vždy na závěr vytištěn pro celý ročník.³⁷⁸

U všech tří ročníků byly poslední dvě strany časopisu zpravidla věnovány inzerátům. Nejčastěji se objevovaly inzeráty na pojišťovací banku Slavia v Praze a na „Velmi vhodné spisy pro mládež“ - Národní katechismus, Mladý živnostník a Mladý obchodník.³⁷⁹ Dále zde byly zveřejňovány inzeráty například na housle mistra Lantnera z Prahy, levné hračky Jana Papeže z Prahy nebo na svíčky a mýdla svíčkárny Monopol.³⁸⁰ Důvodem zveřejňování komerčních inzerátů byla pravděpodobně podpora financování časopisu.

Ročník I. přinesl tři pravidelné rubriky, nacházející se zpravidla na posledních stranách každého čísla před inzeráty - „Práce a vědění“, „Zprávy“ a „Za pecí“. Rubrika „Práce a vědění“ obsahovala stručné články na různorodá témata, například informace o vysavači jako o novince, o pomoci slonů při těžbě dřeva nebo o tom, kolik váží lidské oblečení v zimě a kolik v létě.³⁸¹ Příležitostně obsahovala i návody na různé hříčky, které měly mládež pobavit i poučit. Příkladem může být matematický návod, jak správně násobit čísla tak, aby se výsledek skládal vždy ze stejných čísel.³⁸² Rubrika „Práce a vědění“ se udržela i ve II. ročníku. Ve III. ročníku definitivně mizí.³⁸³

Rubrika „Zprávy“ přinášela vždy aktuální zprávy z domova i z okolního světa, stejně jako i informace týkající se samotných „Novin mládeže“. Je evidentní, že redaktoři se snažili vybírat zprávy, které byly pro mládež alespoň trochu zajímavé, takže informace o politických

³⁷⁷ *Noviny mládeže*, roč. III./19 1906-7, s. 303

³⁷⁸ *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7 – obsahy.

³⁷⁹ Banka – *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 7; *Tamtéž*, roč. II./1 1905-6, s. 16. Spisy – *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 8; *Tamtéž*, roč. II./10 1905-6, s. 160.

³⁸⁰ Housle – *Noviny mládeže*, roč. II./1 1905-6, s. 15. Hračky – *Tamtéž*, roč. II./11 1905-6, s. 175. Svíčkárna – *Tamtéž*, roč. III./3 1906-7, s. 48.

³⁸¹ „Odstraňování prachu strojem“ – *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 5. „Slon pomocníkem“ – *Noviny mládeže*, roč. I./32 1904-5, s. 25., „Váha našeho oděvu v létě“ – *Tamtéž*, roč. II./2 1905-6, s. 26.

³⁸² „Zajímavé číselné hříčky“ – *Noviny mládeže*, roč. I./13 1904-5, s. 101.

³⁸³ *Noviny mládeže*, roč. I. 1904-5 a roč. II. 1905-6.

událostech se zde příliš nevyskytují. Převážnou většinu zveřejňovaných zpráv tvoří informace varující mládež před špatným jednáním. Takovou je například zpráva s titulkem „Hošík zachránil celou rodinu“ informující o rodině, která si na noc přitopila kamny v místnosti, kde spala, a málem se udusila kouřem. Naštěstí je včas probudilo jedno z dětí. V závěru zprávy redaktoři připojili varování, aby si každý uvědomil, jak je oheň nebezpečný a vždy byl během manipulace s ním velmi opatrný. Podobným příkladem je zpráva uveřejněná ve čtyřicátém čísle I. ročníku, ve které jsou shrnuty informace o utonulých dětech za poslední léto a zpráva o třech dětech, které společně ve Velkých Němčicích rozdělaly oheň a následně se zadusily.³⁸⁴ Kromě varovných témat byly rovněž časté zprávy vybízející mládež k vlastenecké činnosti. Hned druhé číslo přišlo se zprávou, která upozorňovala mládež na sirkárnu podporující „Ústřední Matici školskou“. Ve zprávě jsou děti nabádány, aby přesvědčily své rodiče nakupovat pouze sirky této konkrétní sirkárny. Jméno sirkárny zde nebylo uvedeno, ale správné sirky se daly poznat podle nápisu na krabičce, který informoval, že část zisku z prodeje krabičky sirek jde na podporu „Ústřední Matice školské.“³⁸⁵ V čísle dvanáct byla zase zveřejněna zpráva o malé dívce, která přišla do redakce „Trutnovského deníku“, jelikož právě tento deník podporoval české chudé děti v poněmčeném prostředí, a darovala zde svou ušetřenou korunu na vánoční nadílku pro méně šťastné děti.³⁸⁶ Hlavním cílem rubriky „Zprávy“ tedy evidentně bylo vést děti k opatrnosti, vlastenectví a zároveň jim poskytnout všeobecný přehled o dění ve světě, což uskutečňovaly články informující o různých tématech z domova i vzdálených částí světa.

Poslední pravidelnou rubrikou byla sekce s názvem „Za pecí“ obsahující hádanky, rébusy a krátké články pro pobavení. V prvním čísle redakce uvedla, že rubrika „Za pecí“ bude přinášet hádanky a rébusy zcela lehké i těžké, aby se mohly bavit děti všech věkových kategorií. Přesto se časem zvýšila jejich náročnost spíše na úroveň pro mládež. Každý, kdo z jednoho čísla rozluštil alespoň tři hádanky, mohl své odpovědi odeslat do redakce. Následovalo slosování, přičemž výherci vždy obdrželi ceny v podobě knih.³⁸⁷ Od čísla devatenáct do rubriky přibyla část „Šachy“, ve které byla hra vysvětlována od úplných základů až po složité tahy. Pravidelně byla zveřejňována do čísla dvacet šest. Pokračování se čtenáři dočkali až v čísle třicet jedna a od té chvíle se nepravidelně objevovala až do konce

³⁸⁴ „Hošík zachránil celou rodinu“ - *Noviny mládeže*, roč. I./20 1904-5, s. 157. „Koupání“ - *Noviny mládeže*, roč. I./40 1904-5, s. 317-318. „Tři děti se zadusily“ - *Tamtéž*.

³⁸⁵ *Noviny mládeže*, roč. I./2 1904-5, s. 13.

³⁸⁶ „Vlastenecká obětavost dítěte“ - *Noviny mládeže*, roč. I./12 1904-5, s. 93.

³⁸⁷ *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 6.

I. ročníku.³⁸⁸ Následující II. ročník už „Šachy“ neobsahoval. Rubriky „Zprávy“ a „Za pecí“ se zachovaly až do zániku časopisu v roce 1908.³⁸⁹

Kromě pravidelných rubrik měly „Noviny mládeže“ i rubriky nepravidelné, které byly zveřejňovány pouze příležitostně. Jedná se zejména o takzvaný „Veselý koutek“ a „Hovornu“. Zatímco ve „Veselém koutku“ byly zveřejňovány vtipy a veselé říkanky, v „Hovorně“ bylo odpovídáno čtenářům na jejich dopisy a dotazy. Ani jedna z rubrik se neobjevovala v každém čísle časopisu a obě byly zveřejňovány po celý I. a II. ročník. Ve III. ročníku „Veselý koutek“ mizí a „Hovorna“ je přejmenována na „Listárnu“. Její obsah ale zůstal nezměněn.³⁹⁰ Od počátku II. ročníku se nově objevuje nepravidelná rubrika „Pokusné políčko“, ve které byly zveřejňovány literární pokusy žáků. Na stránkách „Novin mládeže“ zůstala až do zániku časopisu.³⁹¹

„Noviny mládeže“ varovaly své čtenáře nejen před možnými nehodami. V obsahu časopisu se nachází řada článků varujících před nejrůznějšími otravami, nemocemi a především před následky kouření. Už úvodní číslo I. ročníku obsahovalo povídku „Proč nekouřím“ od Václava Štěcha. V ní vypráví o svém učiteli ve škole, který vždy své žáky varoval před škodlivostí tabáku a jednou jim dokonce ukázal nezuživého chlapce nemocného díky dlouhodobému kouření. Václav Štěch proto nikdy kouřit nezačal, a když následně ve dvaceti letech vážně onemocněl, zdravé plíce mu pomohly nemoc překonat. Také v rubrice „Zprávy“ se často objevovaly informace o zhoubnosti kouření a o opatřeních, které se proti kouření mládeže podnikají v zahraničí. V druhém čísle I. ročníku byla uveřejněna zpráva, že v Anglii se již chystá zákon, který umožní trestání kouřící mládeže mladších šestnácti let.³⁹² Mezi články, které varují před otravami, jsou například příspěvky „Tužka a zdraví“ a „O hořkých mandlích“. V příspěvku „Tužka a zdraví“ autor seznamuje čtenáře s případem ženy, která se otráвила díky tomu, že slinila fialovou anilinovou tužku. Následkem tohoto chování jí otekly dásně i jazyk a neustále zvracela po každém jídle. Jde o varování dětí před barevnými tužkami i křídami, jelikož často obsahují zdraví nebezpečné látky. Článek odrazuje i od slinění obyčejných tuhových tužek, což, jak autor uvádí, děti rády dělají, aby zvýraznily černou barvu. Článek varuje, že i slinění běžné tužky je nebezpečné, protože se tak velmi

³⁸⁸ *Noviny mládeže*, od roč. I./19 1904-5 – roč. I./26 1904-5; od roč. I./31 1904-5 – roč. I./46 1904-5.

³⁸⁹ *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7.

³⁹⁰ Veselý koutek – *Noviny mládeže*, roč. I. 1904-5 a roč. II. 1906-7. Hovorna (Listárna) – *Tamtéž*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7.

³⁹¹ *Noviny mládeže*, roč. II. 1905-6 a roč. III. 1906-7.

³⁹² „Proč nekouřím“ – *Noviny mládeže*, roč. I./1 1904-5, s. 3. „Kouření cigaret“ – *Tamtéž*, roč. I./1 1904-5, s. 157. „Zákon proti kouření mládeže“ – *Tamtéž*, roč. I./2 1904-5, s. 13.

snadno přenášejí bakterie.³⁹³ Příspěvek „O hořkých mandlích“ zase informuje čtenáře o otravě lidí díky přílišnému požívání mandlí a zároveň přináší poznatky o jejich složení, o tom, kde se pěstují a v jaké kuchyni se nejvíce používají.³⁹⁴ Další článek s názvem „O nemocech nakažlivých“ informoval zejména o neštovicích, choleře a tyfu a vysvětloval, jak vypadají příznaky daných nemocí, co je způsobuje a jak se léčí.³⁹⁵

Značnou část obsahu „Novin mládeže“ tedy tvořily aktuální zprávy a články varující před různými nebezpečími. Dále se časopis rovněž snažil své čtenáře vést k vlastenectví. Vlastenecké myšlenky „Noviny mládeže“ vštěpovaly dětem prostřednictvím životopisů významných Čechů, jako je například Václav Brožík, Josef Mánes nebo Václav Vladivoj Tomek.³⁹⁶ Jednalo se zpravidla o životopisy stručné, ale psané čistě faktografickou formou, která pravděpodobně mládež nedokázala plně zaujmout. Proto další formou předávání vlasteneckých myšlenek byla povídka. Asi nejvýraznějším příkladem je povídka s názvem „Sirotčinec v Nezvanově“. Jedná se o dlouhý příběh na pokračování pojednávající o malé dívce Markétě, která krátce po sobě přijde o oba rodiče a stane se z ní sirotek bez majetku, o kterého se má postarat domovská obec. Díky tomu se dostává do rodiny pěstounů, kteří jí ale pouze využívají jako příjem peněz a chovají se k ní hrubě. O úmrtí rodičů se dozvědí Markétiny tety a zašlou zastupitelům obce dopis, aby dívku poslali k nim. Proti tomu důrazně bojuje mladá učitelka, jelikož tety pocházejí sice z Čech, ale z německého prostředí u hranic Saska. Snaží se ostatní přesvědčit, že pobyt v cizím prostředí dívku odnárodní a že je potřeba bojovat za každé české dítě. I přesto je Markéta odvezena. V novém prostředí žije v blahobytu, ale je nešťastná, poněvadž nikomu nerozumí a nikdo nechce rozumět jí. Časem se ale jazyk naučí, později začne i myslet německy a milovat německý národ, který se jí s láskou ujal, na rozdíl od českého národa, který se jí tak chladnokrevně zbavil. Po úmrtí obou tet se rozhodne jet pro potřebné listiny do rodného Nezvanova, aby mohla odcestovat do Vídně za prací. Zde potkává mladého muže, který s ní dříve jako chlapec žil u zlých pěstounů. Nyní je z něj majitel závodu a do Markéty se zamiluje. Povídka končí šťastně, Markéta se za majitele závodu provdá, opět se naučí česky a obnoví v sobě svou lásku k rodné vlasti. Jediné co se jim v životě nedaří, je počít dítě. Proto před svou smrtí odevzdají závod sice do cizích, ale českých rukou a zřídí v Nezvanově sirotčinec, aby žádné dítě nepotkal stejný osud jako Markétu. Povídka měla velkou šanci mládež zaujmout, jelikož byla psána čtivou a napínavou

³⁹³ *Noviny mládeže*, roč. I/36 1904-5, s. 281-282.

³⁹⁴ *Noviny mládeže*, roč. I/11 1904-5, s. 81-82.

³⁹⁵ *Noviny mládeže*, roč. I/24 1904-5, s. 187-188.

³⁹⁶ Václav Brožík – *Noviny mládeže*, roč. III/1 1906-7, s. 3-4. Josef Mánes – *Tamtéž*, roč. II/7 1905-6, s. 97-98. Václav Vladivoj Tomek – *Tamtéž*, roč. I/40 1904-5, s. 313.

formou a obzvláště z argumentů mladé učitelky, která Markétu hájí, mohly děti převzít hlavní vlastenecké myšlenky a postoje.³⁹⁷

Prostřednictvím povídky byla mládež rovněž vedena ke slušnému chování a k soucitu s ostatními. Výrazně poučnou je povídka „Mařenka z pohodnice“. Mařenku děti, které s ní chodí do školy, odstrkují a ubližují jí, protože její otec se živí jako pohodný.³⁹⁸ Jednou, když jde domů, po ní její spolužák hází kameny, ale díky tomu také sám upadne a zraní si nohu. Mařenka neváhá, ihned mu ránu ošetří a odvede ho domů. Druhý den chlapec všem spolužákům ve třídě vypráví o její dobrotě a děti Mařenku obdivují za její dobré srdce a stydí se za své chování. Od té doby už jí nikdo neubližuje a každý se s ní přátelí.³⁹⁹

„Noviny mládeže“ nezapomínaly ani na vzdělávání svých čtenářů, i když vzdělávací články se neobjevovaly tak často jako zprávy či povídky. Nejčastěji se na stránkách časopisu nacházely příspěvky týkající se přírody, obvykle konkrétní rostliny či zvířete. Zveřejněn byl například článek o tisu, který uváděl, kde tento strom nejčastěji roste, jak vypadá a upozorňoval na jeho jedovatost. Podobnou strukturu měly i články o zvířatech, například o zebrách či plameňácích. Vždy bylo uvedeno, kde zvíře žije, čím se živí, jak vypadá a další fakta z jeho života.⁴⁰⁰ Většinou se jednalo o články faktografické, ale existovaly i výjimky, jako například povídka „O dvou ochočených vydrách“. Jde o zábavné vyprávění o obchodníkovi, který získá dvě vydry odchycené při stavbě jezu a vycvičí je tak, že ho následují jako psi. Autor zde líčí veselé příhody spojené s vydrami a zároveň velice podrobně popisuje život těchto živočichů ve volné přírodě.⁴⁰¹ Do obsahu jsou zařazovány i zeměpisné či národopisné články popisující například Cařihrad nebo životní styl a zvyky Japonců. Příspěvky také pojednávají o historických událostech, jako je bitva na Bílé hoře nebo stavba Novoměstské radnice.⁴⁰² Zatímco zeměpisné a národopisné články jsou obvykle psány formou reportáže, historické příspěvky bývají zpravidla faktografické.

I přes to, že redaktoři v úvodním slově varovali před přílišným čtením pohádek, „Noviny mládeže“ na svých stránkách pohádky i pověsti otiskovaly poměrně často. Obzvláště III. ročník jich přinesl celou řadu.⁴⁰³ Dále byly pro pobavení čtenářů zveřejňovány divadelní

³⁹⁷ *Noviny mládeže*, roč. II/2 1905-6, s. 19.

³⁹⁸ Pohodný – vykonavatel zaniklého řemesla pohodnictví. Zabýval se likvidací uhynulých zvířat, odchytlem zatoulaných zvířat a jejich následným utracením.

³⁹⁹ *Noviny mládeže*, roč. II/10 1905-6, s. 146-147.

⁴⁰⁰ „Tis“ – *Noviny mládeže*, roč. II/6 1905-6, s. 81. „Zebra“ – *Tamtéž*, roč. III/16 1906-7, s. 241-242.

„Plameňáci“ – *Tamtéž*, roč. III/9 1906-7, s. 136.

⁴⁰¹ *Noviny mládeže*, roč. I/20 1904-5, s. 154-155.

⁴⁰² „Zlatý roh“ – *Noviny mládeže*, roč. I/1 1904-5, s. 4. „Děti v Japonsku“ – *Tamtéž*, roč. III/2, s. 23-24. „Bitva na Bílé Hoře“ – *Tamtéž*, roč. I/8 1904-5, s. 57. „O Novoměstské radnici“ – *Tamtéž*, roč. II/1 1905-6, s. 7-8.

⁴⁰³ *Noviny mládeže*, od roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7.

hry, které mohly děti snadno samy secvičit a předvést, nebo návody, jak si například na podzim hezky vyzdobit domácnost.⁴⁰⁴

Hlavním cílem časopisu „Noviny mládeže“ bylo nepochybně upozornit děti na dění ve světě a varovat je před možnými nebezpečími, které je mohou v životě potkat. Redaktoři se především snažili otevřít dětem oči, aby vnímaly realitu a připravit je na skutečný život a dospělost.

⁴⁰⁴ Divadelní hra „Na pana krále“ – *Noviny mládeže*, roč. III./7 1906-7, s. 97-99. Divadelní hra „Naše babička“ – *Tamtéž*, roč. I./37 1904-5, s. 291. Návod „Ozdoby podzimní“ - *Tamtéž*, roč. III./6 1906-7, s. 81-83.

3.7 Vzkříšení

Podle „České retrospektivní bibliografie“ od Jaroslava Kubička začal časopis „Vzkříšení“ vycházet v září roku 1905.⁴⁰⁵ Nejstarší číslo, které jsem měla v knihovně Východočeského muzea v Pardubicích k dispozici, bylo číslo z 6. prosince 1905. Dle číslování časopisu na titulní straně se jednalo o úvodní číslo I. ročníku. Zároveň byl však tento ročník v závorce označen za ročník II., což potvrzuje, že již dříve muselo být nějaké číslo „Vzkříšení“ vydáno.⁴⁰⁶ Proč nebyl I. ročník číslován již od září 1905 se mi nepodařilo zjistit. Od III. ročníku už se číslování v závorce druhým číslem neobjevuje.

Jak uvedla sama redakce, cílem časopisu nebylo děti bavit, ale sdělovat pravdu a získávat pro ni pozornost mládeže. Dalším cílem bylo mládež připravovat na reálný život, pěstovat v ní soucit s ostatními a vychovávat slušné a pracovité občany.⁴⁰⁷ Převážnou většinu obsahu „Vzkříšení“ tvořily zprávy ze světa a z domácí politiky, tudíž je jasné, že časopis byl určen pro odrostlejší mládež, nikoliv pro malé děti.

Celý název časopisu zněl „Vzkříšení – Vzdělávací list pro mládež“ a již od počátku jeho vydávání se jednalo o přílohu časopisu „Vzdělání lidu“.⁴⁰⁸ V následujícím II. ročníku došlo k úpravě názvu na „Vzkříšení - výchovně vzdělávací noviny pro dospělejší mládež“.⁴⁰⁹ Časopis vycházel nákladem Edvarda Navrátila v Moravanech u Pardubic a tiskem Jaroslava Strojila v Blatné. Od roku 1910 „Vzkříšení“ tiskla Společenská knihtiskárna v Blatné. Stále se jednalo o firmu Jaroslava Strojila.⁴¹⁰ Ke skutečné změně došlo v roce 1911, kdy začal být časopis vydáván tiskem u Společné knihtiskárny v Pardubicích.⁴¹¹ Redaktorem „Vzkříšení“ byl v I. ročníku Vladimír Havel a od II. ročníku se redaktorem stal Edvard Navrátil.⁴¹²

Na titulní straně každého čísla byly zveřejňovány dva citáty. Jeden od Karla Havlíčka Borovského „Vnitřní silou a vzděláním!“ a druhý od Františka Palackého „Vzdělávejme se a dle vzdělaného rozumu jednejme“. Na titulní straně se udržely pouze v I. a II. ročníku.⁴¹³ „Vzkříšení“ zpočátku vycházelo jednou měsíčně, vždy první středu v měsíci kromě období letních prázdnin. Ročník obsahoval celkem dvanáct čísel.⁴¹⁴ Od III. ročníku začal vycházet

⁴⁰⁵ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918, sv. 3, s. 345. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-3.

⁴⁰⁶ *Vzkříšení – Vzdělávací list pro mládež*, roč. I.(II.)/1 1905-6, s. 1.

⁴⁰⁷ *Vzkříšení*, roč. II.(III.)/1 1906-7, s. 1.

⁴⁰⁸ *Vzkříšení*, roč. I(II.) 1905-6.

⁴⁰⁹ *Vzkříšení – Výchovně vzdělávací noviny pro dospělejší mládež*, roč. II.(III.) 1906-7.

⁴¹⁰ *Vzkříšení*, od roč. I.(II.) 1905-6 – roč. VI. 1910-11.

⁴¹¹ *Vzkříšení*, od roč. VII. 1911-12 – roč. VIII. 1912-13.

⁴¹² Vladimír Havel – *Vzkříšení*, roč. I.(II.) 1905-6. Edvard Navrátil – *Vzkříšení*, od roč. II.(III.) 1906-7 – roč. VIII. 1912-13.

⁴¹³ *Vzkříšení*, od roč. I.(II.) 1905-6 – roč. II.(III.) 1906-7.

⁴¹⁴ *Tamtéž*.

vždy 1. a 15. den v měsíci kromě období letních prázdnin, celkem ročník obsahoval dvacet čísel do roka.⁴¹⁵ Důvodem byly hojné žádosti čtenářů, aby „Vzkříšení“ vycházelo častěji.⁴¹⁶ Od VI. ročníku se časopis vrátil ke své dřívější četnosti a začal vycházet pouze každý 15. den v měsíci kromě letních prázdnin.⁴¹⁷ Redakce „Vzkříšení“ k tomu nepodala žádné vysvětlení, pravděpodobně muselo dojít k omezení vydávání časopisu z důvodu nedostatku financí.

Zpočátku nebyl pevně stanoven měsíc, kterým ročník začínal. Zatímco I. (II.) ročník začínal v prosinci, úvodní číslo II. (III.) ročníku vyšlo v listopadu. Až od III. ročníku bylo pevně stanoveno jako začátek ročníku 15. září.⁴¹⁸ Ani počet stran časopisu nebyl pevně stanoven a to po celou dobu vydávání „Vzkříšení“. Rozsah se pohyboval od osmi do dvanácti stran. Pravidelně se v každém ročníku stávalo, že některá dvě čísla vyšla společně jako jeden výtisk. Obvykle k tomu docházelo dvakrát za ročník. V takovém případě měl výtisk rozsah až šestnáct stran.⁴¹⁹

Celoroční předplatitele „Vzdělání Lidu“ stálo roční předplatné „Vzkříšení“ celkem 50 haléřů. Kdo nebyl předplatitelem „Vzdělání Lidu“ a chtěl odebírat „Vzkříšení“, musel si předplatit minimálně deset čísel, přičemž jedno číslo vycházelo na 4 haléře. V běžném prodeji bylo jedno číslo „Vzkříšení“ nabízeno za 5 haléřů.⁴²⁰ Ke změně předplatného došlo v roce 1907, kdy časopis začal vycházet dvakrát do měsíce. Roční předplatné nově stálo 1 korunu a 40 haléřů. Jednotlivé výtisky bylo možné zakoupit v Moravanech za 5 haléřů a kdekoliv jinde za 7 haléřů.⁴²¹ Důvodem byly pravděpodobně náklady na přepravu. Poté, co se v roce 1910 „Vzkříšení“ opět vrátilo k vydávání jednou měsíčně, bylo roční předplatné sníženo na 84 haléřů. V prodejnách byl časopis k dostání za 6 haléřů.⁴²²

Formát časopisu byl poměrně stabilní, došlo pouze k malé změně. Zatímco co od roku 1905 do roku 1911 měl formát časopisu rozměry 22 x 15 cm,⁴²³ v následujících letech byl změněn na 23 x 15,5 cm.⁴²⁴ První ročník „Vzkříšení“ neobsahoval žádné ilustrace, kromě jediné výjimky. V čísle šest byly uveřejněny tři malé fotografie, které „Vzkříšení“ zapůjčil časopis „Epocha“.⁴²⁵ Jiné ilustrace I. (II.) ročník nepřinesl. Ke zlepšení dochází ve II. (III.) ročníku, kdy každé číslo obsahovalo alespoň jednu ilustraci, většinou zabírající celou stranu.

⁴¹⁵ *Vzkříšení*, od roč. III. 1907-8 – roč. V. 1909-10.

⁴¹⁶ *Vzkříšení*, roč. II.(III.)/11-12, 1906-7, s. 86

⁴¹⁷ *Vzkříšení*, od roč. VI. 1910-11 – roč. VIII. 1912-13.

⁴¹⁸ *Vzkříšení*, od roč. III. 1907-8 – roč. VIII. 1912-13.

⁴¹⁹ *Vzkříšení*, od roč. I.(II.)1905-6 – roč. VIII. 1912-13.

⁴²⁰ *Vzkříšení*, od roč. I.(II.) 1905-6 – roč. II.(III.) 1906-7.

⁴²¹ *Vzkříšení*, od roč. III. 1907-8 – roč. VI. 1910-11.

⁴²² *Vzkříšení*, od roč. VII. 1911-12 – roč. 1912-13.

⁴²³ *Vzkříšení*, od roč. I. (II.)1905-6 – roč. VI. 1910-11.

⁴²⁴ *Vzkříšení*, od roč. VII. 1911-12 – roč. VIII: 1912-13.

⁴²⁵ *Vzkříšení*, roč. I.(II.)/6 1905-6, s. 48.

Převážně se jednalo o kreslené obrázky od Mikoláše Aleše.⁴²⁶ Ve III. ročníku začíná ilustrací přibývat, obvyklé jsou průměrně tři obrázky nebo fotografie na jedno číslo.⁴²⁷ V následujících ročnících dochází opět ke snížení počtu ilustrací, až do roku 1911 každé číslo obvykle obsahovalo jednu ilustraci. Převážně se jednalo o obrázky od Mikoláše Aleše.⁴²⁸ Objevovaly se i výjimky, například číslo patnáct v V. ročníku přineslo pět poměrně velkých fotografií.⁴²⁹ Zbylé ročníky už přinášely ilustrace pouze výjimečně, většina čísel neměla žádnou obrazovou přílohu.⁴³⁰ Grafika časopisu byla poměrně jednoduchá a přehledná, neprodělala žádné zásadní změny.

Do obsahu časopisu pravidelně svou tvorbou přispívala řada známých osobností. Jednalo se například o Josefa Svatopluka Machara, Josefa Václava Sládka, Eduarda Štorcha, Jaroslava Vrchlického nebo Adolfa Heyduka. Ve „Vzkříšení“ byla uveřejňována i řada článků od dalších autorů, kteří však nebyli všeobecně známí. Jelikož u jejich jmen nebylo uváděno povolání ani místo působení, nelze už dnes zjistit, kdo byli přispěvatelé „Vzkříšení“ z řad obyčejných lidí.⁴³¹

„Vzkříšení“ po celou dobu svého vydávání obsahovalo tři pravidelné rubriky. První z nich byla rubrika „Z umění a literatury“. Obsahovala upozornění na nově vydané knihy, aktuálně pořádané výstavy či na významná životní jubilea známých autorů. Příkladem může být článek o Josefu Václavu Sládkovi, který byl zveřejněn v úvodním čísle I. ročníku. Jednalo se o připomenutí šedesátých narozenin tohoto autora a rovněž jeho stručný životopis.⁴³² Jako další příklad obsahu rubriky „Z umění a literatury“ může sloužit článek „Važte si české knihy“ upozorňující na stejnojmennou knihu autora Adolfa Černého.⁴³³ Od třetího čísla II. ročníku se rubrika „Z umění a literatury“ přestala načas objevovat,⁴³⁴ ale s počátkem III. ročníku se na stránky časopisu opět vrátila.

Další byla rubrika „Co nového ve světě“. V prvních ročnících přinášela zprávy z celého světa, postupně se však tato rubrika zaměřila téměř výhradně na zprávy z Rakouska-Uherska. Jednalo se zejména o zprávy politické týkající se nespravedlnosti páchané na českém národu. Například zpráva s titulkem „Český kostel ve Vídni“ obsahovala informace,

⁴²⁶ *Vzkříšení*, roč. II.(III.) 1906-7.

⁴²⁷ *Vzkříšení*, roč. III. 1907-8.

⁴²⁸ *Vzkříšení*, od roč. IV. 1908-9 – roč. VI. 1910-11.

⁴²⁹ *Vzkříšení*, roč. V./15 1909-10.

⁴³⁰ *Vzkříšení*, od roč. VII. 1911-12 – roč. VIII. 1912-13.

⁴³¹ *Vzkříšení*, od roč. I.(II.) 1905-6 – roč. VIII. 1912-13 – obsahy.

⁴³² *Vzkříšení*, roč. I.(II.)/1 1905-6, s. 8.

⁴³³ *Vzkříšení*, roč. III./1 1906-7, s. 8.

Adolf Černý (1864-1952), český básník, publicista, profesor slavistiky v Praze.

⁴³⁴ *Vzkříšení*, roč. II.(III.)/4-12 1906-7.

kolik peněz a úsilí stálo založení českého kostela ve Vídni. Zároveň článek upozorňoval, že ačkoliv je Němců v Praze nepoměrně méně než Čechů ve Vídni, je německých kostelů v Praze celá řada.⁴³⁵ I když zprávy týkající se Rakouska-Uherska převažovaly, rubrika v menším množství přinášela i články ze zahraničí, například zprávy o selském povstání v Rumunsku nebo o dosazení nového sultána v Turecku.⁴³⁶

Poslední pravidelnou součástí časopisu byla rubrika s názvem „Různé zprávy“, jejíž obsah zcela odpovídal názvu. Příkladem zpráv, které byly do této rubriky zařazovány, je příspěvek s titulkem „Daň z hlouposti“, který uvádí, kolik lidé minulý rok zaplatili za daň z tabáku, nebo článek informující o vydání nového školního řádu.⁴³⁷ Příspěvek „Daň z hlouposti“ měl pravděpodobně mládež upozorňovat na množství peněz, které musí kuřáci za tabák vydat, a tím je odrazovat od kouření. Přestože se od roku 1911 všechny rubriky neobjevovaly zcela pravidelně v každém čísle, na stránkách časopisu zůstaly až do roku 1913.

Převážná část obsahu časopisu se zabývala nejen národnostními rozpory mezi Němci a Čechy, ale také rozpory mezi Maďary a Slováky. Autoři často psali o nespravedlnosti a krutosti německé a maďarské nadvlády a přibližovali ji prostřednictvím zpráv o konkrétních událostech, stejně jako prostřednictvím povídek. Příkladem může být zpráva o Slovácích, kteří si v Černově postavili vlastní kostel. Chtěli kostel nechat vysvětit svým krajanem, ale biskup přísně zakázal, aby kostel vysvětil Slovák. Místo něj do Černova přijeli maďarští kněží doprovázeni policií. Poté, co Slováci začali protestovat, kněží nařídili do davu střílet. V závěru článku je velice ostře kritizována církev a její představitelé, kteří se ze zbožných mužů změnili v chamtivé a zlé bytosti.⁴³⁸ Podobného ražení je povídka s názvem „Slováci“. Autor pozoruje Slováky, kteří jdou do roboty. Popisuje jejich strhané obličej a shrbená záda. Obviňuje Maďary za to, že slovenskému národu vzali jeho svobodu a místo ní mu vnutili alkohol. Druhý den ráno je nalezen jeden mrtvý Slovák. Zatčení jsou jeho tři krajané, kteří ho v opilosti ubodali. Autor ale nevidí vrahy v obviněných Slovácích, skutečné vrahy vidí v Maďarech a alkoholu.⁴³⁹ Povídka se nepohoršovala jen nad vládou silnějšího národa nad slabším, ale rovněž také nad alkoholismem, který dokáže zničit každého slušného člověka.

Nejednalo se zdaleka o jediné varování před alkoholem. Stejně tak před ním varovala povídka „Strýc z Vídně“, vyprávějící o chudé rodině Marečkových, již navštíví bohatý strýc. Ten rodině věnuje nějaké peníze a na oslavu shledání poroučí nosit další a další džbány piva.

⁴³⁵ *Vzkříšení*, roč. V./6 1909-10, s. 54.

⁴³⁶ „Selské povstání v Rumunsku“ – *Vzkříšení*, roč. II.(III.)/7 1906-7, s. 50-51. „V Turecku“ – *Tamtéž*, roč. IV./20 1908-9, s. 158.

⁴³⁷ „Daň z hlouposti“ – *Vzkříšení*, roč. I./2 1905-6, s. 20. „Řád školní“ – *Tamtéž*.

⁴³⁸ „Krvavé posvícení v Černově – za tu naši Slovenštinu“ – *Vzkříšení*, roč. III./6-7 1907-8, s. 46.

⁴³⁹ „Slováci“ – *Vzkříšení*, roč. I. (II.)/1 1905-6, s. 7-8.

Dva dny celá rodina včetně dětí pije a všechny peníze utratí za alkohol a drahé jídlo. Opilý Mareček navíc zbije své děti. Když se třetí den všichni vzpamatují z opilosti, strýc je už pryč. Všem je po alkoholu zle a k dětem dokonce musí přijít doktor. Marečkovi nakonec nemají ani haléř a celá vesnice se jim vysmívá a štítí se jich.⁴⁴⁰ Alkoholem se zabýval rovněž článek „Deset článků o lihových nápojích“. Obsahoval deset bodů popisujících škodlivost alkoholu a rizika s ním spojená.⁴⁴¹ „Vzkříšení“ se snažilo mládež varovat i před dalšími pokušeními, kterým budou muset ve skutečném životě čelit. Povídka „Loterie“ měla za úkol odradit mládež od nesmyslného sázení prostřednictvím krátkého příběhu. Chlapec dostane ve škole od spolužačky perníkovou panenku. Následující hodinu má mít jeho třída tělocvik, ale poněvadž venku prší, musí všichni zůstat ve třídě a snažit se zabavit. Chlapce napadne uspořádat loterii, jejíž hlavní cenou bude perníková panenka. Když hra skončí, pan učitel chce, aby žáci spočítali, kolik by vyhráli, kdyby na panenku sázeli skutečné peníze. Děti dojdou k závěru, že by prodělaly, jelikož by vsadily více peněz, než je hodnota panenky. Nakonec pan učitel varuje před loterií, která polyká těžce vydělané peníze, a děti samy sobě slibují, že nikdy sázet nebudou.⁴⁴² S penězi souvisel i další článek zveřejněný ve II. ročníku s názvem „Desatero přikázání spořivosti“. Jednalo se o tabulky, ve kterých bylo uvedeno, kolik vydělá denně uspořený haléř, desetihaléř nebo koruna vložená do spořitelny za určitý počet let při úroku čtyři procenta.⁴⁴³ „Vzkříšení“ tak pomáhalo mládeži uvědomovat si hodnotu peněz a tím jí vést i ke spořivosti. Žádná konkrétní spořitelna nebyla v článku uvedena, i přesto se ale mohlo jednat o skrytou reklamu, jež měla děti i jejich rodiče do těchto institucí přivést.

Redakce časopisu se rovněž netajila svou nelibostí vůči bohatým a mocným lidem, kteří, dle autorů přispívajících do „Vzkříšení“, měli ve společnosti počátku 20. století větší důležitost i hodnotu než poctiví obyčejní lidé. Příkladem je povídka „Našlo ho štěstí“ vypravující o malém synovi dojičky, jehož nešťastnou náhodou postřelí milostpán. Chlapec má broky v kolenu a nemůže pořádně chodit. Milostpán mu dá nějaké peníze a pošle ho domů. Následně za ním vyšle doktora a ten prohlásí, že se chlapec musí poslat na ošetření do Prahy, jinak bude do smrti kulhat. Milostpán usoudí, že to není potřeba. Jednou se staví u dojičky doma a ptá se, jak se chlapci daří. Dojička se mu svěřila svými obavami. Neví, co se zmrzačeným chlapcem bude, jelikož nikde nesežene práci. Milostpán se na ní oboří, jestli snad chce případ řešit před úřady. Toho se dojička lekne. Velice dobře ví, že úřady budou stát

⁴⁴⁰ *Vzkříšení*, roč. I. (II.)/9 1905-6, s. 68-71.

⁴⁴¹ *Vzkříšení*, roč. III./9 1907-8, s. 67.

⁴⁴² *Vzkříšení*, roč. I. (II.)/2 1905-6, s. 15-16.

⁴⁴³ *Vzkříšení*, roč. II. (III.)/5-6, 1906-7, s. 41.

na straně bohatého a tak ho raději prosí za odpuštění. V milostpánovi se přeci jen trochu hne svědomí, a proto se rozhodne udělat jejího syna nadosmrti svým volákem a dát mu slušnou mzdu. Nakonec ostatní rodiny dojičce závidí, že milostpán postřelil zrovna jejího chlapce.⁴⁴⁴ V povídce se jasně odráží bezmocnost chudých lidí vůči privilegované vrstvě. Bohatě lidi rovněž odsuzuje i povídka „Pes“. Baronova dcera dostane darem od otce mladou dogu. Chová se k ní krutě, ale zvíře je jí přesto věrné. Když baronova dcera zjistí, že doga čeká mladé, přikáže sluhovi Josefovi, aby se jí zbavil. Josef se o dogu stará v odlehlé části zahrady a zde také fena porodí. Náhodou se do této části zahrady dostane i baronova dcera, a když uvidí fenu a její mladé, vzteky jedno štěně uhodí. Doga se rozzuří a kousne baronovu dceru do ruky. Když se baron dozví, co se stalo, vezme zbraň a dogu i její štěňata postřílí. Zároveň vyhodí i starého sluhu Josefa, čímž ho prakticky odsuzuje k smrti v bídě.⁴⁴⁵

Ani vládnoucímu rodu Habsburků se nedostává na stránkách „Vzkříšení“ žádných poct. Časopis nezveřejňoval životopisy ani oslavné články na jednotlivé členy rodu Habsburků a celkově se o nich zmiňoval jen okrajově v rubrice „Co nového ve světě“. Například ve II. ročníku byla zveřejněna zpráva, že císař František Josef I. navštívil Prahu a těšil se z jejího rozkvětu. Autor ihned kousavě reaguje, že rozvoj Prahy by byl mnohem větší a rychlejší, kdyby se do ní investovaly takové peníze, jako do Vídně.⁴⁴⁶

„Vzkříšení“ se rovněž snažilo mládež vzdělávat, i když vzdělávací články plnily v obsahu časopisu spíše doplňkovou funkci. Článek „O sopkách“ popisoval nejznámější české i zahraniční sopky, jejich vznik, činnost a další důležité informace.⁴⁴⁷ Další vzdělávací článek „Královna zima“ zase popisoval tvary sněhových vloček a jejich vznik, obchodování s ledem, nebezpečí lavin atd.⁴⁴⁸ Největší důraz byl kladen na znalost českých spisovatelů a jejich děl. Z toho důvodu byly v časopise často uveřejňovány životopisy významných českých spisovatelů doplněné portréty a výňatky z jejich knih. V I. ročníku se jednalo například o Jana Amose Komenského a Karla Havlíčka Borovského.⁴⁴⁹ V dalších ročnících byly uveřejněny životopisy Karla Václava Rase, Josefa Václava Sládka nebo Jaroslava Vrchlického.⁴⁵⁰

Vzhledem k velkému množství zpráv z politického prostředí je jasné, že redaktor chtěl, aby mládež měla přehled v domácí politické situaci. Pravděpodobně si uvědomoval, jak

⁴⁴⁴ *Vzkříšení*, roč. III. 1907-8, s. 41-42.

⁴⁴⁵ *Vzkříšení*, roč. III./8 1907-8, s. 76-79.

⁴⁴⁶ *Vzkříšení*, roč. II. (III.)/8 1906-7, s. 59.

⁴⁴⁷ *Vzkříšení*, roč. I. (II.)/6 1905-6, s. 41-44.

⁴⁴⁸ *Vzkříšení*, roč. II. (III.)/4 1906-7, s. 31-33.

⁴⁴⁹ Jan Amos Komenský – *Vzkříšení*, roč. I./4-5 1905-6, s. 36. K. H. Borovský – *Tamtéž*, roč. I./8 1905-6, s. 57-64

⁴⁵⁰ Karel Václav Rais – *Vzkříšení*, roč. IV./10-11 1908-9, s. 78-83. Josef Václav Sládek – *Tamtéž*, roč. VIII./1 1912-13, s. 3-6. Jaroslav Vrchlický – *Tamtéž*, roč. VIII./3 1912-13, s. 22-25.

náročné může být pro mladé lidi zorientovat se v množství cizích termínů a v pravidlech utváření státní správy. Proto časopis zveřejnil několik článků, které měly mládeži pomoci. Jedním z nich byl článek s názvem „Politika“. Srozumitelně vysvětloval běžně používané politické termíny, jež by mohly mládeži činit problém.⁴⁵¹ Dále „Vzkříšení“ přineslo ve IV. ročníku cyklus článků s názvem „Občanský katechismus“. Články byly psány formou pokládaných otázek a následujících stručných a krátkých odpovědí. Takto časopis srozumitelně mládeži vysvětloval záležitosti týkající se obcí a jejich řízení stejně jako zemské správy.⁴⁵²

Ačkoliv redakce „Vzkříšení“ od začátku upozorňovala, že cílem časopisu není mládež bavit, párkrát se na stránkách časopisu objevila i pohádka. Příkladem může být „Pohádka o zlatém jablku“ od Josefa Kajetána Tyla nebo pohádka z Pojizeří „Vesta“.⁴⁵³ Jednalo se maximálně o čtyři pohádky na jeden ročník. Jinak však časopis zůstával u zcela vážných témat a neobsahoval ani žádné hádanky či rébusy, které by měly za úkol cvičit mozek mládeže.

Některé články zveřejňované ve „Vzkříšení“ byly skutečně velmi kritické vůči současné politické situaci. Díky tomu mělo pravděpodobně problémy s cenzurou, což dosvědčuje například páté číslo III. ročníku, které mělo na titulní straně natištěno „Po konfiskaci nové opravené vydání“. Na straně 43 tohoto čísla se navíc nachází nepopsaná část, přes kterou je natištěno velkým písmem „Zabaveno“.⁴⁵⁴ To samé se stalo i u desátého čísla VIII. ročníku.⁴⁵⁵ Je možné, že články v těchto číslech byly příliš útočné vůči Habsburkům nebo tvrdě kritizovaly některé současné události.

Časopis ukončil svou činnost v červnu roku 1914.⁴⁵⁶ Důvodem zániku „Vzkříšení“ pravděpodobně byla první světová válka, na jejímž počátku došlo k zastavení či úplnému zakázání některých periodik. Rovněž mohlo jít o problémy s financováním, případně o kombinaci obou těchto faktorů.

⁴⁵¹ *Vzkříšení* – roč. II. (III.)/8 1906-7, s. 58.

⁴⁵² „Obce a jejich zřízení“ – *Vzkříšení*, roč. IV./12 1908-9, s. 91-93. „Zemská správa“ – *Tamtéž*, roč. IV./20 1908-9, s. 149-153.

⁴⁵³ „Pohádka o zlatém jablku“ – *Vzkříšení*, roč. III./12 1907-8, s. 39. „Vesta“ – *Tamtéž*, roč. I./1 1905-6, s. 4-6.

⁴⁵⁴ *Vzkříšení*, roč. III./5 1907-8, s. 43.

⁴⁵⁵ *Vzkříšení*, roč. VIII./10 1912-13, s. 83.

⁴⁵⁶ KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918, sv. 3, s. 345. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-3.

4. Vzájemné porovnání analýz jednotlivých časopisů

Celkem jsem provedla analýzu sedmi časopisů pro děti a mládež vycházející v 19. století. Nejstarší časopis, který jsem podrobila svému bádání, byl časopis „Budečská zahrada“ vycházející v letech 1869-1889. Naopak nejmladším periodikem byl časopis „Vzkříšení“ vycházející v letech 1905-1914.

Žádné dva zkoumané časopisy neměly shodného redaktora, zato časopisy „Jarý věk“ a „Květy mládeže“ měly společného tiskaře Františka Šimáčka. Do obou periodik navíc přispívali významné osobnosti jako Jaroslav Vrchlický, Eliška Krásnohorská, Sofie Podlipská, Milena Jesenská, Karel Václav Rais, Karolína Světa a Adolf Heyduk. Ze všech zkoumaných časopisů se jedná o periodika s nejvyšším podílem příspěvků od ženských autorek. Oba časopisy byly vlastenecky zaměřené a obsahovaly dvě naprosto shodné rubriky „Lístky a poupata“ a „Rozmanitosti“. Jelikož osoba redaktora se u těchto dvou periodik neshoduje, je jasné, že na podobnost obou periodik měl vliv František Šimáček. „Jarý věk“ vycházel v letech 1883-1888 a „Květy mládeže“ v letech 1894-1898. Z toho vyplývá, že rubriky byly převzaty z „Jarého věku“ do „Květů mládeže“, stejně jako autoři článků. Oba časopisy také ukončily svou činnost z důvodu nedostatku odběratelů. Na rozdíl od „Květů mládeže“ byl ale časopis „Jarý věk“ bohatší na ilustrace, měl větší formát a od III. ročníku vycházel dvakrát měsíčně, tím pádem bylo i jeho předplatné podstatně vyšší.

Všechny zkoumané časopisy alespoň z počátku vycházely jako měsíčník. Výjimkou byl pouze časopis „Noviny mládeže“, který během I. ročníku, vycházejícího v letech 1904-5, fungoval jako týdeník. Už od II. ročníku z let 1905-6 ale začal vycházet jednou za čtrnáct dní. Některá ostatní zkoumaná periodika postupně začala vycházet dvakrát měsíčně. Časopis „Budečská zahrada“ k tomuto kroku přistoupil v roce 1879 a „Jarý věk“ v roce 1885. Časopis „Naší mládeži“ vycházel dvakrát měsíčně od roku 1882 do roku 1885, kdy se opět vrátil k původní četnosti jednou měsíčně a časopis „Vzkříšení“ byl vydáván dvakrát měsíčně v letech 1907-1911, následně se vrátil k formě měsíčníku.

Nejvíce prostoru měl časopis „Anděl strážný“, jehož rozsah v letech 1901-1917 činil 32 stran a v ostatních letech vydávání 24 stran. Naopak nejméně prostoru měl k dispozici časopis „Vzkříšení“ vycházející o rozsahu 8 až 12 stran. Ostatní zkoumané časopisy měly obvykle rozsah kolem 16 stran. V největších rozměrech vycházel během I. ročníku v letech 1904-5 časopis „Noviny mládeže“, jehož rozměry byly 37,5 cm x 26,6 cm. Už od počátku II. ročníku v roce 1905 však byly rozměry radikálně zmenšeny na 27 cm x 19 cm. I přesto nadále patřil mezi periodika s největším formátem. V nejmenší velikosti vycházel v letech 1885-

1901 časopis „Anděl strážný“, jehož rozměry činily 21 cm x 13,5 cm. Zároveň se však jednalo o periodikum s nejvyšším počtem stran, takže rozhodně nešlo o časopis s nejmenším rozsahem. Tím byl časopis „Vzkříšení“, který s rozměry formátu 22 cm x 15 cm a osmi až dvanácti stranami na číslo neměl příliš prostoru.

Nejdražším zkoumaným periodikem byl časopis „Jarý věk“, jehož roční předplatné po celou dobu vydávání od roku 1883 do roku 1888 činilo 4 zlaté. Vysoká cena byla způsobena zejména velkým formátem, vysokým počtem stran, použitím kvalitního papíru a bohatou obrazovou přílohou. Nejlevnějším periodikem byl časopis „Vzkříšení“, který v letech 1905-1907 vyšel na pouhých 50 haléřů za rok, což v přepočtu odpovídá ceně 25 krejcarů. I přes to, že se v následujících letech cena vyšplhala v důsledku nového vydávání dvakrát měsíčně, na 1 korunu a 40 haléřů, což odpovídá 70 krejcarům, stále se jednalo o jeden z nejlevnějších, mnou zkoumaných, časopisů. Opět cena odpovídala kvalitě. Oproti „Jarému věku“ mělo „Vzkříšení“ menší formát, nižší počet stran a velice skromnou obrazovou přílohu.

Cena všech časopisů se řídila zejména rozsahem periodika, velikostí formátu a kvalitou papíru i grafiky. Obzvláště kvalita a četnost obrazové přílohy se výrazně podepisovala na ceně periodika. To potvrzuje cena ročního předplatného „Jarého věku“, jelikož se jedná o časopis s nejvyšším počtem ilustrací ze všech zkoumaných periodik. Průměrně obsahoval 10 ilustrací na jedno číslo. Nejnižší počet ilustrací měl časopis „Vzkříšení“, obvykle přinášel pouze 1 ilustraci na číslo. Všechna periodika otiskovala obrázky i fotografie pouze černobíle. Výjimkou byl časopis „Květy mládeže“, který celkem tři ilustrace otiskl v červenohnědé barvě. Dále se barevnost u zkoumaných časopisů vyskytovala pouze ve formě barevných rámečků, titulků a barevných papírových desek u časopisů „Naší mládeži“ a „Květy mládeže“. Příležitostně také časopisy přinášely speciální přílohy ve formě barevných obrázků vytištěných na kvalitním papíru.

Téměř všechny časopisy měly tři základní rubriky, které se ovšem vyskytovaly pod různými názvy. První z nich byla rubrika „Hádanky a rébusy“. Tu obsahovaly časopisy „Anděl strážný“, „Budečská zahrada“, „Naší mládeži“ a „Květy mládeže“. „Noviny mládeže“ tuto rubriku obsahovaly také, ale uváděly jí pod názvem „Za pecí“. Jednalo se o rubriku přinášející nejrůznější hádanky, početní příklady, tajenky a rébusy. Další velice častou součástí časopisů, byla rubrika s nejčastějším názvem „Rozmanitosti“. Obsahovala stručné články týkající se různorodých témat a zajímavostí. „Rozmanitosti“ lze najít v časopisech „Anděl strážný“, „Jarý věk“ a „Květy mládeže“. U „Květů mládeže“ však jejich obsahem byly spíše vtipy a zábavné povídky. Rubriku poskytující zajímavosti obsahoval i časopis „Budečská zahrada“ pod názvem „Drobnosti“, dále také časopis „Naší mládeži“ pod názvem

„Rozličnosti“ a „Noviny mládeže“ pod názvem „Práce a vědění“. Poslední rubrikou, která se velice často objevovala na stránkách časopisů, byla rubrika „Písemnictví a umění“, jež přinášela informace o nově vydaných knihách pro mládež. Tato rubrika v žádném periodiku neměla stejný název. Pod názvem „Písemnictví a umění“ ji uváděl pouze časopis „Budečská zahrada“. Časopis „Naší mládeži“ měl rubriku s názvem „Seznam knih“, „Květy mládeže“ zase „Knihnici českých dětí“ a „Vzkříšení“ pravidelně uvádělo rubriku „Z umění a literatury“. Z oblíbenosti těchto tří rubrik se dá usuzovat, že časopisům určeným pro děti a mládež šlo zejména o vzdělávání dětí a procvičování jejich logického myšlení. Naopak jediným časopisem, který na svých stránkách zveřejňoval inzeráty na nejrůznější produkty, byly „Noviny mládeže“. Pravděpodobně se jednalo o způsob, jak pomoci zlepšit finanční situaci časopisu. Určitou formu inzerátů lze ještě nalézt u časopisu „Naší mládeži“, jež na svých deskách vybízel k zakoupení jiných periodik. Vždy se jednalo pouze o upozornění na časopisy pro dospělé. „Noviny mládeže“ se tak pravděpodobně snažily z mládeže vychovávat budoucí čtenáře inzerovaných časopisů.

Známí autoři, kteří nejvíce přispívali do různých časopisů pro děti a mládež, byli zejména Jaroslav Vrchlický, Adolf Heyduk, Karel Václav Rais a Eliška Krásnohorská. Samozřejmě se jedná pouze o přispívání do sedmi mnou zkoumaných časopisů. Pokud bychom prošli všechny vycházející časopisy pro děti a mládež v 19. století, jména by se pravděpodobně lišila. Když se nejednalo o veřejně známé osobnosti, u žádného časopisu se nedalo určit, kdo byli autoři jednotlivých článků. Redakce totiž neuváděla u jmen svých přispěvatelů povolání. Jedinou výjimkou byl časopis „Naší mládeži“, který v prvních ročnících uváděl u jmen pedagogů jejich povolání a místo jeho vykonávání.

Všechny zkoumané časopisy byly zaměřeny na mládež, nikoliv na menší děti. Prakticky všechny se zaměřovaly na vzdělávání a vedení mládeže k dobrým mravům. Na ně kladl největší důraz časopis „Anděl strážný“. Jelikož se jednalo o křesťanský časopis, jeho cílem bylo v první řadě vést děti k víře k Bohu, k poslušnosti a k úctě vůči rodičům i císaři. Ze sedmi zkoumaných časopisů právě „Anděl strážný“ zveřejňoval nejčastěji pochvalné články na rod Habsburků a vůbec nevedl mládež k vlastenectví a hrdosti ke svému národu. Stejně tak i časopis „Budečská zahrada“ přinášel články, které vyzdvihovaly kvality habsburských panovníků. Na druhou stranu alespoň příležitostně uveřejňoval písně a básně s vlasteneckou tematikou. Nejvíce se „Budečská zahrada“ zaměřovala na vzdělávání a vychovávání mládeže, stejně tak snažila mládež i bavit. Zbytek časopisů lze označit za vlastenecké. Jejich hlavním úkolem bylo pěstovat v mládeži lásku k rodné zemi a k jazyku, ovšem i na stránkách těchto periodik se nacházely vzdělávací, mravoučné i zábavné články.

Jednalo se o časopisy „Jarý věk“, „Naší mládeži“, „Květy mládeže“, „Noviny mládeže“ a „Vzkříšení“. Poslední jmenovaný byl národnostně nejsilněji orientován a nejostřeji vystupoval proti současné politické situaci, což potvrzuje i to, že jako jediný byl několikrát podroben cenzuře.

Závěr

Když jsem začínala s rešerší všech česky psaných časopisů pro děti a mládež vycházejících v 19. století, očekávala jsem, že budou rovnoměrně zastoupeny jak časopisy pro mládež, tak časopisy pro děti. Závěr mého bádání však přinesl zcela jiné výsledky. Je na první pohled evidentní, že časopisecká produkce 19. století byla téměř výhradně zaměřena na mládež než na menší děti. Tvůrci časopisů pravděpodobně předpokládali, že o časopisy bude větší zájem mezi dětmi, které už za sebou mají několik let školní docházky a dokážou bez problémů číst, než mezi malými dětmi, kterým by mohlo čtení ještě působit problém. Důvodem mohlo být i to, že redaktoři a autoři časopisů chtěli sdělovat vážnější informace týkající se dění ve světě, politiky a vlastenectví, s čímž u malých dětí neměli příliš šanci uspět.

Ačkoliv mnou zkoumaných sedm periodik bylo zaměřeno výhradně na mládež, ani jedno z nich nebylo určeno pouze pro jedno pohlaví. Potvrzuje to analýza jejich obsahů, ze které vyplývá, že časopisy obsahovaly neutrální články, vhodné jak pro chlapce, tak i pro dívky. Analýzy periodik rovněž informují o změnách vzhledu, které časopisy během své existence prodělaly. Nejčastěji se jedná o změny velikostí formátů či počtu stran, nastupující a následně mizící barevnost časopisů nebo měnící se četnost obrazové přílohy. Každý ze zkoumaných časopisů ve svém vzhledu během vycházení prodělal určité změny. Tyto změny však vždy probíhaly postupně, takže nedocházelo k žádným náhlým výrazným proměnám.

Na závěr se nabízí otázka: V jakých oborech by mohly být informace obsažené v této bakalářské práci užitečné? V časopisech pro děti se neodráží pouze zájmy čtenářů, ale rovněž také postoje jejich tvůrců. Jelikož se z dětí snažili tvůrci vychovávat nové a lepší občany, lze na periodikách pro ně určených pozorovat, co bylo prioritami dané doby a jaké vlastnosti se nejvíce cenily. Rovněž lze podle článků zjistit, jaká nálada panovala v českém národu. Stejně tak je možné na časopisech pozorovat dobový postoj k výchově a vzdělávání. U periodik jako jsou „Noviny mládeže“ není problém dohledat aktuální informace z určitého období. Navíc do periodik často přispívali i významní literáti, lze tedy prostřednictvím časopisů pro děti sledovat i tvorbu určitého autora. Informace obsažené v mé práci by tím pádem mohly být užitečné pro oblast historiografie, dějin dětství a vzdělávání či literárních věd. Jelikož české časopisy pro děti nejsou příliš zkoumanou oblastí, pevně doufám, že jsem alespoň částečně přispěla k jejich dalšímu probádání a poskytla jsem informace, které budou nápomocné osobám, jež se budou v budoucnu tímto tématem zabývat.

Prameny a literatura

Prameny

Anděl strážný, časopis pro křesťanskou mládež, roč. IV. 1885, roč. XXI. 1901-2, roč. XXVI. 1906-7, roč. XVII. 1907-8, roč. XXIX. 1909-10, roč. XXXI. 1912-13 – XLII. 1922-23.

Budečská zahrada, obrázkový časopis pro mládež, roč. IX. 1877-8 – roč. XVI. 1885, roč. XIX. 1887-8, roč. XX. 1888-9.

Jarý věk, obrázkový časopis pro mládež, roč. I. 1883 – roč. VI. 1888.

Květy mládeže, roč. II. 1895-6 – roč. IV. 1897-8.

Naší mládeži, zábavo-poučný list pro mládež dospělejší, roč. I. 1873, roč. III. 1876, roč. IV. 1877-8, roč. VII. 1880-1, roč. IX. 1882-3 – roč. XIV. 1888, roč. XVIII. 1892.

Noviny mládeže, roč. I. 1904-5 – roč. III. 1906-7.

Vzkříšení, vzdělávací list pro mládež, roč. I. (II.) 1905-6 – roč. VIII. 1912-13.

Bibliografie

HENEK, Tomáš. *Soupis českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1965*. Praha, 1967.

KUBÍČEK, Jaromír. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 1, Časopisy. Díl 1, Časopisy České republiky od počátku do roku 1918. Brno, 2010. ISBN 978-80-86249-51-1-3.

ŠTRAUS, Jiří. *Bibliografie českých a slovenských pedagogických časopisů do roku 1950*. Praha, 1968.

WURMOVÁ, Milada. *Soupis moravských novin a časopisů z let 1848-1918*. Brno, 1955.

Literatura

BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky: český periodický tisk do roku 1918*, 1. díl. Praha, 1981.

BUBÍKOVÁ, Šárka. Mezi poučením a zábavou. Proměny anglicky psané literatury pro děti. In: *Dějiny a současnost*, 1/2006. Praha, 2006, s. 40 – 44.

CACH, Josef. *Počátky nových škol v českých zemích*. Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-219-7.

CACH, Josef. *Otakar Kádner: pedagogika, školství a jejich dějiny*. Praha, 1981.

CIPRO, Miroslav. *Principy výchovy*. Praha, 1987.

CIPRO, Miroslav. *Škola v přerodu*. Praha, 1959.

CIPRO, Miroslav. *Pedagogika a společnost*. Praha, 1999. ISBN 80-238-1767-1.

- CHALOUPKA, Otakar - VORÁČEK, Jaroslav. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. Praha, 1984.
- JIRÁNEK, T. Učedník, mučedník? In. Jiránek, T. – Kubeš, J. (edd.): *Dítě a dětství napříč staletími*. Pardubice, 2002, s. 127 – 133.
- KÁDNER, Otakar. *Dějiny pedagogiky II. – III*. Praha, 1910 a 1912.
- KÁDNER, Otakar. *Rodina a škola*. Praha, 1917.
- KÁDNER, Otakar. *Stručné dějiny pedagogiky a školství*. Praha, 1912.
- KÁDNER, Otakar. *O typech představitivosti dětské a jich významu pedagogickém*. Zábřeh, 1907.
- KLIMEŠ, Vladimír. *Počátky českého a slovenského novinářství*. Praha, 1955, s. 13-14.
- KRYŠPÍN, Vojtěch. *Obraz činnosti literární učitelstva československého za posledních 100 let, s. 305*. Praha, 1885.
- KUBÍČEK, Jaromír. *Noviny a časopisy na Moravě a ve Slezsku do roku 1918: literatura a prameny, sbírky a bibliografie*. Brno, 2001. ISBN 80-7051-133-8.
- LENDEROVÁ, M. Ikonografické prameny k dějinám dětství – možnosti jejich interpretace (příklad 19. století). In. Jiránek, T. – Kubeš, J. (edd.): *Dítě a dětství napříč staletími*. Pardubice, 2002, s. 79 – 92.
- LENDEROVÁ, Milena., RÝDL, Karel. *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha, 2006. ISBN 80-7185-647-9.
- MACHÁČOVÁ, J. Jaké bylo dětství v českých zemích v 19. století? In. Jiránek, T. – Kubeš, J. (edd.): *Dítě a dětství napříč staletími*. Pardubice. 2002, s. 61 – 66.
- PEŠEK, Josef. *České časopisy pedagogické v době obrozenecké*. Praha, 1912.
- ŘEŘICHOVÁ, V. Proměny čtenářství a funkcí četby dětí od konce 18. století do 21. století. In. Jiránek, T. – Kubeš, J. (edd.): *Dítě a dětství napříč staletími*. Pardubice, 2002, s. 151 – 161.
- ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. *Výchova čtenáře v české počáteční škole (1774-1948)*. Olomouc, 1999. ISBN 80-244-0044-8.
- ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Praha, 2001. ISBN 80-238-8732-7.
- POLÁK, Josef. *Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a četby mládeže*. Praha, 1987.

Webové odkazy

<<http://www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/hostin.html>> [cit. 2013-2-25].

<http://inserv.math.muni.cz/biografie/frantisek_josef_studnicka.html> [cit. 2013-2-25].

<<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/vaclav-stech-19702>> [cit. 2013-2-26].

<<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/rudolf-jaroslav-kronbauer-22839>> [cit. 2013-2-26].

<<http://baila.net/autor/247319429/eduard-gregr>> [cit. 2013-2-26].

<<http://baila.net/autor/228425409/jan-dolensky>> [cit. 2013-2-26].

<<http://baila.net/autor/20694539/josef-sokol>> [cit. 2013-2-26].

<<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/bedrich-koci-17606>> [cit. 2013-3-4].

Obrazové přílohy

Příloha č. 1: Anděl strážný – titulní strana, roč. XXXIII., číslo 1.

ROČNÍK XXXIII.

Číslo 1.

Ānděli Strážnému!

Zaleť opět v české nivy,
rád tě vítá český lid,
v jehož nitru tvoří divy
perutí tvých zlatý třpyt;
vejdí v palác, prostou chatu,
všude najdeš rozepiatu
náruč zvoucí k objetí,
vždyť ti stačí úsměv pouhý
a své srdce plné touhy
hned ti každý zasněví.
Nuže leť již hbitě, směle,
mír lej v duše rozechvělé,
nach vykouzli dětem v líčku,
by ti vděčně zapěly:
„Zůstaň u nás, andělíčku,
drahý, sladký anděli!

Zářnou jiskru lásky svaté,
jíž se ret tvůj věčně chví,
a již srdce rozehřáté
hold svůj vzdává Tajemství,
vlož do čistých dětských duší,
ať se svatým žářem vzruší,
luny jasem zaplá zrak,
ať jich kouzlo něžných citů

hrdě pne se ku blankytu
nad všednosti kalné mrak.
Přileť rychle s nebe stanu
zbožných dítek na ochranu,
uč je šeptat modlitbičku
k božskému jich Příteli,
milovaný andělíčku,
drahý, sladký anděli!

Rozlétni se českou vlastí,
zažeh každý zloby stín,
staneme-li nad propastí,
strážných křídel baldachýn,
rozestří nám nade hlavou,
ukaž žití cestu pravou
ve věčného štěstí chrám,
naplň duši lásky silou,
k dobru vůlí ušlechtilou,
která vznáší ku hvězdám.
Sil nás, se zlem odhodlaně
zápasící dítky Páně,
a když sen již mdlému víčku
tiché dává pocely,
opatruj nás andělíčku,
drahý, sladký anděli!

K. Slovák.

Hádanky a rebusy.

1. HÁDANKY.

a) Z následujících slabik: **ab, bi, ee, ce, čov, dlo, em, je, le, le, lon, men, no, no, řá, ři, sko, so, so, sy, ta, tál, te, tě, tří, va, vá, vec, vek** — sestavte deset slov, jejichž koncová písmena, zdola nahoru čtena, dají jméno svátků, a začáteční písmena, shora dolů čtena, vznešenou v nich událost. Význam slov: 1. svátky, 2. člen rodiny, 3. omezená prostora, 4. král. syn, 5. novodobý vynález, 6. (kurovitý) pták, 7. druh volavek, 8. krásné údolí švýcarské, 9. kořená kůra, 10. město na Moravě.

Milada Pavelková.

b) Jakého —pasu potřebují námořníci?

Jaký —len není len?

Jaká —lednice straší nerozumné?

Čím končí leden a začíná únor?

Kdy nebylo v Egyptě vody?

Kterou větu sestavíte z těchto písmen: **d d e j k m m o o ů v?**

2. ČÍSELKY.

a) 121 člověk stále nosí,
123 horko snášet musí,
321 majetek je husí.

b) S »t« jest řeka v zemi české,
s »p« pak zase město slezské.

Jos. DRGÁČ.

c) Vlídnu 1234 více získáš nežli 5234.

Milada Pavelková.

3. KRYPTOGRAM.

B	Ý.	K:	U:
L:	K:	O	V.
E.	H	Á:	Y:
P:	D:	J.	A
V	A.	Ř:	E:
J:	I:	Z	R.

Které přísloví vyčteš z těchto písmen?

MILADA PAVELKOVÁ.

REBUSY

4. 5.

ří **Č** ří n n n n + ř

n n n

n n n n

n n n

6.

O Evropa **A** **E** **k** **O** **Ě**

Asie a s

Afrika

Amerika

Australie

7. 8.

0 jetel $\frac{b}{s}$ || a 7 Pondělí **C** = $\frac{i}{p}$

Středa Sobota

Rozluštění hádanek a rebusů z čísla 8.

1. Škola je jako tvoje matička, - učí tě ctíti světa Tatička, - učí tě všemu, co je tvé štěstí! - Měj ji ve cti, měj ji ve cti! — 2. Mrak. b) Oči. c) Prsty. d) Nohy. — 3. Chladu—hladu. — 4. Pro rok letoší je draho umořeno velkou nabídkou žita. — 5. Bude duben. — 6. Lublaň. — 7. Bezděz. — 8. Králové Hradec. — 9. Na stole je pokrm. — 10. Stoh je na poli.

Pilní luštitelé hádanek a rebusů, kteří redakci zašlou svá rozluštění nejdéle do 20. května 1914 a budou vylosováni, obdrží odměnou pěknou knihu. — Jména odměněných označena budou hvězdičkou. — BRNO, Biskupská ulice č. 1.

OBSAH:

Vítej, máji! Báseň od Ed. Elpla. — Z ministranta kardinál. Čili: Odměna radostné ochoty. Dle skutečné události vypravuje Msgr. Dr. R. Zháněl. — V jarní den, Báseň od J. Dědinského. — Překvapení. Napsal Al. Dostál. — Jezdec na dřevěném koni. Báseň od A. B. Štastného. — V Bruselu. Cestopis od K. J. Zákouckého. (S 4 obr.) — Kterak mají zvířata svá mláďata ráda? — Rozmluva. Báseň od J. Bartoně. — Vlaštovní hnězda. Popisuje Ignát Zháněl. (Se 2 obr.) — Honza na zkušéné. Pohádka od J. Miloty. — V lese. Báseň od J. Dědinského. — V cirkusu. Napsal A. B. Štastný. — Psík v klobouku. Napsal Ign. Zháněl. (S obr.) — Obrázky z katolických missí. Vypravuje Fr. Všetečka. — U svato-stánku. Báseň od J. M. — Předhonili vlak. Píše A. B. Štastný. — Život za bližní. Skutečná událost. Vypravuje Msgr. Dr. Rudolf Zháněl. — Hádanky a rebusy.

Za obsah odpovídá JAN DVOŘÁČEK, řídicí učitel v Brně. — Vydává svým tiskem a nákladem benediktinská knihtiskárna v Brně.

Číslo 6.

Ročník IX.

Obrázkový časopis pro mládež.

V Praze, dne 16. března 1878.

Z p o m í n k a.

Jak když ptáče uletí
s písni v dálné kraje,
jak když úsměv zaplaší
žal, jenž v srdci zraje;

jak když hvězda uhasne
a s oblohy letí:
tak jsi, matko, odešla
náhle od svých dětí.

Ptáče navrátí se zas,
i tvář se usměje; —
zda se vrátí láska tvá,
co tak srdce hřeje?

Zda zas budeš sedávat
u té hlavy naší,
a si šeptat modlitby,
jež hřích od nás plaší?

Zda zas tklivá do duše
zavzní tvoje slova,
by nám pravdy věstila,
jež jen nebe chová? —

Umlkla jsi, matičko,
ozvěna však v duši,
jakými nás mítí chceš,
dobře i dnes tuší.

K. Matějka.

Ctibor Počepický.

Předešel tě již, milý čtenáři, někdo z tvých milých soudruhů, bratří nebo sester do říše nadhvězdne? Či odňal ti snad anděl smrti otce, matku nebo drahého příbuzného? Stalo-li se tak, zajisté velmi rád docházíš tam, kde tělesné pozůstatky jejich odpočívají. Na rově, jenž drahé tobě srdce kryje, poklekáš, modlíš se a vzpomínáš na milou tu bytost.

Navštěvujeme i hroby mužů o vlasti, o národ zasloužilých, uctívající tak památku jejich; a připomínající si slavných činů jejich slibujeme sobě, že jako oni i my všecy své činy dobru vlasti a národa zasvětití chceme.

A otcem nejlaskavějším, přítelem nejupřímnějším, učitelem nejslavnějším a o lidstvo veškeré nejzasloužilejším jest zajisté nejsvětější Spasitel náš. Ze tmy

Hádanky.

1.

První, třetí nástroj vražedný,
jímžto dřív vojínové,
zvláště statní rytířové,
nastal-li kdy války ryk,
házel v nepřátel šik.

Celek stepilá je rostlina,
na polích se hojně rodí,
potom na lana se hodí;
také její zralý plod
bývá ptáčkům v kleci vhod.

(Rozluštění budoucně).

2.

Jaký vánek libě zpívá? Skrivánek
Který ras se ani v řece sebe hlubší neutopí? Karas.
Jaký vor z daleka se plaví? Zázvor.
Jaký pysk podobá se petrželi? Kozlípýsk.
Jaký obraz nedává se do zlatých rámců? Dikobraz.
Který bloud lidstvu velice prospívá? Velbloud.
Jaký rek dobrý je na zátky? Korek.

Bez jakých háků žádný pták býti nemůže? Behák.

Jaké roviny se v lékařství užívá? Bobroviny.

Jaké bory dříví nedávají? Brambory.

Jaký len mají soustružníci nejraději? Brslen.

Jaký váček na polích roste? Hlaváček.

Jaká lávka se nakládá a vaří? Hlavka.

Písemnictví a umění.

Všeobecný katalog knih a pomůcek učebních jakož i schválené spisy pro mládež za rukojed pro učitele, učitelky, kandidáty a kandidátky z nejnovější literatury sestavil Fr. A. Urbánek knihkupec pro paedagogickou literaturu a pomůcky učebné.

Listárna redakce.

Panu F. B. v P. „Chudobky“ odkvetly by, než by na ně došlo; čekáť na dvacet prací svého vykoupení. — P. Fr. J. Št. Obdrželi jsme. Díky. — P. F. W. K. v P. Nehodí se do tisku. — P. Š. v Z. Odpověděli jsme zvláštním listem. — P. L. M. v N. Jste na omylu. Spisy mravoučené svědčí mládeži lépe než pouhá zábava.

K nastávajícím školním prázdninám

doporučuje

knih tiskárna **J. OTTO v PRAZE** knihkupectví
následující vlastním nákladem vydané spisy pro mládež:

Příprava
na budoucnost.

Obrázková
knihka na poučnou zábavu.

Mládeži vydal

František Doucha.

S 11 obrázky.

Cena: v ilustr. obálce 40 kr., ztu
ha váz. s malov. obr. 60 kr.

Národní
Pověsti a pohádky.

Vypravuje

J. K. Hraše,

e. k. okresní školní inspektor
a konservátor.

Se 6 obrázky.

Cena: ztuha váz. 75 kr.

Povídky
ze života naší mládeže.

Dvanáct původních povídek
ze života dítek.

Sepsal

J. K. Hraše.

S 8 obrázky.

Cena: ztuha váz. 75 kr.

Doby mládí — doby štěstí.

Sbírka původních obrázků ze života naší
milé mládeže.

Podle národních písní a říkadel kreslil

Gust. Jarosl. Schulz.

Skvostné dílo. Cena (v tuhých desk.) 1 zl. 50 kr.

Královna plesu.

Povídka pro dívky od Věnceslavy Lužické.

S obrázkem. — Cena 30 kr.

TRNKY.

Knihka černých obrázků (silhouet) pro dívky.

Kreslil **Gustav Jar. Schulz.**

Básně složil **P. Fr. Doucha.**

Skvostné vydání. Cena (v tuhých desk.) 1 zl. 30 kr.

Obrázky ze života malých.

Povídky pro útlou naši mládež.

Sepsal **J. K. Hraše.**

Ilustrace perem vyvedl **G. J. Schulz.**

Skvostné vydání. 85 kr., s kolor. obrázky 1 zl.

Obsah: Bez a víno. — Baruška. — Jírdina Volga a oráč Mikulášek. — Některé zprávy z cest po Australii. — (Se 2 vyobr.) — Malíř. — Dobytí staré Kouřimí. — Cvrček polní. (S 8 vyobr.) — Anglické osady v Australii. (Dokončení.) — Krátké pojednání o bozích starých Slovanů. (Dokončení.) Hádanky.

„Budečská zahrada“, obrázkový časopis pro mládež, vychází 15. každého měsíce. Předplácí se v knihkupectví **J. Otto v Praze, Václavské náměstí**: Celoročně poštou 1 zl. 80 kr., půlletně 95 kr., čtvrtletně 50 kr.; pro Prahu: celoročně 1 zl. 60 kr., půlletně 85 kr., čtvrtletně 45 kr. Členové jednoty „Budeč“ předplácejí v Praze celoročně 1 zl. 30 kr., půlletně 74 kr., čtvrtletně 39 kr.; poštou celoročně 1 zl. 56 kr., půlletně 84 kr., čtvrtletně 44 kr.

Odpovědný redaktor: Jan L. Mašek. Nakladatel: J. Otto v Praze.

Majetník: Učitelská jednota „Budeč“. Tiskem knihtiskárny: J. Otto v Praze.

JARÝ VĚK.

ČÍSLO 1.

V PRAZE DNE 15. LEDNA 1883.

ROČNÍK I.

Přejme dítkám!

Ne na zmar přijde to, co dáte dětem.

Ó hleďte, jak se nedočkavě dívá
ta hlavička, s níž vlas v kadeřích splývá.
Ó rychle, rychle zasypte ji květem!

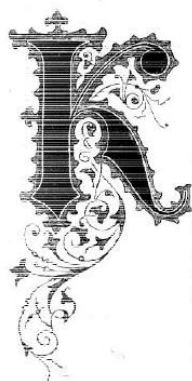
I stařec zamyslí se nad poupětem,
a místo srdce v ňadrech pták mu zpívá,
když dítě slyší, neposedná, živá
ta cháska, jak svět dobývá si letem.

V té knize jeho než dovede čísti,
než pochopí hvězd krásu — jaké taje!
a jaká báseň padající listí!

Sem povídky a písničky a báje,
ať jako v pohádce svět se mu zjeví,
jen samý květ a smích a ptačí zpěvy.

Jaroslav Vrchlický.

Mládeže jarý věk.

Když z jihu vlahé větry vzdují
po severáku vánicích,
když po řekách kry ledu plují,
a niva hnědne, pije snůh —
tu jistě víme: zima skládá,
a po ní přijde nová vláda;
již s ptáky letí Vesna mladá
na sterých z dálky perutích.

Leč země, z níž pak pučí kvítí,
dřív mrazem byla sepjata;
a praskal led, kde šoumá síť;
a v jíní křehla poupata.
Ach, bývalotě neveselo,
že lesům ve hlavách se tmělo,
ba samo nebes vlídné čelo
se v mračna krylo kosmatá.

Jen jedno známe jaro květné,
jež nešlo zimy šlépějí:
to Tvé je, dítě! mládí vznětné —
věk štěstí, schrána nadějí!
Zda Tebe tkne se, nás co studí?
Zda ze sna Tebe starost budí?
Ty denně spínáš na své hrudi
dvě rukou, jež se nechvějí.

Vždy jako ptáčci pod křídlo
jste s otcem svým a s matěří,
když bouře jdou, tu Vy jste doma,
a nevíte, když uděří.
Vy nesejete ani žnete,
leč rostete a vyrostete;
a nás-li trud a nezdar hněte,
jen *Vámi* dál se důvěří.

Jinovatka.

*tromy byly celé holé,
listí opadalo;
usnuly — a v spánku tvrdém
divně se jim zdálo:*

*Přilét krásný andělíček
s nebe hvězdnatého,
každý strom obalil stříbrem,
jež bral z klínu svého.*

*Mezi stříbro zasadil též
drahokamy krásné;
kde dřív listí, tam se skvěly
perly nyní jasně. —*

*Odlét. — Stromy zbudily se —
úžasem se chvějí.
Vskutku! stříbro, drahokamy
na nich teď se skvějí.*

*Mají nyní roucho krásné
jak o velkém svátku;
kratá zima oblékla je
v třpytnou jinovatku.*

Boh. Patera.

Zimní čas.

*oletuje snížek
po ten zimní čas,
aby měla země
peřinky své zas.*

*Dřímají tu v lůžku
skryté bylinky;*

*schoulily se pod krov
také květinky:*

*Proto nebe sype
měkké peříčko
aby měly v zimě
hezky teplíčko. —*

*Květinky vy outlé,
spěte mile jen;
přes tu zimu tuhou
mějte tichý sen!*

*Chránit vás ty budou
vláčky drobounké,
by vám neukřehly
oudy slabounké.*

*Až pak jaro mladé
zimu zapudí,
jeho dech vás nově
ze sna probudí.*

*Kabátkem vás novým
všechny podělí;
budete se těšit
v krásném veselí.*)*

Fr. Doucha.

*) Podobných k zimnímu času případných básniček podal Frant. Doucha ve svých spisech obrázkových, v „Záhenku malých, básničkách prvnímu stupni mládeže.“ (Rampouchy; Zimní jízda; Tuze si netroufejte! Na saňkách; Sněhový panák) — ve „Květ-ném sádku, básních druhému stupni mládeže.“ (Sněhové peřinky). Což připomínáme čtenářům, žádajícím něčeho toho druhu pro dívky k odříkáváním.

The title 'KVĚTY MLÁDEŽI' is presented in a large, stylized, serif font. The letters are filled with a dense, stippled pattern. The title is set against a decorative background featuring a central figure, possibly a personification of youth or a deity, surrounded by various floral and leafy motifs. The entire composition is framed by a dark, textured border.

ROČNÍK II. DÍL I.

Dne 1. září 1895.

ČÍSLO 1.

ADOLF HEYDUK.

(Dle fotografie ze závodu V. Wietze v Písku.)

Počební hádanka čtvercová.

(J. Vl. Rychtářík.)

Číslíce v tomto čtverci seřadte, aby v každém směru, svislém i vodorovném, vznikl součet 20.

1	4	2	3
4	4	5	5
6	6	8	8
7	7	8	8

1 7 8 4
4 9 1 3
8 1 5 6
1 3 6

Čarovná hvězda.

(J. Vl. Rychtářík.)

Co vše vyčteš z této hvězdy?

Hádanka čtvercová.

(J. L. Vínofský.)

A	A	B	B
E	K	K	N
N	O	O	O
O	O	R	S

část světnice,
mořský živočich,
básník latinský,
nástroj hudební.

Koniček.

(J. Vl. Rychtářík.)

kům	ci	švi	Co
hla	si	po	má
tra	bráč	vrab	to
zí	jí	vy	váč
ze	zpě	bo	te
u	přej	kům	te

lo	pa	rych	spěj
le	te	že	ji
sy	ci	sem	ú
so	trp	zr	chlap
měj	ček	jos	la
od	ko	noží	né

Hádanka.

Napsal Josef Vlk.

V trávě sedím,
z okna hledím,
sídlo své i v kapse mám;
v každé skále
neustále
jistě též se nalézám.

Dámám, pánům
a cikánům
nelze bez mne nikdy žít;
avšak pěvci,
dívký, ševci,
nikdy nemusí mne mít.

Tvrším směle,
osaměle
já že také stojívám;
a tu přece
každý vece,
účel svůj že zvláštní mám.

Mne i míra,
každá díra,
mne vždy každý má též krám.
Nuže hbitě,
milé dítě,
co jsem, správně pověz nám!

Rozluštění hádanek z čísla 7.

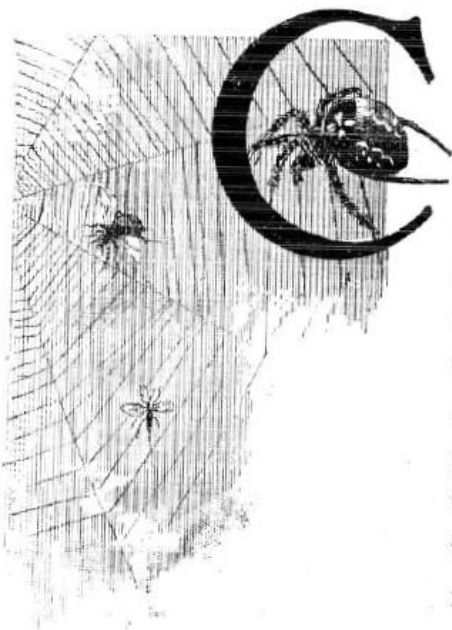
1. Zeměpis v rebusech.

1. Ararat. 2. Jezero Titikaka. 3. Tunis.

2. Rebus.

Advent.

»Květy mládeže« vycházejí péčí redakčního odboru »Dědictví Komenského« vždy 1. a 15. dne v každém měsíci mimo červenec a srpen. Předplácí se na ně celoročně 2 K 40 h (1 zl. 20 kr.). Jednotlivá čísla prodávají se po 12 h (6 kr.). — Veškeré dopisy, předplatné, reklamace atd. adresovány buďtež: »Dědictví Komenského« v Praze. — Administrace a expedice časopisu jest v Praze, č. d. 1283-II.

Čarodějník.

Co tam ty, pavoučku,
co děláš?

„Čaruji, čaruji
křížem, kráž!

Čaruji, čaruji
do koutka,
aby tam uvízla
pochoufka!

Čaruji, čaruji
tenkou síť,
muško a komáře,
chť se, chť!“

Smála se muška:

„Bzu, bzu, bzu!
Počkáš si, než ti tam
polezu!“

Zasmál se komár též:
„Kvž, kvž, kvž!
Počkáš si, až mne tam
uvidíš!“

Pavouček zasmál se
naposled,
s komárem mouchu měl
na oběd!

Vilma Sokolová.

Podivné setkání.

Bajka.

Je to sice velmi podivné, ale přece
dostí věrohodno, co tuto vypravuji.

Žil starý lakomec, který nedopřál
si nikdy ničeho dobrého. Prostě žil, jedl
jen málo a lacino a chudě se šatil. Jeho

rozkoší bylo hromadit peníze. Měl však
přece jednu zbytečně ozdobnou věc, a
to byla tobolka na peníze. Dostal ji
kdysi darem a nosil ji od té doby stále
u sebe.

Zábavo-poučný list pro mládež dospělejší.

Odpočívá redaktor: *Jos. Vlastimil Krátký.*

Číslo 1.

Vydáno dne 17. února 1873.

Ročník I.

Naší mládeži.

Slavného národa Ty's slibný květ,
Ty prvotiny dávných jeho přání,
Jež v nitru žďál po řadu strastných let,
Na nebi temném různé jsi svítání!
K novému životu zas' povolán
Hle! národ Tvůj po dlouhé mdlobě!
Tím Tobě pilný, svatý úkol dán
By's jemu byla ku ozdobě!

Věhlasem dalekým vždy slynul Čech,
A jazyk otcův chloubou býval jeho,
Cizotou jej zprznil nikdy nenech,
Kdož dítkem zveš se Čecha proslulého;
Aj! sladkou mluvíš otcův řeč
A pěješ písně milé Tobě:
Nuž' cílem Tvým nebudiž, leč
Svou řečí vlasti ku ozdobě!

A známa byla Čecha vzdělanost —
Ne meče jen, též i ducha moená vláda —
Věda — táť prvá byla jeho enost,
Z níž věnec slávy vítězné se skládá.
Viz hrdý české Muzy chrám
Na vzdory duchamorné době!
Aj, děti české, heslo Vám:
Jen vědou vlasti ku ozdobě!

Jan Hulakovský.

kolik kousků natronu pod hrnce podložili, aby plamen z dole je ošlehával. Ohněm rozložil se natron, smísil se s pískem a uhlím rostlinným — a aj! chemicky utvořena jest tvrdá průhledná hmota — sklo. Důmyslní Feničané udiveně zírali na lesklou hmotu po vyhasnutí ohně pozůstalou, skoumali, přemýšleli a myšlenka dala skutek: naučili se sklo vyráběti.

Seznam kněh redakci „Naší mládeži“ zaslanych.

— Nákladem knihtiskárny J. Ottovy v Praze vyšly: Společenské hry pro malé děti v opatrovnách a dětských zahrádkách, jakož i v domácnosti. Podává E. Cichrová, roz. Brzorádova. — Dýchánek, zpěvník pro dům, školu a vycházky. Uspořádal a složil Alois Šveistyll, učitel v Praze.

— Nákladem kněhkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně vyšel XLIV. sešit „Besedy pro mládež,“ obsahující pravdivou událost z francouzské revoluce: „Děti z hor,“ kterou upravil E. Keliha. — Těloevik pro školy nižší a střední. Sepsal J. Z. Veselý, býv. náčelník „Sokola lublaňského.“

— Tiskem a nákladem kněhtiskárny J. S. Skrejšovského vyšly následující spisy: Americká federace a samospráva s úvahou o zásadách zevnější politiky Spojených Států. Sepsal Karel Jonáš. — Letorůstky. Čtení a deklamování pro mládež, sepsal Bedřich Peška. — O poesii a povaze lorda Byrona. Sepsal Dr. Jos. Durdík. — Dějepisný nástin filosofie novověké, sepsal Dr. Jos. Durdík.

Vzorky ku kreslení.

Obrys lupenu.

Vystínovaný lupen.

Obrys hole.

Vystínovaná hůl.

Šarada dvouslabičná.

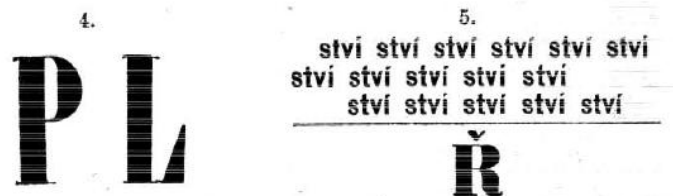
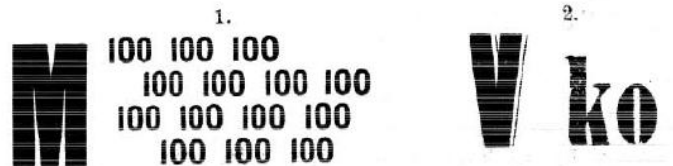
První jesti jméno slavné
Čechům známo z doby dávné;
Neboť v Čechách panovalo —
V Čechách slavným též se stalo.

Druhá ze země se těží,
Světlem rukou lidskou běží;
Vezdy k potřebě se hodí —
Jen že často lidem škodí!

Celé slovo — město sluje,
Na bitvu nás pamatuje;
V níž však štěstí Švédům přálo —
V níž vítězy je nazvalo.

L. B.

Rebusy.

První tři, kdož rozluštění těchto šesti rebusů do konce t. m. redakci zašlou, budou v příštím čísle jmenováni a obdrží za odměnu: „Zpěvníček pro školy národní“ od Václ. Ed. Krátkého, učitele na měst. škole v Táboře.

Vychází vždy v pátek
o 8. hodině ranní,
mimo hlavní prázdniny
o 6–8 stranách.
—
Číslo v Praze za
4 kr. (8 h)
na venkově za
5 kr. (10 h).

NOVINY MLÁDEŽE

Redakce a administrace je v Praze, ve Štěpánské ul. č. 67.

Předplácí se
na půl roku 80 kr.
(1 K 60 h), poštou
nebo s donáškou
1 zl. (2 K).

Otisknouti obrázky a články nebo tyto překládati není dovoleno.

Pořádají VÁCLAV ŠTECH a Dr. R. J. KRONBAUER.

Drobné zprávy otisknouti smí,
— kdo udá při tom pramen. —

Buben.

Povídka Napsal Qu. M. Vyskočil.

Byl nejopovrženějším ze všech činitelů malé komediantské boudy.

Celý den nucen byl trávit pod žlutým principálovým vozem, blíž černého, rozpustilého psa (který ostatně na tom byl daleko lépe, neboť měl vlastní boudu vystlanou slamou) a teprve večer vytažen byl na světlo boží.

Připnut k němu oděný, kožený pás, a veliký turecký buben, červeně a zeleně lakovaný, nesen objemným břichem páně principálovým, nastoupil svoji pout dolů do vesnice, aby nalákal malé i velké k večernímu představení.

V takových případech býval jeho principál oblečen v zelený šat se stříbrnými falešnými penízky. Také paní principálová zabalovala svoje hrubé, neforemné tělo v cáry křiklavých barev, na nichž připevněny byly krajky skleněných perel.

Její pihovatý a nepřijemný obličej ztrácel poněkud na svém výrazu silnou vrstvou líčidla, která dodávala její tváři podoby plně rozkvetlé pivoňky.

Konečně třetím v průvodu byl malý syn komediantův Pepa, hubený, slabý hoch oděný rudým šatem se zlatým pásem.

V takovéto společnosti putoval tedy ubohý, ostrákaný turecký buben každý téměř den.

Veliká palice potažená oslí kůží vyluzovala z něho táhlé, duté zvuky: bum, bum, bumbum, bum!

Jakmile se ozvaly, tu počal zástup dětí obklopujících komedianty vrskati a tropiti pekelný hluk; neboť jemu byl zvuk bubnu nejsměšnějším tonem, který kdy slyšel.

Avšak turecký buben sám nikdy nepochopil oné radosti, již byl příčinou. Nikdo nerozuměl, že to, co vzbuzelo v mladých hrdlech

MOSTECKÉ VĚŽE MALOSTRANSKÉ V PRAZE.

záchvatu smíchu, byla vlastně jen výtčka, trpký vzdech opovrženého nástroje. Jediný Pepa vycítil onen litostivý nádech rozechvělého bubnu. On a pak ještě veliká loutka s plavými, koudelovými vlasy byli jedni přátelé ostrákaného bubnu. Pod komediantským vozem scházeli se tito tři přátelé a žalovali si navzájem, postěžovali a potěšili se.

A když večer pořádalo se představení a malý Pepa kolísal se na napjatém provaze,

byl to vždy ubohý turecký buben, který mu dodával síly a volal na něho:

— Buď zmužilý, hochu! Buď! Buď! Buď! —

A když zase jindy hrálo se loutkové divadlo, tu modré skleněné oči princezny často zatloualy se k bubnu, ukrytému pod podlahou vozu a kynuly mu usměvavě: — To jen k vůli tobě hraji tak krásně! Nu, směj se přece, ty starý náš bubáku! —

A byl to opravdu krásný kus, který hrávali a jenž nesl nadpis »Zlatá koruna«.

Když shrnula se opona, stíchli všichni diváci tak, že bylo slyšeti, kterak vítr prohání se po návsi a tančí se suchým listím. Hra sama skýtala neobyčejně vzácnou podívanou.

Jednala o princí, který ztratil svou zlatou korunu a vydal se do světa, aby ji našel. Myslí, že mu ji nejspíše někdo ukradl. Jednou k večeru však zabloudil v lese a byl by tam jistě zahynul, kdyby šťastná náhoda nebyla mu přivedla do cesty princeznu (tu hrála právě ona loutka s koudelovými vlasy), která uvedla jej na cestu k zámku.

Na konci posledního aktu našla však stará princova chůva zlatou korunu za nějakým obrazem právě v té chvíli, kdy princ se svojí princeznou blížil se k zámku. — Chůva zvolá: Můj princí, můj princí — vaše koruna!

A princ na to: Já dneska druhou, lepší našel jsem! při čemž přijímá korunu a staví ji na hlavu své plavovlasé princezny. Opona padá a hra je u konce.

Obyčejně končilo vše již hluboko v noci, když na obzoru houpal se zlatý měsíc jako ohromný noční motýl.

Hra se všeobecně líbila. Mnozí plakali a malé děti se objímaly radostí.

— Zítřa přijdeme zase! — slibovaly. Ale ne-
přišly. Nejspíše neměly dovoleno . . .

Tak vypadal asi život, který kolem tureckého

STŘÍBRNÁ VĚŽ.

Dětský román.

Napsal Václav Štech. Ilustruje F. Snajberk.

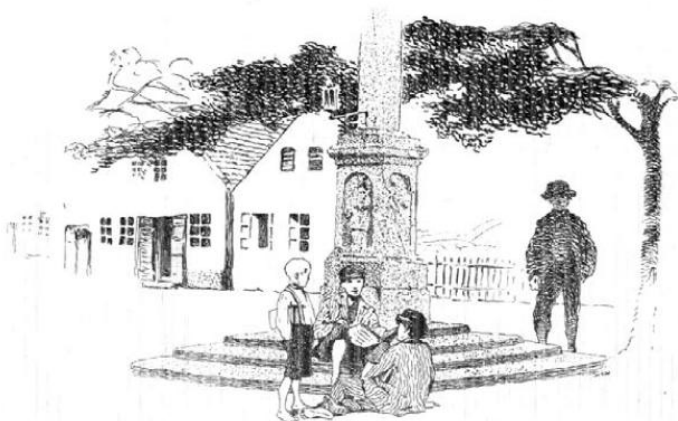
(Pokračování.)

Najednou se otevřely dvře a mladý pan učitel uváděl sem z vedlejší třídy menší žactvo. Za tím přišel pak starý pan učitel.

Pro děti z obou tříd nebylo v lavicích místa, proto se postavil, kam kdo mohl.

Když se poněkud děti směstnaly, zatleskal starý pan učitel. Nastalo ihned ticho.

Pan učitel pak řekl: »Děti, dnes škola nebude. Náš císař pan vydal provolání k národům, že mu byla králem Pruským vnucena válka. Poněvadž se vojsko nepřátelské blíží již k hranicím Českým, strhne se asi boj v naší milé vlasti. Proto, děti, školu dnes zavřeme. Nejspíše z ní bude nemocnice pro raněné vojsko. Vysvědčení se vydá všem až po válce. Teď ho beztoho nikdo nepotřebuje. Než

Chytrý muž.

Arabský mudrc potkal na cestě sultánovy zbrojnoše, kteří plní úzkosti již druhý den hledali krásného koně, který ze sultánovy konírny jim prehl. Byl to oblíbený kůň jejich pána a proto byli již strachem schváčení, že ho nenajdou.

Když mudrce spatřili, otázali se ho, nezahledl-li nějakého koně.

»Byl to bělouš?« optal se Arab.

»Ano!«

»Měl stříbrné podkovy?«

»Měl!«

»Byl pět stop a dva palce vysoký?«

»Byl!«

»Zvedá při chůzi vždy nohy na jedné straně najednou?«

»To se rozumí, že ano!« vykřikl zbrojnoš. »Ale kde jest? Mluv!«

»Nevím,« řekl mudrc. »Já ho vůbec neviděl!«
»Lžeš! Tys ho ukradl! Přiznej se!« volali nyní zbrojnoši jeden přes druhého. A když Arab na svých stál, že koně vůbec nespapřil, chopili se ho a odvlékli před sultána.

Sultán vyslechl zprávu svých vojinů a pak přísně kázal mudrci, aby se přiznal, kam se kůň poděl. Ale ten odpovéděl, že koně ani nezahledl.

»Vždyť tak dobře víš, jaký jest!« zvolal sultán. »To tě usvědčuje!«

»Nikoli, pane můj,« řekl mudrc. Koně jsem neviděl, ale všiml jsem si na cestě stop, a z těch jsem poznal, že tudy kráčel kůň, který najednou vždy zvedal obě nohy na těžce straně těla. Na cestě ležel kus černého bulizníku, a na tom bylo znáti, kterak stříbrná podkova otfela se o jeho hladkou plochu. Na trní vedle cesty zachytil se chumáč bílé srsti koňské, a v lesíku ve výšce pěti stop a dvou palců byla s větvi všude setřena rosa. Všeho toho jsem si všiml, ale koně jsem nespapřil.»

Sultán užasl nad bystrým rozumem mudrcovým a učinil jej ihned svým vezírem.

11. Hádanka.

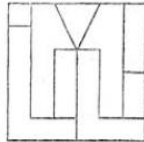
Má-li vodu, pije víno — nemá-li vody, pije vodu.
Kdo je to?

12. Hádanka.

Co je silnější než mořské vlnobití?

13. Měřická úloha.

Jak rozložíte devět částí tohoto čtverce ve slovo »Emil«?

14. Hádanka.

Tři bratři dostali čtyři koláče a rozdělili se o ně tak, že je nekrájeli ani nelámali, a přece žádný z nich nedostal více než druhý. Jak to provedli?

15. Rebus.

16. Hádanka.

Co se v chladu nejvíce zapotí?

17. Hádanka.

Kde chutná cukroví nejlépe?

18. Skládačka.

Sestavte z těchto písmen 6 slov, jejichž počáteční a konečná písmena dolů čtena dají jméno dvou českých básníků: **ADDEEEEGHHIIKNNNO RSTUUUY.**

- Význam slov: 1. Dravý pták.
2. Jméno ženské.
3. Část obličje
4. Řeka v Sibiři.
5. Francouzská předložka.
6. Jed.

LISTÁRNA REDAKČNÍ.

Všechny práce pro náš list posílejte pouze pod adresu: NOVINY MLÁDEŽE, Praha, Štěpánská ul. 67. Jednotlivým redaktorům jich neposílejte. Vše, co se hádanek týká, měj poznámku »Hádanky« pod slovem Noviny Mládeže. Dostatečně nevyplacených dopisů nepřijímáme a rukopisů výslovně neobjednaných nevracíme. Krátké návštěvy v záležitostech »Novin Mládeže« vítány jsou v redakci vždy v pondělí a ve čtvrtek koem 5. hod. odpolední.

Hovorna.

V této části budeme odpovídati na dotazy svých čtenářů.

Zvláštních dopisů ať od nás nikdo nežádá a na okamžitou odpověď ať nenaléhá.

Karel M. Rádi odpovíme na různé dotazy. Ale nikomu nemůžeme slíbiti, že ihned v nejbližším čísle. Dopisů dostáváme veliké množství; máme-li my trpělivost, musí ji mít i jiní. — Do učitel. ústavu je podmínkou dokonání věk 15 let. Půl roku promine se někdy, ale jen na žádost podanou ministerstvu vyučování.

Joh. S. V. Pardubických dívčí lyceum otevřeno dosud nebylo. Konají se teprve přípravy.

Václav B. Do Ruska bez průvodního listu cestovati nemožno. Práv. list. musí dříve potvrditi ruský vyslanec ve Vídni.

F. Šk. Všecky knihy může dodatí Nakladatelské družstvo Máje, třeba je samo nevydalo. Poslati nutno seznam jich.

V. L. v Č. B. Rebusy a jiné hádanky může poslati každý; ale slíbit nemůžeme, že je uvěřejníme, dokud jsme jich neviděli.

Ště. H. I na tyto věci je pamatováno. Ale ve dvou číslech nemůžeme vyhověti v šem přáním. Račte mítí strpení. — O fotografií prosíme.

P. Rud. K. Děkujeme za uznání; návrh váš uskutečnití se neclá. Peněžních obětí bychom se nelekali, ale technicky je věc neuskutečnitelna.

Pi. N. v L. Dostači adresa Noviny Mládeže, Praha, Štěpánská ul. 67.

P. K. S. v Z. Prosíme o fotografií. Článek si opatříme sami.

„SLAVIA“

vzájemně pojišťovací banka v Praze,

Zemře-li otec, pojistník, kdykoli dříve, než dítko určeného věku se dožije, přestane placení pojistného. Pojistný kapitál vyplatí se tudíž za každých okolností po určené době.

Fondy a rezervy banky Slavia jsou	kor.	29.217 694.46
Pojistné kapitály v odborech životních	kor.	102.388 500.48
Uhra vyplac kapitalů a důchodů v odborech životních do konce r. 1903	kor.	30.764 363.16
Za jediný minulý rok vyplaceno členům 10% dividendy	kor.	155 281.76
V o-lku vyplaceno již členům dividendy	kor.	1.216 667.13
Vyplaty členům ve všech odborech jsou	kor.	78.324 623.17

Podrobné vysvětlení a sazby zdarma zašle

Generální ředitelstvo banky Slavia

v Praze, Havlíčkovo náměstí, jakož i generální zastupitelstvo: v Brně, ve Vídni, v Lublani, ve Lvově a v Záhřebě.

VZKŘÍŠENÍ

HAVLÍČEK:

PALACKÝ:

Vnitřní silou a vzděláním! – – Vzdělávejme se a dle vzdělaného rozumu jednejme!
VZDĚLAVACÍ LIST PRO MLÁDEŽ.

MAJITEL A VYDAVATEL: EDVARD NAVRÁTIL.

REDAKTOR: VLADIMÍR HAVEL.

PŘÍLOHA „VZDĚLÁNÍ LIDU.“

Vychází 1. středu v měsíci. Redakce a administrace v Moravanech u Pardubic. (Adresa redaktorova: Vladimír Havel v Čekaněch u Blatné.) Zasilá se jen těm, kdo výslovně si toho vyžádají. Celoroční předplatné jednoho výtisku pro celoroční předplatitele „Vzdělání Lidu“ 50 haléřů, ostatní odběratele „Vzdělání Lidu“ dopláceti 75 hal. na rok. Samotné „Vzkříšení“ lze odebírat jen nejméně 10 výtisků najednou, při čemž v předplacení čítají se jednotlivá čísla po 4 hal., při doplacení po 6 hal. V drobném prodeji novinářském jednotlivá čísla po 5 hal. Odběratelem přestává být ten, kdo písemně ohlásí, že si nepřeje dalšího zasilání. Pouhé vrácení čísla nestačí. Předplatné splatno v Moravanech, žalovatelné v Holicích.

List zbohatlého obchodníka synovi

John Graham, šéf firmy Graham a Co., vývozního obchodu dobytčím v Chicagu, známým na burse pod jménem „Starý drak Graham“, píše tento list svému synovi, studujícímu na univerzitě Harvardské, Cambridge Mass.*)

Milý Pierreponte!

Právě mi předložil pokladník tvé účty za minulý měsíc a člověku zrovna mráz běží po zádech, když je prohlíží. Když jsem pravil, že si nepřeju, abys byl ve své příležitosti ku vzdělání nějak omezován, nemyslil jsem tím, že chci koupit celou Cambridge. Mně ovšem ty účty nezlomí vaz, ale mohly by ho zlomit Tobě, nedáš-li si moc, moc pozor!

Vidím, že za posledních dvou let Tvé účty rostly každým měsícem, nepozoroval jsem však, že bys domů přinášel vyznamenání a ceny, které by zvýšený náklad odůvodňovaly. To je zrovna tak špatné hospodářství, jako sypat fůry zrna do býka, který na váze nechce nic přibrat. Proto, že já stojím na pevném základě, ještě si nepřeju, abys si myslel: »Starej má dost peněz, ten

*) Šéf = majitel závodu.

Chicago = veleměsto v Sev. Americe. Univerzita (vysoká škola) Harvardská v městě Cambridge u Nov. Yorku je nejslavnější univerzita americká.

to může snýst.« Poněvadž, jakmile skončíš studia, starej to nebude snášet. Čím dřív si rozměříš výlohy podle toho, kolik si umíš sám vydělati, tím pěkněji a trvaleji budou se Tvoje příjmy a výdaje snášet.

Jediná cesta, kterou člověk může rychle zbohatnout, je jmění dostat darem, anebo je zdědit. Ty můj milý ani jedním z těchto způsobů nezbohatneš. Aspoň potud ne, pokud sám nedokážeš, že jsi schopen zastávat při naší firmě hezky důležitá místa. A rozumí se samo sebou, že je pouze jeden způsob, jakým hoch může začít svou dráhu u firmy Graham a Co. Nic na tom nemění, je-li synem starého pána, či synem domovníka — oba musí začít od piky. Pro ty, kteří měří do kanceláře, znamená to židle u expedičního***) stolu a osum dollarů***) výplaty v sobotu večer. Není v mé moci dát Ti hotový úspěch. Taky by ti to nic neprospělo a obchodu by to uškodilo. V hořejších poschodích máme dost vyšších míst, ale nemáme k dispozici†) lift.††) A Ty, poněvadž máš dobré vzdělání, měl bys se vyšplhat nahoru

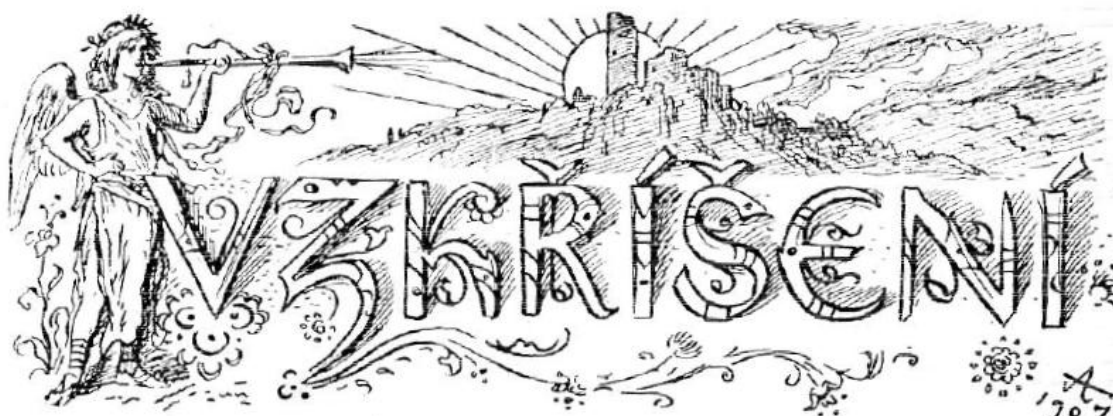
**) expediční stůl, na němž se vypravují dopisy a balíčky na poštu a dráhu.

***) dollar, americký peníz, platí 4:93 K.

†) k dispozici = k použití.

††) lift = výtahovadlo.

Příloha č. 17: Vzkříšení – titulní strana, roč. IV., číslo 1.

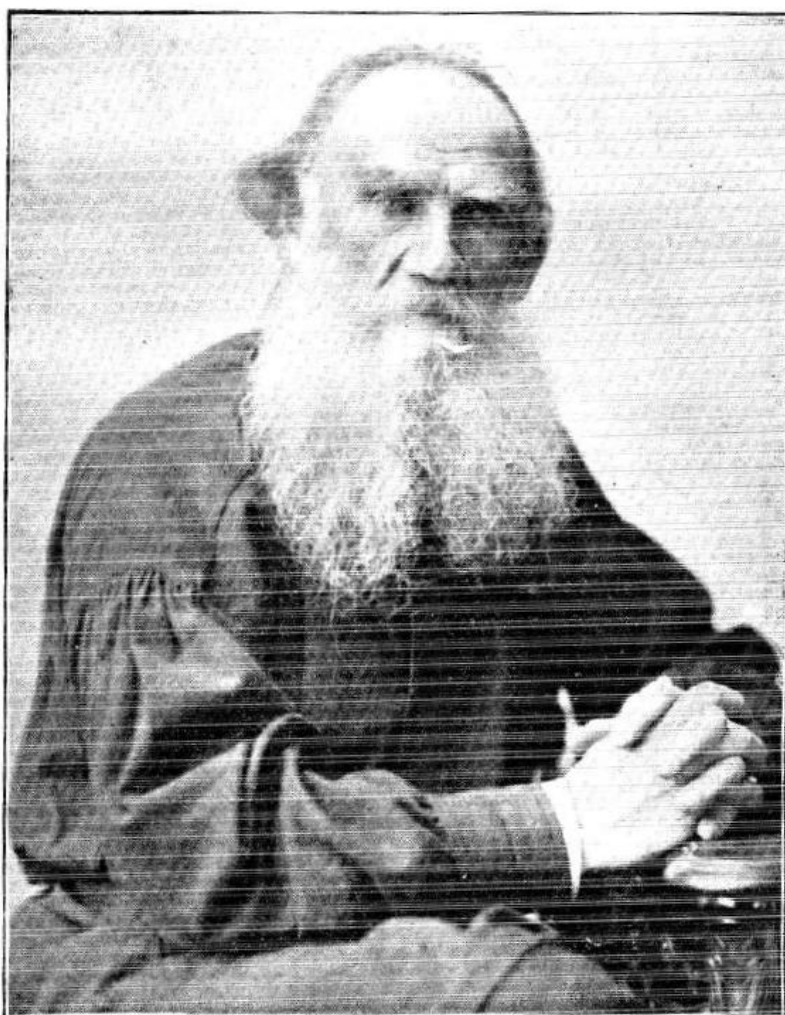

DŮCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ NOVINY PRO DOSPĚLEJŠÍ MLÁDEŽ.

Ročník IV.

V MORAVANECH, 15. září 1908.

Číslo 1.

LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ.

Resumé

The bachelor's work is called „Education magazines for children and youth in the 19. century“, and provides information about beginnings of children's periodicals. Bachelor's work covers the time period from the beginning of the 16th century to the end of the First World War in 1918. The only exception is the magazine "Anděl strážný" for which I got to 1923.

Work is divided into four chapters. The first chapter has a name "The formation and development of periodicals in the Czech Republic until 1918", and deals with the development of journalism from its beginnings to the formation of the first Czech magazines. The second chapter contains a large table which presents an overview of Czech language magazines for children and youth based until 1918. The third chapter presents seven specific magazines and their detailed analysis. The final fourth chapter contains a final comparison of all the studied journals.

Conclusion of the research is evident that the magazines in the 19th century were almost exclusively focused on youth than on younger children. The creators of magazines probably suppose that the magazines will be more entered among older children who can read without problems.. Neither analyzed periodik was focus on only one sex. This is confirmed by analysis of their contents which shows that the magazines contained neutral articles suitable for both boys and for girls.

Analyzed magazines during its existence has changed its appearance. Editors often changed size formats or number of pages, color magazines or frequency images. These changes took place gradually so there aren't sudden significant changes. To magazines very often contributed personality as Jaroslav Vrchlický, Adolf Heyduk, Karel Václav Rais and Eliška Krásnohorská. Neither magazine mentioning the profession by their authors. So we don't know who were the authors of the articles if they weren't celebrities. The only exception was the magazine "Naší mládeži" which featured in the first years of the names of teachers to their profession and place of his execution.

All journals focused on education and youth leadership for good behavior. Five magazines led the youth to patriotism. It was the magazines „Jarý věk“, „Naší mládeži“, „Květy mládeže“, „Noviny mládeže“ and „Vzkříšení“. The magazine „Anděl strážný“ led the youth to faith and respect for parents and sovereign. Magazine „Budečská zahrada“ hadn't specialization.

The information contained in this work could be useful in the field of historiography, the history of childhood and education or literary sciences.